

รายงานวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่อง

บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม

The Role and connection region of Kruba Boon jum

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระมหาเถระในล้านนา

The Role and Connection Region of Most Venerable in Lanna

โดย

พระศกัติธัช สั่วโร

พระครูโสภณพัฒนานุยุต, ผศ.ดร.

พระอนุสรณ์ กิตติวณฺโณ

ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760029

รายงานวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่อง

บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครุบาบุญชุม

The Role and connection region of Kruba Boon jum

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระมหาเถระในล้านนา

The Role and Connection Region of Most Venerable in Lanna

โดย

พระศักดิ์ธัช สั่วโร

พระครูโสภณพัฒนานุยุต, ผศ.ดร.

พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ

ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760029

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Sub - Research Report 4

The Role and connection Region of Kruba Boon jum

Under research plan

The Role and Connection Region of Most Venerable in Lanna

BY

Phra Sakdithat Sangvaro (Sangtong)

Asst. Prof. Phrakru Soponpattananuyut

Phra Anusorn Kittiwanno (Ruangpunyarat)

Asst. Prof. Dr. Somjit Khonwong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

B.E.2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760029

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม
ผู้วิจัย	: พระศักดิ์ธัช สัมโร (แสงธง), พระครูโสภณพัฒนานายุต, ผศ.ดร., พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์ (เรื่องปัญญารัตน์), ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม ๒) เพื่อศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม และ ๓) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์ ประชาชนในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๖ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางสังคม เนื่องจากครูบาเกิดมาในวิถีของคนจนและเป็นวิถีแห่งคนพุทธ จึงทำให้มีความเชื่อมโยงกันทั้งทางด้านวิถีการดำเนินชีวิต ด้านความฝักใฝ่ในธรรมะ และในด้านการปฏิบัติธรรม ที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นคุณสมบัติของคำว่า “ครูบา” ครูบาบุญชุ่ม จึงถือเป็นบุคคลสำคัญ ที่มีบทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคเป็นพระมหาเถระในสายการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีแนวคิดและอัตลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางแห่งการเป็นพระนักเผยแผ่ และนักพัฒนาที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่แห่งพระพุทธศาสนาในยุคนี้ ความสามารถในการเชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างเครือข่ายและการสร้างวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดึงดูดเพื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันของชาวพุทธทุกกลุ่ม เป็นแนวปฏิบัติที่พระสงฆ์ในยุคใหม่ควรนำมาเป็นต้นแบบ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเป็นแนวปฏิบัติ รวมไปถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาและการเห็นคุณค่าของการเผยแผ่ การสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาทั่วภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ผ่านความเป็นตัวตนของพระครูบาบุญชุ่ม ที่ก้าวสู่การเป็น “ตนบุญข้ามพรมแดน” โดยแท้จริง

Research Title: The Role and Connection Region of Kruba Boon jum

Researcher: Phra Sakdithat Sangvaro (Sangtong),
Asst. Prof. Phrakru Soponpattananuyut,
Phra Anusorn Kittivanno (Ruangpunyarat),
Asst. Prof. Dr. Somjit Khonwong

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

Fiscal Year : 2017

Research Scholarship Sponsor:
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

This research aims to 1) to study the concept and identity of Kruba Boon jum 2) to study the role of Kruba Boon jum in connecting regions in term of cultural way and 3) to analyze the relationship among regions that influenced from Kruba Boon jums' work in term of education, distribution of Buddhist culture. This research was qualitative research, researchers had collected data from the documentary, books, related research and in-depth interview. The participants of this research were 3 Buddhist monks and 3 Buddhist people in Chiangrai province and Chiangmai province. The result were as follows:

The concept and identity of Kruba Boon jum relationship with environment and social factors. Because Kruba was born in the way of the poor and the way of the Buddhist. It is linked to the way of life. The focus in the Dharma and in the field of meditation. The characteristic feature of the word "Krubu". Kruba Boon jum is considered a key figure in the regional links. He is a great Mahathera monk in practice, who has the concept and identity reflect the way of being a missionary. And the developers are the new phenomenon of Buddhism in this era. Ability to associate ethnic groups, building a network and building a good Buddhist culture for the unity of all Buddhist groups. It is a practice that the monks of the modern age should bring as a model to develop knowledge and practice. Including the study of Buddhism and the value of propaganda, building a solid foundation for Buddhism across the Mekong region. Through the identity of Kruba Boon jum to step into "Meritorious Cross the Border" truly.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์พระมหาเถระและประชาชนในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ข้อมูลสำคัญอันเป็นประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติและผลงานของครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร ซึ่งถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและเป็นต้นแบบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน และขอขอบคุณท่านอาจารย์เจ้าคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่ได้สนับสนุนในเรื่องงบประมาณและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยจนสำเร็จในครั้งนี้

คุณงามความดีและอานิสงส์อันเกิดจากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติและผลงานและเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นครูบาในล้านนา มีผลงานที่โดดเด่นในด้านการสร้างศาสนสถานมากมายเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันปรากฏสู่สายตาสาธารณชน จนได้รับการยกย่องว่าเป็น “ตนบุญข้ามพรหมแดน” ของงเป็นผลสำเร็จแก่ผู้สนใจใฝ่ศึกษาศรัทธาและใฝ่ในการฝึกฝนปฏิบัติวิปัสสนาตลอดกาลเป็นนิตย์

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลงานวิจัยเรื่องนี้จะประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจใคร่ศึกษาตามสมควร หากมีข้อมูลอันเป็นประโยชน์ขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด คณะผู้วิจัยขออภัยในความบกพร่องนั้นและยินดีน้อมรับคำแนะนำด้วยความเต็มใจยิ่ง

พระศักดิ์ธัช สํวโร, พระครูโสภณพัฒนานนยุต, ผศ.ดร., พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโณ,
ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

กรกฎาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ช
 บทที่ ๑ บทนำ	 ๑
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์หลักของแผนการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐
๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๒
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย	๑๒
 บทที่ ๒ แนวคิดและวิถีสถิติของครูบาบุญชุ่ม	 ๑๓
๒.๑ ประวัติของครูบาบุญชุ่ม	๑๔
๒.๑.๑ ชาตภูมิ	๑๔
๒.๑.๒ ช่วงชีวิตในวัยเยาว์	๑๔
๒.๑.๓ บรรพชา	๑๕
๒.๑.๔ อุปสมบท	๑๕
๒.๑.๕ ลำดับการจำพรรษา (ช่วงชีวิตของสามเณร)	๑๖
๒.๑.๖ ลำดับการจำพรรษา (หลังการอุปสมบท)	๑๗
๒.๑.๗ ลำดับครูบาอาจารย์ของครูบาบุญชุ่ม	๑๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๒ ผลงาน	๑๘
๒.๒.๑ ผลงานด้านสาธารณูปการ (การสร้างศาสนสถาน)	๑๘
๒.๓ แนวคิดและวิถียุทธศาสตร์ของครูบาบุญชุ่ม	๒๑
๒.๓.๑ แนวคิดและวิถียุทธศาสตร์ด้านการดำเนินชีวิต	๒๑
๒.๓.๒ แนวคิดและวิถียุทธศาสตร์ด้านการฝึกฝนในธรรมะ	๒๓
๒.๓.๓ แนวคิดและวิถียุทธศาสตร์ด้านการปฏิบัติธรรม	๒๓
๒.๔ บทสรุป	๓๐
บทที่ ๓ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม	๓๑
๓.๑ บทบาทของครูบาบุญชุ่มในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓๑
๓.๒ การเชื่อมโยงวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม	๓๗
๓.๒.๑ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย	๔๔
๓.๒.๒ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่	๔๕
บทที่ ๔ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทาง พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม	๔๘
๔.๑ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการศึกษา	๔๙
๔.๒ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการเผยแผ่	๕๐
๔.๓ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่าย และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา	๕๗
๔.๔ บทสรุป	๖๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย	๖๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๑
๕.๒ อภิปรายผล	๖๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๖๖
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๖๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๖๖
บรรณานุกรม	๖๗
ภาคผนวก	๗๐
ภาคผนวก ก บทควมวิจัย	๗๐
ภาคผนวก ข ตารางกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๘๑
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่วางแผนไว้	๘๓
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๘๗
ภาคผนวก จ ประมวลภาพถ่ายในการเก็บข้อมูล	๙๑
ภาคผนวก ฉ บทสรุปโครงการวิจัย	๙๔
ประวัติคณะผู้วิจัย	

สารบัญแผนภาพ

เรื่อง

หน้า

รูปภาพที่ ๓.๑ Maping จำลองแสดงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม
จากตารางที่ ๓.๑ จากกรอบของผู้วิจัย

๔๒

รูปภาพที่ ๓.๒ Maping จำลองแสดงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม
จากตารางที่ ๓.๑ แบบแผนที่

๔๓

รูปภาพที่ ๓.๓ Maping จำลองแสดงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม
ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย

๔๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ช
 บทที่ ๑ บทนำ	 ๑
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์หลักของแผนการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐
๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๒
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย	๑๒
 บทที่ ๒ แนวคิดและวิถีสถิติของครูบาบุญชุ่ม	 ๑๓
๒.๑ ประวัติของครูบาบุญชุ่ม	๑๔
๒.๑.๑ ชาตภูมิ	๑๔
๒.๑.๒ ช่วงชีวิตในวัยเยาว์	๑๔
๒.๑.๓ บรรพชา	๑๕
๒.๑.๔ อุปสมบท	๑๕
๒.๑.๕ ลำดับการจำพรรษา (ช่วงชีวิตของสามเณร)	๑๖
๒.๑.๖ ลำดับการจำพรรษา (หลังการอุปสมบท)	๑๗
๒.๑.๗ ลำดับครูบาอาจารย์ของครูบาบุญชุ่ม	๑๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๒ ผลงาน	๑๘
๒.๒.๑ ผลงานด้านสาธารณูปการ (การสร้างศาสนสถาน)	๑๘
๒.๓ แนวคิดและวิถียุทธศาสตร์ของครูบาบุญชุ่ม	๒๑
๒.๓.๑ แนวคิดและวิถียุทธศาสตร์ด้านการดำเนินชีวิต	๒๑
๒.๓.๒ แนวคิดและวิถียุทธศาสตร์ด้านการฝึกฝนในธรรมะ	๒๓
๒.๓.๓ แนวคิดและวิถียุทธศาสตร์ด้านการปฏิบัติธรรม	๒๓
๒.๔ บทสรุป	๓๐
บทที่ ๓ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม	๓๑
๓.๑ บทบาทของครูบาบุญชุ่มในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓๑
๓.๒ การเชื่อมโยงวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม	๓๗
๓.๒.๑ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย	๔๔
๓.๒.๒ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่	๔๕
บทที่ ๔ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทาง พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม	๔๘
๔.๑ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการศึกษา	๔๙
๔.๒ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการเผยแผ่	๕๐
๔.๓ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่าย และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา	๕๗
๔.๔ บทสรุป	๖๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย	๖๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๑
๕.๒ อภิปรายผล	๖๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๖๖
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๖๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๖๖

บรรณานุกรม

๖๗

ภาคผนวก

๗๐

ภาคผนวก ก บทควมวิจัย

๗๐

ภาคผนวก ข ตารางกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัย
ไปใช้ประโยชน์

๘๑

ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่วางแผนไว้

๘๓

ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

๘๗

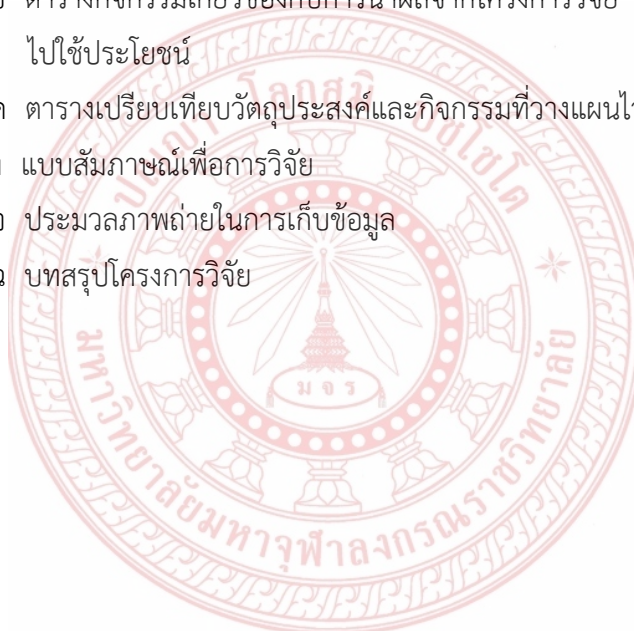
ภาคผนวก จ ประมวลภาพถ่ายในการเก็บข้อมูล

๙๑

ภาคผนวก ฉ บทสรุปโครงการวิจัย

๙๔

ประวัติคณะผู้วิจัย

สารบัญแผนภาพ

เรื่อง

หน้า

รูปภาพที่ ๓.๑ Mapping จำลองแสดงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม
จากตารางที่ ๓.๑ จากกรอบของผู้วิจัย

๔๒

รูปภาพที่ ๓.๒ Mapping จำลองแสดงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม
จากตารางที่ ๓.๑ แบบแผนที่

๔๓

รูปภาพที่ ๓.๓ Mapping จำลองแสดงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม
ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย

๔๖

บทที่ ๒

แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม” เป็นการศึกษาที่เน้นองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลภาคเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่เป็นของครูบาบุญชุ่ม ซึ่งในนี้หมายถึง พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร ที่คณะผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่มเป็นการเฉพาะ ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

๒.๑ ประวัติของครูบาบุญชุ่ม

๒.๑.๑ ชาตภูมิ

๒.๑.๒ ช่วงชีวิตในวัยเยาว์

๒.๑.๓ บรรพชา

๒.๑.๔ อุปสมบท

๒.๑.๕ ลำดับการจำพรรษา (ช่วงชีวิตของสามเณร)

๒.๑.๖ ลำดับการจำพรรษา (หลังการอุปสมบท)

๒.๑.๗ ลำดับครูบาอาจารย์ของครูบาบุญชุ่ม

๒.๒ ผลงาน

๒.๒.๑ ผลงานด้านสาธารณูปการ(การสร้างศาสนสถาน)

๒.๓ แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม

๒.๓.๑ ด้านการดำเนินชีวิต

๒.๓.๒ ด้านการฝึกฝนในธรรมะ

๒.๓.๓ ด้านการปฏิบัติวิปัสสนา

๒.๔ บทสรุป

การศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ในด้านต่างของครูบาบุญชุ่ม จะนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงอิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม ทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงบทบาทของพระมหาเถระในล้านนาที่โดดเด่น และมีคุณค่าของพระมหาเถระในล้านนา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนาในหลายๆ ดังที่คณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ ตามลำดับหัวข้อต่อไปที่ได้เสนอไว้ต่อไป

๒.๑ ประวัติของครอบครัวบุญชุ่ม

๒.๑.๑ ชาตภูมิ

ชื่อเดิม : เด็กชายบุญชุ่ม ทาแกง

บิดาและมารดาผู้ให้กำเนิด : พ่อคำหล้า แม่แสงหล้า ทาแกง

วันเดือนปี เกิด : วันอังคารที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เวลา ๐๙.๐๐ น. ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๔

สถานที่เกิด : หมู่บ้านแม่คำหนองบัว ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

พี่น้อง : ๑. พระครูบาเจ้าบุญชุ่ม ญาณสํวโร

๒. พระครูบาวิณัส กตปุญโญ

๓. เด็กหญิงเอื้องฟ้า (เสียชีวิต)

๔. นางอ้อมใจ ปุอตรี สมรสกับนายประทีป ปุอตรี

๒.๑.๒ ช่วงชีวิตในวัยเยาว์

คุณแม่แสงหล้าได้แต่งงานกับคุณพ่อคำหล้า ก่อนตั้งครุฑพระครูบาเจ้าฯ คุณแม่แสงหล้า นิमितฝันว่า “ได้ขึ้นภูเขาไปไหว้พระพุทธรูปทองคำองค์ใหญ่เหลืออร่ามงามมากนัก” แล้วสะดุ้งตื่นอยู่มาไม่นานนัก คุณแม่แสงหล้าเริ่มตั้งครุฑ พอตั้งครุฑได้ครบ ๑๐ เดือน ก็ได้ให้กำเนิดเด็กชายบุญชุ่ม ซึ่งเป็นเด็กหน้าตาน่ารักน่าเอ็นดู จากนั้นก็มีเหตุแยกจากพ่อคำหล้ากลับไปดูแลแม่ฮ้างนางหลงที่เคยอยู่ด้วยกัน เพราะไม่มีใครดูแล ส่วนพ่อคำหล้าก็กลับไปดูแลแม่หลวงฮ้าง จึงเป็นเหตุให้ต้องแยกกันอยู่เมื่ออายุครบ ๖ เดือน พ่อคำหล้าได้มาเยี่ยม ซื้อเสื้อผ้ามาฝากลูกด้วย แต่กลับไปไม่นาน คุณพ่อก็ได้ล้มป่วยด้วยโรคบิดกระตั้นหัน ถึงแก่กรรม เมื่ออายุได้ ๒๕ ปี เท่านั้น เมื่อพระครูบาฯ อายุได้ ๔ ขวบ แม่ฮ้างนางหลงและคุณแม่แสงหล้าได้ย้ายจากบ้านด้ายไปอยู่บ้านหาดอนชัย ตำบลป่าสักอำเภอสันกำแพง เชียงใหม่ และสมรสใหม่กับนายสม ชัยวงศ์คำ มีบุตรชายคนหนึ่งชื่อว่า เด็กชายวินัส (แดง) และบุตรหญิง ๒ คน คือเด็กหญิงเอื้องฟ้า ถูกสุนัขกัดตาย เมื่ออายุได้ ๔ ขวบ และเด็กหญิงอ้อมใจ เมื่อแม่ฮ้างนางหลงได้ถึงแก่กรรมไป ครอบครัวของเด็กชายบุญชุ่ม ยิ่งลำบากมากกว่าเก่า บ้านก็ถูกรื้อขายแล้วอพยพไปอยู่เชิงดอยม่อนเรียบ ทำกระต๊อบน้อยอยู่กัน ๔-๕ คน แม่ลูก ฝาเรือนก็ไม่มี เวลาฝนตกหลังคาก็รั่ว เอาถุงชาดเป็นเรือน ผ้าห่มก็มีผืนเดียวเวลาหนาวหาวก็หนาวเหน็บ ต้องนอนผิงไฟเหมือนสุนัข ผ้านุ่งผ้าห่มเสื่อทางเกงก็มีชุดเดียวเวลาไป โรงเรียนก็นุ่งทางเกงขาสั้นไป เรื่องอาหารก็ตามมีตามได้ เก็บกินเต้าแตง เผือกมัน ผักผลไม้กิน เพื่อยังชีพไปวันๆ บางทีแม่แสงหล้าก็ไปรับจ้างเกี่ยวข้าวและปลูกหอม กระเทียม ได้ข้าวมาเลี้ยงกัน วันละลิตร สองลิตร ก็เอามาหุงต้มเลี้ยงกัน วันไหนข้าวมีน้อยก็เอาต้มใส่เผือกใส่มัน บางครั้งก็ได้กินหั่วลอยต่างแทนข้าว บางครั้งได้กินข้าวกับพริกกับเกลือบ้าง บางทีแม่แสงหล้า ไม่สบายไปรับจ้างไม่ได้ พระครูบาเจ้าบุญชุ่มและน้องๆ ก็เที่ยวขอทานห่อข้าว ตามหมู่บ้านมาเลี้ยงดูกัน บางวันก็ได้มากบ้างน้อยบ้าง พอประทังชีวิต บางคนก็ด่าว่าต่างๆ นานา บางคนก็ดีใจ บางคนก็ทุบตอยตีไล่หมาใส่ ท่านก็ไม่ถือสาโกรธแค้น ส่วนพ่อเลี้ยงก็ไม่สบายเป็นโรคบวมพองทำงานไม่ได้ พระครูบาบุญชุ่มบางทีก็ต้องเก็บใบตองไปแลกข้าวบางทีก็หาฟืนไปขาย บางวันก็ไปรับจ้างเก็บถั่วลิสง ได้เงินมา ๑ บาท ๒ บาท ก็เอาไปซื้อข้าว น้ำมันและพริก เกลือมาเลี้ยงครอบครัว ถึงแม้ชีวิตท่านจะลำบากเพียงใดก็ไม่เคยเป็นเด็กเกเร ลักเล็กขโมยน้อยเด็ดขาด แม่แสงหล้าจะสอนว่า

“ห้ามลักขโมยของคนอื่นมาโดยเด็ดขาด” วันหน้าถ้ามีบุญก็จะสบายได้แล บางวันน้องชนไม่มีใครดูแล พระครูบาเจ้าบุญชุ่มก็ฉีกเอาชายผ้าถุงของแม่ผูกขาน้องๆ ติดกับเสาบ้านเสาเรือนไว้ แล้วก็เที่ยวขอทานมาเลี้ยงแม่เลี้ยงน้อง^๑

๒.๑.๓ บรรพชา

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๗ ได้เข้ามาเป็นเด็กวัด โดยมีพ่อลุงพาเอาไปฝากกับเจ้าอธิการสิน จิรธัมโม วัดบ้านด้ายตอนท่านอายุได้ ๑๑ ปี หลังจากเป็นเด็กวัดได้ 3 ปีจึงได้บรรพชาเป็นสามเณร ท่านชอบสงบอวยากบวชตั้งแต่อายุ ๔-๕ ปีแล้ว ในสมัยเป็นเด็กนักเรียนชอบนั่งสมาธิภาวนาไม่สงสัยกับใคร เวลาว่างก็เดินจงกรมที่สนามหญ้าโรงเรียน จนเพื่อนฝูงว่าท่านเป็นบ้า ใครจะว่าอย่างไรไม่สนใจ ท่านถือว่าได้ปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธเจ้า

ใน พ.ศ.๒๕๑๙ ครูบาเจ้าบุญชุ่ม ญาณสํวโร ได้บวชเรียนตามปณิธานที่ตั้งไว้ตั้งแต่เยาว์วัย ถึงเวลาท่านก็กำหนดขอขมาลุงและป้าแทนพ่อแม่ แล้วจึงอาบน้ำและนุ่งผ้าขาวในคืนหนึ่ง พอใกล้รุ่ง ท่านนิมิตเห็นหลวงพ่อบุญองค์หนึ่งแก่ๆ ผมหงอกสีกไม้เท้าจากต้นโพธิ์ใหญ่ที่ในวัดเดินเข้ามาหาแล้ว สอนธรรม ก็มีภูฐานให้ภาวนาว่า พุทโธๆ และบอกว่าให้หมั่นภาวนาในภาวนาหน้าจะได้เป็นครูบา อาจารย์เป็นที่พึ่งของ คนทั่วไปและมนุษย์โลกทั้งหลาย แล้วท่านครูบาเฒ่าก็เดินลับหายไป พอสว่างก็ได้ไปบรรพชาเป็นสามเณรที่วัดศรีบุญยืน ตำบลป่าสัก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยมีพระครู หิริภูเขตคณารักษ์ วัดศรีบุญเรือง อำเภอแม่จัน เจ้าคณะอำเภอเชียงแสนเป็นองค์พระอุปัชฌาย์ บรรพชาเป็นสามเณรเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๑๙ ตรงกับเดือน ๘ ขึ้น ๑๑ ค่ำ วันพฤหัสบดี เวลา ๙.๓๙ น. ได้บวชเสร็จเรียบร้อย มีสามเณรที่บรรพชาพร้อมกันทั้งตำบลสามสิบสองรูป ปัจจุบันเหลือพระครูบาเจ้าองค์เดียว

ครั้นเสร็จพิธีบรรพชาแล้วก็กลับมาวัดบ้านด้ายเข้ากรรมฐานภาวนา ๓ วัน เริ่มเรียนสวดมนต์ภาวนาทำกิจวัตรต่างๆ มีล้างบาตรล้างถ้วยล้างชามทำความสะอาดวัด ดายหญ้า ท่านทำทุกอย่างที่ทำได้ในวัด จำเป็นที่สุดคือ การเจริญภาวนา ท่านนอนองค์เดียว นอนในกุฏิที่เก็บกระดูกผีตายชอบอยู่ใต้ต้นโพธิ์ใหญ่ พอบวชเป็นสามเณรไม่นานก็เกือบ ๑ เดือน คนทั้งหลายก็เล่าลือกันว่ามีสามเณรน้อยต้นบุญถือกำเนิดที่วัดบ้านด้ายธรรม ประสิทธิ์ ศรัทธาสาธุชนทั้งหลายก็พากันมาทำบุญขอให้ทำน้ำมนต์สะเดาะเคราะห์ให้ สามเณรบุญชุ่มก็บอกว่า “เราบวชเป็นสามเณรใหม่ยังไม่รู้อะไรสักอย่างให้ตั้งจิตอธิษฐานกันเอาเองเถอะ บางคนก็ขอให้เทศน์สั่งสอน เราก็บอกว่าย่างยังไม่รู้อะไรเลยให้หันไหว้พระ ทำบุญให้ทานรักษาศีลทำข้อให้ดี และภาวนาพุทโธๆ ไปก็จะได้พ้นทุกข์”^๒

๒.๑.๔ อุปสมบท

ในเดือนวิสาขะวันที่ ๑๑ เดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ โยมแม่แสงหล้าและพ่อน้อยใจมาและลูกศิษย์ทุกคนก็จัดพิธีอุปสมบทให้ในวัดสวนดอก ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ พัทธสีมาในโบสถ์วิหาร

^๑ โจโจ เสียงธรรม, เสียงอ่าน ๓๐ พรรษาในร่มเงาพระพุทธศาสนา ของพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร ตอนที่ ๑, แหล่งที่มา : [ออนไลน์] <http://www.jozho.net/>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, ตอนที่ ๒.

พระเจ้าแก้วต้อเชียงใหม่ มีคนคณะศรัทธามาร่วมเต็มวัด ทำให้ปลื้มปิติยินดีมาก ได้เข้าอุปสมบทเมื่อวันที่ ๙ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ ตรงกับเดือน ๘ เหนือขึ้น ๑๑ ค่ำวัน เวลา ๙.๑๙ น. ในโบสถ์วิหารพระเจ้าแก้วต้อ พระราชพรหมจารย์ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่เป็นองค์อุปฌาย์ พระครูเวสุวันพิทักษ์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ พระครูศรีปริยัตินุรักษ์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ มีพระสงฆ์ร่วมหัตถบาท จำนวน ๒๙ รูป

หลังจากนั้น พระครูบาเจ้าบุญชุ่มได้ให้ศีลให้พรคุณแม่แสงหล้าและศรัทธาทั้งหลายแล้วก็ได้ไปเข้ากรรมภavanaที่วัดอุโมงค์เชียงใหม่เจ็ดวัน แล้วได้กลับไปในเมืองพงจำพรรษาที่วัดพระเจ้านอนบ้านทุ่งในปีนั้น คุณแม่แสงหล้าก็มาเข้าพรรษาถือศีลด้วย ท่านดีใจที่สุดได้อยู่ใกล้โยมแม่นำพาแม่ไหว้พระสวดมนต์ภาวนา ตอนอยู่ที่เนปาลนึกว่าจะไม่ได้เห็นหน้าโยมมารดาอีกแล้ว ท่านได้กลับมาดูแลแม่เหมือนในนิมิตบอกทุกอย่าง ได้ปลูกบ้านหลังน้อยๆ ให้คุณแม่อยู่ที่บ้านห้วยน้ำราก ได้สร้างเจดีย์พุทธรูปวิหารทุกอย่างก็ได้ลงชื่อคุณแม่แสงหล้าหมด หลังจากบวชเป็นพระได้สามพรรษา พ่อน้อยใจมา ชัยเผือกก็ถึงแก่กรรมไป ท่านและคุณแม่ก็จัดพิธีศพอย่างดี ทำบุญอุทิศให้ทุกอย่าง โยมแม่กลับมาอยู่บ้านหลังน้อย บ้านห้วยน้ำรากด้วยความผาสุก ท่านดูแลตามใจแม่ทุกอย่างเอาใจใส่ตลอด บางครั้งก็ชวนโยมแม่มาอยู่วัดถือศีลภาวนาในพรรษาบำเพ็ญกุศลภาวนาไม่ขาด คุณแม่เป็นห่วงท่าน และน้องๆทุกคน พระครูบาฯ มีน้ำใจกว้างขวางดูแลญาติพี่น้อง ใครมาขอให้ท่านช่วยเหลือท่านก็ให้เงินใช้จ่ายตามสมควร เวลาญาติพี่น้องมาวัดจะไม่มามีมือเปล่าจะเตรียมอาหารผักผลไม้มาทุกครั้งที่มาวัดไม่ได้ก็คือยาหอมเป็นขวดของวัดโพธิ์กับมะนาวมาถวายท่านทุกครั้งบางทีก็ทำอาหารถวายผักกาดจ้อ น้ำพริกตาแดงทำถวายพระเณร คุณโยมแม่ใจบุญที่สุด เป็นห่วงท่านมาก

ในปีพ.ศ. ๒๕๓๕ ท่านได้พาโยมแม่ไปกราบสังเวชนียสถานอื่นเดีย ท่านดีใจที่สุดในชีวิตได้ตอบบุญคุณท่านจนสุดยอด ได้พาไปกราบสถานที่ประสูติ ที่ตรัสรู้ ที่ปฐมเทศนาและที่ดับขันธเข้าสู่ปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ได้ชื่อว่าท่านเป็นอุตะมะบุตรผู้โปรดพระแม่มารดาโดยแท้ และปกติตลอดเวลาช่วงเข้าพรรษา ท่านจะไปบำเพ็ญศีลภาวนา ณ พุทธสถานสำคัญหลายแห่ง ได้สัมผัส“ธรรมนิมิต” มากมาย ระหว่างที่เป็นสามเณรและพระสงฆ์^๓

๒.๑.๕ ลำดับการจำพรรษา (ช่วงชีวิตของสามเณร)

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ถึง ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ตามลำดับ ดังนี้

- พรรษาที่ ๑ จำที่วัดบ้านด้ายธรรมประสิทธิ์ ตำบลป่าสัก อำเภอยางสัก
- พรรษาที่ ๒ จำที่วัดบ้านด้ายธรรมประสิทธิ์ ตำบลป่าสัก อำเภอยางสัก
- พรรษาที่ ๓ จำที่วัดพระธาตุตอดอยเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูล อำเภอยางสัก
- พรรษาที่ ๔ จำที่วัดทุ่งหลวง อำเภอดอยเตง จังหวัดเชียงใหม่
- พรรษาที่ ๕ จำที่วัดจอมแจ้งบ้านกวดขี้เหล็ก อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- พรรษาที่ ๖ จำที่วัดจอมแจ้งที่เดิม
- พรรษาที่ ๗ จำที่วัดเมืองหนองป่าหมากหน่อ บ้านห้วยน้ำราก อำเภอแม่จัน จังหวัด

เชียงราย

^๓ อ้างแล้ว.

พรรษาที่ ๘ จำที่วัดพระธาตุจอมศรีดั่งเกมุงเมือง วัดพระนอนเมืองพง พม่า
 พรรษาที่ ๙ จำที่วัดพระธาตุจอมศรีดั่งเกมุงเมือง วัดพระนอนเมืองพง พม่า
 พรรษาที่ ๑๐ จำที่วัดอนันตฤทธิวิหาร กรัภูมิ์นุญ ประเทศเนปาล รวมปีที่บรรพชาเป็น
 สามเณรทั้งหมด ๑๐ พรรษา

๒.๑.๖ ลำดับการจำพรรษา (หลังการอุปสมบท)

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ถึง ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ตามลำดับ ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๒๙ พรรษาที่ ๑ จำที่วัดพระธาตุจอมศรีดั่งเกมุงเมือง วัดพระนอน เมืองพง พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๐ พรรษาที่ ๒ จำที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๑ พรรษาที่ ๓ จำที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๒ พรรษาที่ ๔ จำที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๓ พรรษาที่ ๕ จำ ณ สวนพุทธรูทยาน ใกล้พระธาตุดอนเรือง

พ.ศ. ๒๕๓๔ พรรษาที่ ๖ จำ ณ ห้วยดอนเรือง ใกล้พระธาตุดอนเรือง

พ.ศ. ๒๕๓๕ พรรษาที่ ๗ จำ ณ ดอยป่าไม้เปา ใกล้พระธาตุดอนเรือง

พ.ศ. ๒๕๓๖ พรรษาที่ ๘ จำ ณ ถ้ำห้วยวัง บ้านมุเซอ จำกู๋

พ.ศ. ๒๕๓๗ พรรษาที่ ๙ จำ ณ ถ้ำห้วยวัง บ้านมุเซอ จำกู๋

พ.ศ. ๒๕๓๘ พรรษาที่ ๑๐ จำ ณ ถ้ำห้วยวัง บ้านมุเซอ จำกู๋

พ.ศ. ๒๕๓๙ พรรษาที่ ๑๑ จำ ณ ถ้ำพระพุทธรูปมหาช้าง ระหว่างเมืองสะ-เมืองขัน

พ.ศ. ๒๕๔๐ พรรษาที่ ๑๒ จำ ณ ถ้ำพระพุทธรูปมหาช้าง ระหว่างเมืองสะ-เมืองขัน

เขตหว้าแดง

พ.ศ. ๒๕๔๑ พรรษาที่ ๑๓ จำ ณ ถ้ำผาจุติง ประเทศภูฐาน

พ.ศ. ๒๕๔๒ พรรษาที่ ๑๔ จำ ณ ถ้ำพระพุทธรูปมหาช้าง ระหว่างเมืองสะ-เมืองขัน

เขตหว้าแดง

พ.ศ. ๒๕๔๓ พรรษาที่ ๑๕ จำ ณ ถ้ำน้ำตก เมืองแสนหวี สีป้อ ชายแดนพม่า กับ

ประเทศจีน

พ.ศ. ๒๕๔๔ พรรษาที่ ๑๖ จำ ณ ถ้ำน้ำตก เมืองแสนหวี สีป้อ ชายแดนพม่า กับ

ประเทศจีน

พ.ศ. ๒๕๔๕ พรรษาที่ ๑๗ จำ ณ ถ้ำผาจุติง ประเทศภูฐาน

พ.ศ. ๒๕๔๖ พรรษาที่ ๑๘ จำ ณ กองร้อยทหารตระเวนชายแดน เมืองปูนาคา

พ.ศ. ๒๕๔๗ พรรษาที่ ๑๙ จำ ณ กองร้อยทหารตระเวนชายแดน เมืองปูนาคา

พ.ศ. ๒๕๔๘ พรรษาที่ ๒๐ จำ ณ ถ้ำผาแดง บ้านล่อม ต.สันทราย อ.พร้าว จ.

เชียงใหม่^๔

รวมจำนวนพรรษาที่บวชเป็นพระภิกษุทั้งหมด ๒๐ พรรษา

^๔ บรรณาธิการ, บทความสังเขปประวัติพระภิกษุสงฆ์, <https://www.phuttha.com/พระสงฆ์/สังเขปประวัติพระภิกษุสงฆ์/ครูบาเจ้าบุญชุ่ม-ญาณสวโร>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๐. เวลา ๐๒.๐๕ น.

๒.๑.๗ ลำดับครูบาอาจารย์ของครูบาบุญชุ่ม

๑. หลวงปู่ครูบาพรหมา วัดพระพุทธรูปเทวตากผ้า จังหวัดลำพูน
๒. หลวงปู่ครูบาอินทจักร์ วัดวนาราม (น้ำบ่อหลวง) สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
๓. หลวงปู่ครูบาชัยวงศา วัดพระพุทธรูปเทวตากผ้า จังหวัดลำพูน
๔. หลวงปู่ครูบาธรรมชัย วัดทุ่งหลวง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
๕. หลวงปู่ครูบาน้อย วัดบ้านปาง แม่แตง
๖. หลวงปู่ครูบาคำแสน วัดดอนมูล อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๗. หลวงพ่อฤาษีสิงดำ (มหาวิระ ถาวโร)
๘. หลวงปู่หล้าตาทิพย์ วัดป่าตึง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
๙. หลวงปู่ฤาษีธนะธัมโม วัดถ้ำผาแตก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
๑๐. หลวงปู่โง่น โสรโย วัดพระพุทธรูปเทวตากผ้า จ.พิจิตร
๑๑. หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ วัดสะแก จ.อยุธยา
๑๒. พระครูบาเจ้าเทือง นาถสีโล วัดบ้านเด่นสหรัศมีเมืองแกน เป็นพระสหธรรมิก

ครูบาอาจารย์ภาคอีสาน ที่ท่านได้ถวายตัวเป็นลูกศิษย์

๑. หลวงปู่นิล วัดครบุรี จ.นครราชสีมา
๒. หลวงปู่พุทธ ฐานิโย วัดป่าสาละวัน จ.นครราชสีมา
๓. หลวงปู่เทศก์ เทศรังสี วัดหินหมากเป้ง จ.หนองคาย
๔. หลวงพ่อแสง วัดถ้ำพระ จ.สกลนคร
๕. หลวงปู่คุณ ปริสุทโธ วัดบ้านไร่ จ.นครราชสีมา^๕

ท่านครูบาอาจารย์ทั้งหลายได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อความดับทุกข์เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง อย่างไรก็ตาม เมื่อท่านได้ไปถวายตัวเป็นลูกศิษย์แล้ว ส่วนมากไม่ได้มีโอกาสไปอยู่ด้วย

๒.๒ ผลงาน

๒.๒.๑ ผลงานด้านสาธารณูปการ (การสร้างศาสนสถาน)

๒.๒.๑.๑ ผลงานสร้างศาสนสถานต่างๆ ในขณะที่เป็นสามเณร

พ.ศ. ๒๕๑๙ จำพรรษาที่วัดบ้านด้ายธรรมประสิทธิ์ ตำบลป่าสัก อำเภอเชียงแสน

- ได้สร้างพระวิหารวัดบ้านด้ายและกุฏิสงฆ์ ๑ หลัง

พ.ศ. ๒๕๒๐ จำพรรษาที่วัดบ้านด้ายธรรมประสิทธิ์ ตำบลป่าสัก อำเภอเชียงแสน

พ.ศ. ๒๕๒๑ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอยเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน

- ได้สร้างพระธาตุดอยเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูล
- ได้สร้างพระธาตุจำเมืองท้าววังนัง ตำบลเมืองพง พม่า

พ.ศ. ๒๕๒๒ จำพรรษาที่วัดทุ่งหลวง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

- ได้สร้างพระธาตุดอยดอกคำ ตำบลเมืองพง พม่า

^๕ เรื่องเดียวกัน.

- ได้สร้างพระธาตุจอมยอง เมืองยอง พม่า
 - ได้สร้างพระธาตุจอมสวรรค์บ้านโป่ง และดอยเวียงหว่า ตำบลเมืองพง พม่า
พ.ศ. ๒๕๒๓ จำพรรษาที่วัดจอมแจ้งบ้านกวตซ์เหล็ก อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

- ได้สร้างศาลาและแท่นแก้วพระธาตุจอมพง พม่า
พ.ศ. ๒๕๒๔ จำพรรษาที่วัดจอมแจ้งที่เดิม
 - ได้สร้างพระธาตุจอมศรีดัดเกมุง เมืองพง พม่า
พ.ศ. ๒๕๒๕ จำพรรษาที่วัดเมืองหนองป่าหมากหน่อ บ้านห้วยน้ำราก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

- ได้สร้างพระธาตุวัดพระเจ้าล้านทอง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๒๖ จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดัดเกมุงเมือง วัดพระนอน เมืองพง พม่า
 - ได้สร้างศาลาเก้าห้องและกุฏิสงฆ์ วัดพระนอน วัดพระธาตุจอมศรีดัดเกมุง พม่า
พ.ศ. ๒๕๒๗ จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดัดเกมุงเมือง วัดพระนอนเมืองพง พม่า
 - ได้สร้างวิหารพระเจ้านอน เมืองพง พม่า และสร้างแท่นแก้ววัดแม่คำบัว แท่นแก้ว พระเจ้านอนวัดพระธาตุ จอมศรีดัดเกมุงเมือง บ้านทุ่ง พม่า

พ.ศ. ๒๕๒๘ จำพรรษาที่วัดดอนนทกวิหาร กรุกฏมันฑู ประเทศเนปาล
 - ได้สร้างพระวิหารพระธาตุดอนเรื่อ พม่า และสร้างแท่นแก้ว วัดปากวาว ตำบลห้วยไคร้

พ.ศ. ๒๕๒๙ ได้เดินทางไปปฏิบัติธรรม ณ ประเทศเนปาลในครั้งนี้ ได้รับเมตตาธรรมจาก หลวงปู่โง่น โสรโย จ.พิจิตร ไปส่งที่สนามบิน ได้พบพุทธศาสนิกชนในต่างแดน ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างขัดสนและมีวิถีชีวิตแปลกๆ ท่านได้แผ่เมตตาและแนะนำให้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว และเสริมสิริมงคลแก่ชีวิตสืบไป

๒.๒.๑.๒ ผลงานสร้างศาสนสถานต่างๆ หลังอุปสมบทเป็นพระสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๒๙ จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดัดเกมุงเมือง วัดพระนอน เมืองพง (พม่า)
 - สร้างกุฏิสงฆ์ญาณส่วโรนุสรณ์ วัดพระธาตุดอนเรื่อ เมืองพง พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๐ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรื่อ เมืองพง พม่า
 - สร้างศาลาเก้าห้องพระธาตุดอนเรื่อ

พ.ศ. ๒๕๓๑ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรื่อ เมืองพง พม่า
 - สร้างพระวิหารวัดป่าสา และกุฏิสงฆ์ห้อยน้ำรูกถวย อุทิศให้โยมพ่อคำหล้า

พ.ศ. ๒๕๓๒ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรื่อ เมืองพง พม่า
 - สร้างอุโบสถวัดพระธาตุดอนเรื่อ พม่า
 - สร้างแท่นแก้ววัดบ้านป่าข่า พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๓ จำพรรษา ณ สวนพุทธอุทยาน ไกล่พระธาตุดอนเรื่อ
 - สร้างพระวิหารวัดบ้านโป่ง ตำบลเมืองพง
 - สร้างปราสาทเก้าชั้น ที่พักสงฆ์พระธาตุดอนเรื่อ พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๔ จำพรรษา ณ ห้วยดอนเรื่อ ไกล่พระธาตุดอนเรื่อ

- สร้างวิหารบ้านทุ่ง และสร้างสะพานข้ามแม่น้ำป่าช้า ตำบลเมืองพง พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๕ จำพรรษา ณ ดอยป่าไม้เปา ใกล้พระธาตุดอนเรือง

- สร้างศาลาใหญ่วัดพระธาตุดอนเรือง และสร้างพระธาตุจอมหลายบูต๊
- สร้างวิหารพระเจ้าอินทร์สถานวัดพระธาตุดอนเรือง พม่า ซึ่งยังไม่แล้วเสร็จ และ

สร้างพระธาตุถ้ำผาเรือง อำเภอมะสา

พ.ศ. ๒๕๓๖ จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยรัง บ้านมุเซอ จ่ากู

- สร้างพระธาตุดอยตุงคำ พระธาตุจำเมืองป่าช้า เป็นครั้งที่สอง

พ.ศ. ๒๕๓๗ จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยรัง บ้านมุเซอ จ่ากู

- สร้างพระธาตุวัดเชียงเมืองแจ้สิบสองปันนา และแท่นแก้ว วิหารวัดบ้านจ้อง ตำบลโป่งผา อำเภอมะสา

- สร้างพระธาตุจอมสิงห์ เมืองยู้ พม่า

- สร้างพระแท่นแก้ววัดป่าคาแม่เงิน อำเภอเชียงแสน พระธาตุจอมคำ จอมแก้วบ้านป่ากุก และวิหารวัดบ้านนา วัดหัวขัว

- สร้างโบสถ์ยอดปราสาทกลางน้ำ วัดบ้านทุ่ง ตำบลเมืองพง และสร้างวิหารวัดสามปู เมืองพง พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๘ จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยรัง บ้านมุเซอ จ่ากู

- สร้างพระธาตุสบพ พระธาตุกำลั้ง บ้านมุเซอ เชียงตุง

- สร้างพระธาตุวังลาว พระธาตุบ้านแม่คำหนองบัว อำเภอเชียงแสน

- สร้างพระธาตุบ้านม่วงคำ, พระธาตุดอนแท่น บ้านห้วยผึ่ง ประเทศลาว

- สร้างพระธาตุขุมพระเจ้า ๑๑๒ องค์ที่พระธาตุทันใจ ตำบลเมืองพง

- สร้างพระธาตุเจ้าองค์ปฐม บ้านหัวขัว พม่า และศาลาหลวงปู่ครูบาธรรมชัยอนุสรณ์ วัดพระธาตุดอนเรือง

พ.ศ. ๒๕๓๙ จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทธรูปผาช้าง ระหว่างเมืองเฮะ เมืองขัน เขตหัวแดง

- วางศิลาฤกษ์ พระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐) เขตชายแดน ๓ ประเทศ คือ จีน - หัวแดง - พม่า

พ.ศ. ๒๕๔๐ จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทธรูปผาช้าง ระหว่างเมืองเฮะ เมืองขัน เขตหัวแดง

- ก่อฐานรากพระพุทธรูปหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐)
- บูรณะพระธาตุจอมยอง เมืองยอง ประเทศพม่า
- บูรณะพระธาตุเก่าแกใกล้บ้านป่าสา
- บูรณะอุโบสถวัดพระเจ้าทองทิพย์ เชียงราก ประเทศลาว
- โปรดลูกศิษย์ เมืองลง เมืองเชียงรุ่ง เมืองฮาย ประเทศจีน

พ.ศ. ๒๕๔๑ จำพรรษา ณ ถ้ำผาจุติ ประเทศภูฏาน

- ก่อสร้างพระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐) หลัก กม. เขตชายแดนจีน - หัวแดง - พม่า

ชี้หลัก

- บูรณะวัดบ้านด้าย อ.เชียงแสน จ.เชียงราย
- ก่อสร้างศาลา พระเจ้าอินท์รสาน วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง จังหวัดท่า

- บูรณะพระธาตุดอยตุงคำ เมืองพง จังหวัดท่าชี้หลัก
- บูรณะพระธาตุจอมหงษ์ เมืองพง จังหวัดท่าชี้หลัก

พ.ศ. ๒๕๔๒ จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทธรูปผาช้าง เมืองสะ - เมืองขัน เขตห้วยแดง

- ฉลองพระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐)
- ก่อสร้างศาลา พระเจ้าอินท์รสาน วัดพระธาตุดอนเรือง
- บูรณะวัดบ้านด้าย อ.เชียงแสน เชียงราย
- ก่อสร้างศาลา ดอยยางคำ
- บูรณะพระธาตุจอมหงษ์^๖

๒.๓ แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาจากประวัติของครูบาบุญชุ่ม ทำให้พบว่า แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม มีความแตกต่างจากคนอื่น ๆ ทั่วไปอย่างมาก ตั้งแต่ช่วงวัยเยาว์ของชีวิตที่เป็นคนทาสไปจนถึงการอุทิศชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนา โดยมีอุปสรรคต่างๆเข้ามาในชีวิตมากมาย ประสบการณ์และสิ่งที่ท่านพบล้วนเป็นเหตุแห่งการเกิดธรรมะในจิตใจ ให้นำไปสู่แนวคิดที่ตีงามและอัตลักษณ์เฉพาะที่จะนำไปสู่การเป็น “ครูบา” ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือจากพุทธศาสนิกชนในเขตภาคเหนือ จนขยายไปสู่การนับถือศรัทธาจากสาธุชนทั่วประเทศไทย และยิ่งขยายไปสู่พุทธศาสนิกชนต่างประเทศ ที่ท่านได้จาริกไปเพื่อแสวงบุญและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกด้วย ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาและแยกเป็นแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่มออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

๒.๓.๑ แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ด้านการดำเนินชีวิต

ในช่วงวัยเยาว์ในสมัยที่ยังเป็นเด็กชายบุญชุ่มนั้น ท่านได้รับความลำบากตั้งแต่ยังเล็กเมื่อพ่อกับแม่ของท่านมีเหตุต้องไม่ได้อยู่ด้วยกัน มีหน้าซ้ำพ่อก็ยังมาเสียชีวิตเมื่ออายุยังน้อย ทำให้ต้องใช้ชีวิตอย่างลำบากขึ้นเมื่อต้องเสียผู้นำครอบครัว หลังจากนั้นได้ไม่นานแม่อยู่นางหลวงที่คอยเป็นกำลังหลักของครอบครัวต่อจากพ่อก็ได้ถึงแก่กรรมไป ครอบครัวของเด็กชายบุญชุ่ม ยิ่งลำบากมากกว่าเก่า บ้านก็ถูกรื้อขาย แล้วอพยพไปอยู่เชิงดอยม่อนเรียบ ทำกระต๊อบน้อยอยู่กัน ๔-๕ คนแม่ลูก ฝาเรือนก็ไม่มี เวลาฝนตกหลังคาก็รั่ว เอามุ้งขาดเป็นเรือน ผ้าห่มก็มีผืนเดียวเวลาหน้าหนาวก็หนาวเหน็บ ต้องนอนผิงไฟเหมือนสุนัขผ้านุ่งผ้าห่มเสื้อกางเกงก็มีชุดเดียวเวลาไป โรงเรียนก็นุ่งกางเกงขาสั้นไป เรื่องอาหารก็ตามมีตามได้ เก็บกินเต้าแตง เผือกมัน ผักผลไม้กิน เพื่อยังชีพไปวันๆ บางทีแม่แสงหล้าก็ไปรับจ้างเกี่ยวข้าวและปลูกหอม กระเทียม ได้ข้าวมาเลี้ยงกัน วันละลิตร สองลิตร ก็เอามาหุงต้มเลี้ยงกัน วันไหนข้าวมีน้อย ก็เอาต้มใส่เผือกใส่มัน บางครั้งก็ได้กินหั่วกลอยต่างแทนข้าว บางครั้งได้กินข้าวกับพริกกับเกลือบ้าง บางทีแม่แสงหล้า ไม่สบายไปรับจ้างไม่ได้ พระครูบาเจ้าบุญชุ่มและน้องๆ ก็เที่ยว

^๖ อ้างแล้ว.

ขอทาน ห่อข้าว ตามหมู่บ้านมาเลี้ยงดูกัน บางวันก็ได้มากบ้างน้อยบ้าง พอประทังชีวิต บางคนก็ด่าว่าต่างๆ นานา บางคนก็ดีใจ บางคนก็ทุบต่อยตีไล่หมาไล่ ท่านก็ไม่ถือสาโกรธแค้น ส่วนพ่อเลี้ยงก็ไม่สบายเป็นโรคบวมพองทำงานไม่ได้ พระครูบาบุญชุ่มบางทีก็ต้องเก็บใบตองไปแลกข้าวบางทีก็หาฟืนไปขาย บางวันก็ไปรับจ้างเก็บถั่วลิสง ได้เงินมา ๑ บาท ๒ บาท ก็เอาไปซื้อข้าว น้ำมันและพริก กลับมาเลี้ยงครอบครัว

เมื่อช่วงวัยเด็ก ท่านเคยป่วยด้วยพิษไข้มาลาเรีย เกือบเอาชีวิตไม่รอด เป็นช่วงเดียวกับพ่อเลี้ยงก็ป่วยหนักเช่นกัน ตามความเชื่อของชาวเหนือ ถ้ามีคนป่วยอยู่ร่วมชายคาเดียวกันต้องแยกกันอยู่ ดังนั้นคุณแม่แสงหล้าจึงนำไปฝากไว้กับญาติผู้ใหญ่ คือแม่คำ พ่อคำหล้า ส่วนน้องชาย ด.ช.วินัสไปอยู่กับคุณป้า น้องสาวไปอยู่กับพ่อกอง แม่เพชร ช่วงนั้น ด.ช.บุญชุ่ม ได้พลัดพรากจากญาติพี่น้อง รู้สึกสะเทือนใจร้องไห้ตามประสาเด็กทั่วไป ที่ต้องแยกกันอยู่ ด้วยท่านเป็นพี่ชายคนโต เคยดูแลเลี้ยงดูน้องๆ แทนแม่เสมอ จึงทำให้รักและผูกพันต่อกันมาก

แม้การดำเนินชีวิตของท่านได้รับความลำบากทุกซีกทุกด้าน แต่กลับทำให้พระครูบาเจ้าฯ มีความเข้มแข็ง อดทน เป็นนักสู้ผู้ยิ่งใหญ่ ดังในช่วงที่ท่านอยู่กับลุงน้อยจันตา มีลูกเลี้ยงของลุงเป็นคนเชื้อสายเขมร รังแก บังคับ ตีต่อย ให้ทำงานหนัก แต่ท่านก็ไม่ถือสาหาความ เพราะท่านผ่านความทุกข์ใหญ่หลวงมาแล้ว เรื่องแค่นี้ท่านมีความเข้มแข็ง ผ่านพ้นไปได้และมีอยู่วันหนึ่ง หลังจากหยุดพักจากงานและนั่งพักผ่อน ท่านมีนิมิตที่ขอบซุ้มขึ้นเนินเรียงจึงขับร้องเล่นขอมืออย่างสบายอารมณ์ คนงานในบ้านก็โกรธท่านหาว่าเกียจคร้าน เอาก้อนดินใหญ่มาขว้างปาใส่หัวจนเจ็บและมันงไปหมด เกือบสลบ แต่ท่านก็ไม่บอกเรื่องที่ถูกรังแกให้ใครรู้ให้กับคุณลุง คุณป้า เพราะกลัวคนทำจะเดือดร้อนถูกไล่ออก

ถึงแม้ว่าท่านต้องทำงานหนัก แต่ในเรื่องการเรียนหนังสือท่านก็เอาใจใส่ ศึกษาหาความรู้จนจบประถมศึกษาปีที่ ๔ ด้วยตั้งใจไว้ว่าถ้าหากเรียนจบแล้วจะบรรพชาเป็นสามเณรทันที กระทั่งเมื่อได้บรรพชาเป็นสามเณรอายุ ๑๑ ปี ได้เข้าศึกษานักธรรมสอบได้นักธรรมชั้นตรี ใน พ.ศ. ๒๕๒๖

จะเห็นได้ว่าวิถีการดำเนินชีวิตของท่านนั้นมีความลำบากมากตั้งแต่เป็นเด็ก แต่เด็กชายบุญชุ่มกลับมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความเข้มแข็ง เกิดเป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ต้งาม เพราะเป็นคนที่ไม่เกร เชื้อฟังคำสั่งสอนของแม่ตลอด ดังความตอนหนึ่งว่า “ถึงแม้ชีวิตท่านจะลำบากเพียงใดก็ไม่เคยเป็นเด็กเกร เล็กเล็ขโมยน้อยเด็ดขาด แม่แสงหล้าจะสอนว่า “ห้ามลักขโมยของคนอื่นมาโดยเด็ดขาด” วันหน้าถ้ามีบุญก็จะสบายได้แล บางวันน้องชนไม่มีใครดูแลพระครูบาเจ้าบุญชุ่มก็ฉีกเอาชายผ้าถุงของแม่ผูกขา น้องๆ ติดกับเสาบ้านเสาเรือนไว้ แล้วก็เที่ยวขอทานมาเลี้ยงแม่เลี้ยงน้อง” คือท่านสามารถดำเนินชีวิตตามความเหมาะสมของฐานะครอบครัวที่เป็นอยู่ในขณะนั้น และไม่ฝักใฝ่ไปในทางที่ไม่ดี มีความกตัญญู ต่อแม่ ช่วยแม่ทำมาหาเลี้ยงครอบครัวและน้องได้เป็นอย่างดีตามอัตภาพ^๗

สรุปว่า ด้วยแนวคิดการดำเนินชีวิตที่ต้งามข้างต้น ทำให้เกิดวิถีอัตลักษณ์เฉพาะในการดำเนินชีวิตของท่าน ซึ่งแตกต่างจากบุคคลทั่วไปๆ คือ ถึงท่านจะเป็นเด็กแต่ก็เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม และการมีความเข้มแข็งจากการประสบความทุกข์ระกำลำบาก ทำให้เป็นเหมือนพลังที่จะทำให้ท่านมี

^๗ โจโฉ เสี่ยงธรรม, เสียงอ่าน ๓๐ พรรษาในร่มเงาพระพุทธศาสนา ของพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ตอนที่ ๓, แหล่งที่มา : [ออนไลน์] <http://www.jozho.net/>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

ความมุ่งมั่นที่จะทำแต่ความดีงาม และทำให้มีความคิดที่จะบวชเรียนตั้งแต่เด็ก ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วถือเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งหาได้ยากยิ่ง เมื่อเทียบกับคนในสมัยปัจจุบัน ที่จะมีจิตฝึกฝนในพระพุทธศาสนาเช่นนี้

๒.๓.๒ แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ด้านการฝึกฝนในธรรมะ

อุบาสัยฝึกฝนในธรรมะของพระครูบาบุญชุ่ม ได้รับการถ่ายทอดมาจากคุณแม่แสงหล้า ซึ่งท่านเป็นคนมีนิสัยใจดีมีเมตตาต่อแม่โอบอ้อมอารีลูกเต้า ญาติมิตรพี่ๆ น้องๆ เป็นผู้รู้จักบุญคุณเสมอ ชอบทำบุญไปวัดไม่ขาด ถึงแม้ว่าความเป็นอยู่จะลำบากยากจนขนาดไหน พอถึงวันพระแม่จะจัดหาอาหารตามมีตามได้ไปใส่บาตรทุกครั้ง ก่อนที่คุณยายของพระครูบาเจ้าฯ คือยายแม่อุ้ยนางหลวง ยังไม่เสียชีวิต ดังนั้นเมื่อพระครูบาเจ้าฯ อายุได้ ๔-๕ ปี ก็พาไปนอนวัดปฏิบัติธรรมด้วย ยายสอนว่าให้ไหว้พระสวดมนต์ และภาวนาพุทโธฯ ตั้งแต่เล็กได้คลุกคลีอยู่กับวัดตั้งแต่ตัวน้อยๆ เวลาเข้าโรงเรียนฯ ก็ติดกับวัดเวลาว่างก็ชอบเขาไปไหว้พระในวิหาร บางทีก็ภาวนาตามร่มไม้ ทำอยู่อย่างนี้ตลอดเท่าที่ท่านจำความได้ พระครูบาเจ้าฯ ไม่ชอบทานเนื้อสัตว์มาตั้งแต่เกิด ถ้าจำเป็นต้องทานก็เอาข้าวจิ้มแต่น้ำแกง บางทีก็ทานข้าวเปล่าๆ บางทีก็ทานกับน้ำอ้อย บางทีก็ทานข้าวกับกล้วยไปวันๆ คุณแม่แสงหล้ารักเอ็นดูพระครูบาเจ้าฯ เป็นอย่างยิ่งไม่เคยด่าเคยตีด้วยไม้หรือฝ่ามือแม่แต่ครั้งเดียวในชีวิต

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าชีวิตในวัยเยาว์ของพระครูบาฯ จะทุกข์ยากลำบาก แต่ท่านก็เป็นเหมือนเพชรในตม คือจิตใจของท่านที่ได้รับการปลูกฝังคุณงามความดีอยู่เสมอ ทั้งจากคุณยายและจากคุณแม่ จากการคลุกคลีอยู่กับวัด กับพระสงฆ์ จึงทำให้จิตใจของเด็กน้อยรู้สึกผูกพันกับบวรพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ถูกสั่งสอนให้ขยันหมั่นเรียนเขียนอ่าน และสอนให้หมั่นเพียรทำงานทุกอย่าง แม่แสงหล้าจะใช้ไปซื้อของในตลาด บางทีมีเงินบาทเดียวได้ของมาสองอย่าง ซื้อพริก ๑ สลึง แกลือ ๑ สลึง น้ำมัน ๑ สลึง เมียง ๑ สลึง เป็นต้น เพราะเงินสมัยนั้นมีค่าข้าวสารลิตรละ ๑ บาท ก็พอกินไป ๒ วัน เท่าที่จำได้ตอนโตมาแล้วบางทีโรคลมของคุณแม่กำเริบก็ว่าต่างๆ ด้วยความลืมหืมตัวบ้างเสร็จแล้วพอรู้สึกดีขึ้นคุณแม่จะมาขอขมาลาโทษทุกครั้ง โดยการผูกข้อมือรับขวัญให้ทุกครั้ง^๘

สรุปว่า แนวคิดด้านการฝึกฝนในธรรมะของครูบาฯ ได้รับการสอนและการน้อมนำการปฏิบัติมาตั้งแต่เด็ก ทำให้เกิดการปลูกฝังคุณงามความดีอยู่เสมอ นำไปสู่วิถีอัตลักษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะที่มีแต่คุณธรรม เป็นวิถีแห่งอริยะและการแสวงหาทางแห่งคุณงามความดีตามแนวทางของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒.๒.๓ แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ด้านการปฏิบัติวิปัสสนา

ด้านแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ในการปฏิบัติธรรมของครูบาฯ นั้น ถือว่ามีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น เพราะท่านมีความฝึกฝนในธรรมะตั้งแต่วัยเด็ก และเมื่อยังได้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา ก็ดำเนินชีวิตตามแบบสมณเพศ ตามแนวทางของพระพุทธเจ้าได้อย่างน่าอัศจรรย์ ทั้งความคิดและการปฏิบัติ โดยขอยกแนวการฝึกปฏิบัติของท่านมาดังนี้

^๘ เรื่องเดียวกัน.

ท่านพิจารณาอารมณ์กรรมฐานโดยพิจารณาอัฐิ “ครั้งหนึ่ง มีหลวงพ่อดูตงค์องค์หนึ่งอยู่
 อำเภोजน จ.พะเยา ได้นำเอาพระบรมสารีริกธาตุมามอบให้พระครูบาเจ้าฯ เมื่อท่านได้รับพระบรม
 สารีริกธาตุมาแล้ว ได้น้อมจิตพิจารณาว่า กระดูกของสัตว์โลกทั้งหลายนั้น นับตั้งแต่เวียนว่าย ตายเกิด
 ในวัฏฏสงสารนี้ หากนำมากองรวมกัน คงกองใหญ่เป็นภูเขาทีเดียว หากแยกกันก็กระจัดกระจายอย่าง
 ที่เห็น กระดูกแข็งไปทางหนึ่ง กระดูกเข้าไปอีกทางหนึ่ง กระดูกข้อเท้าไปทางอื่น กระดูกข้อนิ้วเท้าก็
 กระจัดกระจายไปทางอื่น กระดูกทุกส่วนแยกออกจากกันไปคนละที่คนละแห่ง แล้วก็ผุพังกลายเป็น
 ดินเป็นจุลไป ท่านก็น้อมพิจารณาเข้ามาในกายแห่งตนว่า “ เอวธมโม เอวธอนตติโต ” ยกกระดูก
 สามร้อยท่อนเป็นกรรมฐานให้เห็นชัดแจ้งในสังขารรูปนาม ร่างกายอันเน่าเหม็นนี้ไม่ดีไม่งามเป็นอสุ
 ภะยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ วิปัสสนาพิจารณาสรรพสิ่งล้วนเป็นอนิจจังไม่เที่ยง เป็นทุกข์เป็นอนัตตาไม่ใช่
 ของเขาสักอย่าง เห็นความเกิดความดับของรูปนามสังขารดังนี้แล้วก็ยกจิตขึ้นสู่ธาตุญาณทัชชนะ
 เห็นแจ้งชัดตามความเป็นจริงทุกอย่าง บังเกิดความเบื่อหน่ายในกองสังขารทุกข์ทั้งหลายอยากจะพ้น
 ไปจากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย หาทางที่จะหลุดพ้นไปจากสังขารทั้งหลาย แล้ววางเฉยต่อสังขาร
 ทั้งหมดไม่ติดข้องยินดีในสังขารทั้งหลาย แล้วมองเห็นอริยะสี่จะธรรมทั้งสี่ให้เห็นแจ้งชัดว่านี่คือทุกข์
 ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์ ความโศกเศร้าเสียใจเป็นทุกข์ได้ประสบพบสิ่งที่ไม่ได้รักก็เป็นทุกข์ได้
 พลัดพรากจากสิ่งที่รักก็เป็นทุกข์ อยากได้อันใดไม่สมปรารถนาก็เป็นทุกข์ จึงพึงกำหนดรู้ทุกข์อย่างนี้
 แล้วให้รู้เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์คือสมุทัยทำให้ เกิดทุกข์ คือ ตัณหา ความอยากได้ทั้งสามคือ กามตัณหาใน
 กามอารมณ์ทั้งหลาย ภาวะตัณหา ตัณหาในภวณ้อยใหญ่ ความมีความเป็นทั้งหลาย วิภาวะตัณหา
 ตัณหาในความไม่อย่างมีอยากเป็น ทุกข์ทั้งหลายเกิดจากตัณหาทั้งสามนี้ เมื่อดับตัณหา ความอยากได้
 ก็ดับทุกข์ทั้งปวง ตัณหาจะยังสัพพะ ทุกขัง ชินาติ ดับตัณหาได้ชนะทุกข์ทั้งปวง แล้วก็มาพิจารณา
 นิโรธ ความดับทุกข์วิราคะไม่ติดข้องด้วยราคะตัณหา ปราศจากไปแล้ว ปฏิสัคโค ความสลัดออกแห่ง
 ตัณหาทั้งหลาย นิโรธ ความดับสนิทไม่เหลือ อาจโย มีอาลัยขาดแล้ว วัฏฏะปัจเจโต ตัตตวัฏฏะทั้งสาม
 ขาดแล้ว คือกิเลสวัฏฏะ กรรมะวัฏฏะ วิปากวัฏฏะทั้งสามนี้แล นิโรธได้ชื่อว่าความดับทุกข์คือพระ
 นิพพานแล้วให้พิจารณาด้วยปัญญาใน วิปัสสนาญาณต่อไป ถึงมรรค คือหนทางอันดับทุกข์ คือมรรคมี
 องค์แปด คือ ๑. สัมมาทิฐิ ๒. สัมมาสังกัปปะ ความชอบดำริ ๓. สัมมาวาจา ความพูดจาชอบ ๔.
 สัมมากัมมันโต มีการทำงานอันชอบ ๕. สัมมาอาชีโว เลี้ยงชีวิตชอบ ๖. สัมมาวายาโมมีความเพียรชอบ ๗.
 สัมมาสติ มีระลึกชอบ ๘. สัมมาสมาธิ มีความตั้งใจชอบ ดังนี้ได้ชื่อว่ามรรคมีองค์แปดคือเป็นหนทางอัน
 ประเสริฐไม่มีทางอื่นยิ่งกว่า ทางนี้เป็นทางให้ถึงซึ่งความดับแห่งกองทุกข์ในวัฏฏะทั้งหลาย เราพึงทำ
 ภาวนาให้รู้แจ้งแล้ว น้อมเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ ดับความเห็นผิดทั้งหลายอันเป็นปฏิกูลอันแน่น
 หนาไปด้วยกิเลส แล้วน้อมจิตเข้าสู่โลกุตระภูมิแห่งพระอริยะเจ้าทั้งหลาย แล้วมาพิจารณาคุณมรรคธรรม
 ที่เราได้บำเพ็ญมาตลอดสืบเนื่องติดต่อกันไม่ขาดสาย รู้ความไม่เที่ยงอยู่ทุกสมุหยาใจเข้าออก รู้ความ
 จางคลายความกำหนดยินดีในสัพพนิमितสังขารทั้งหลาย รู้ความเป็นไปแห่งสังขารทั้งหลาย ทุกสม
 หยาใจเข้าออก รู้ความสลัดคืนในกองสังขารทั้งหลายหายใจเข้าออก อยู่ น้อมจิตเอาพระนิพพานเป็น
 อารมณ์ตลอดจึงได้ชื่อว่าเจริญมรรคญาณ ต่อไปให้พิจารณาความดับทุกข์ทั้งหลายเป็นนิโรธญาณผล
 ญาณ แล้วก็ถึง ปัจเจกขณญาณ พิจารณาสภาวธรรมทั้งหลายเป็นมรรคสมังคี คือว่าธรรมทั้งหลาย
 มารวมลงกันในที่เดียวคือสติปัญฐานสี่ สัมมปธานสี่อิทธิบาทสี่ อินทรีย์ห้า พละธรรมห้า โพชฌงค์เจ็ด
 อัฐังคิกะมรรคทั้งแปดมาลงรวมกันทีเดียวได้ชื่อว่ามรรคสมังคีแล้วก็น้อม เอา พระนิพพานเป็น

อารมณ์ให้แจ้งแล้วให้รู้แจ้งตามสภาวะธรรมที่เป็นจริง แล้วก็มาพิจารณาว่าเราได้รู้แจ้งในธรรมหรือยัง ถ้าไม่รู้แจ้งตราบได้ก็ละกิเลสไม่ได้ ถ้าตรัสรู้แจ้งแล้วกิเลสธรรมทั้งหลายก็ละได้เองโดยอัตโนมัติไม่ต้องสงสัยเลย ในมรรคผลนิพพานมีจริงทุกอย่างถ้าเราทำจริงต่อมรรคธรรมเราก็จะถึงความดับ ทุกข์วันหนึ่งเราก็คมาพิจารณาว่าเราละกิเลสได้เท่าใด เหลืออยู่เท่าใด ดูพระอริยะบ้างก็พิจารณาบ้าง พิจารณาว่ากิเลสมีเท่าใดตัดขาดเท่าใดสุดแล้วแต่บุญวาสนา ปัญญาของใครของมัน ท่านที่มีปัญญาแก้กล่าวจึงจะพิจารณาได้ ถ้าบรรลุมรรคขั้นต้นก็มีการตัดกิเลสสังโยชน์ได้สามคือสกกายกัณฐิ ความยึดมั่นเห็นผิดในกาย วิจิกิจฉาความลังเลสงสัยในธรรมดับไป สลัปปัตตปรามาสความถือศีลไม่มั่นคงลุ่มคล้ำศีลก็ดับไป ถ้าได้ถึงสกิทาคาก็กระทำให้ความโลภราคะ โทษะ โมหะ ส่วนที่หยาบๆดับไปถ้าได้ถึงอริยมรรค ที่สามคือพระอนาคามี คือผู้ไม่กลับมาอีก ก็ตัดกิเลสสังโยชน์ได้อีก สองคือกามราคะ ความยินดีในกามราคะดับอย่างสนิท ปฏิฆะความโกรธแค้นพยาบาท ดับสนิท” ตรงกับคติธรรมคำสอนของท่านครูบาศรีวิชัยให้เป็นคติว่า “อุ้งร้อยคับเท่าผ่อครั้งเดียว”

หลังจากนั้นท่านก็ได้ปฏิบัติธรรมจำศีลภาวนามาเรื่อยๆ และมีความประสงค์จะเดินทางไปเมืองพงประเทศพม่า เพื่อแสวงหาสถานที่ที่มีความสุขในการปฏิบัติธรรมสำหรับท่าน จนกระทั่งพรรษาที่ ๑๐ (สามเณร) พระครูบาฯ มีความตั้งใจอย่างยิ่งจะไปจำพรรษาที่ประเทศเนปาลเชิงเขาหิมาลัย โยมมนิรัตน์ โยมพีเม้ง (วินัย) ได้นิมนต์หลวงปู่โง่น โสรโย ไปส่งท่านด้วย ได้ไปอาศัยอยู่ที่วัดอานันท์กุฎีวิหารกาญจนาภิเษก โดยคุณธรรมมา อาริราชได้ไปฝากให้ ท่านได้พบหลวงปู่โลกเทพอุดรที่เนปาล โดยพระครูบาฯนับถือหลวงปู่โลกเทพอุดรเป็นอาจารย์ใหญ่ได้พบที่ข้างกำแพง พระราชวังเก่าหนุมานโดก้ากาญจนาภิเษก เป็นวังเก่าของกษัตริย์เนปาล เล่ากันว่ามีการน้ำเป็นหิน และมีอักษรศักดิ์สิทธิ์ที่ใครอ่านจบจะมีน้ำทิพย์ไหลออกมา ขณะที่พระครูบาฯ กำลังอ่านอักขระอยู่นั้นปรากฏว่ามีพระเหมือนโยคีกระโดดออกข้างกำแพงวิ่งมาหา ท่าน มีผ้าโพกหัวเกล้าผม หนวดเครายาวรุงรังวิ่งมาจับมือหลวงปู่ นัยน์ตาใสาววับดังแก้วมรกตจึงขอถ่ายรูปไว้ เอาเงินถวายให้ก็ไม่รับ ลักษณะไม่เหมือนโยคีทั่วไป จากนั้นก็มีหมู่กพิราบหมู่ใหญ่บินวนเวียนมาตรงหน้าหลวงปู่เทพอุดร ไม่นานนักท่านทั้งสองก็หายไปพร้อมกับหมู่กพิราบ จะพูดมากไปก็กลัวเกินความจริง อย่าเพิ่งเชื่อทีเดียว ให้เชื่อผลบุญกรรมที่พระพุทธรูปเจ้าทรงเทศน์สอน

ทุกคนกลับกันหมดเหลือแต่ท่านองค์เดียวที่ได้พำนักอยู่กับพระชาวเนปาล มีหลวงพ่อมฤตานันท์ เป็นเจ้าอาวาสวัดอานันท์กุฎีวิหาร มีหลวงพ่อมหากุมารก็สละและหลวงพ่อมหานามะ มีพระพม่าองค์หนึ่งชื่อ อินทสาระ สามเณรอินเดียชื่อ พุทธวังสะ และท่านไมตรี ท่านแต่ผลไม้มันอาลู (มันฝรั่ง) แดงกว่า และกล้วยหอมเป็นอาหาร ในพรรษานี้ พระครูบาฯ มีความสุขกับธรรมชาติที่สุด ตอนเย็นสวดมนต์ภาวนาเดินจงกรม แล้วก็เข้าห้องนั่งภาวนาสมาธิต่อ บางที่ถึงสว่างก็มี สว่างมาแล้วท่านก็มาทำความสะอาดลานเจดีย์กุฎีวิหาร ศาลาหอฉัน ทำความสะอาดองค์เดียว ถ้าวันไหนมันอาลูหมดก็ลงไปซื้อในตลาด บางวันอากาศดีเสร็จภารกิจ ท่านก็ขึ้นไปกราบเจดีย์สวามิภูมองค์ใหญ่ ตั้งบนยอดเขา ท่านก็ซื้อถั่วลิสงเลี้ยงลิง บางทีก็เอากล้วย ข้าวสารเลี้ยง ลิงที่นั่นตัวใหญ่หางยาวมีหลายพันตัวไม่กลัวคน ท่านได้พำนักภาวนาที่นี่ได้อารมณ์กรรมฐานดี สมาธิตั้งมั่นจนกระทั่งออกพรรษา โยมหมอกกรวยศรีและแม่ออกสุณิสา ดร.อุดม แม่วิภาวรรณและโยมหมอยรรยงค์ แม่หมอกริาก็ได้มาเยี่ยม

ท่านจาริกธุดงค์เข้าป่าหิมพานต์ ด้วยอุปนิสัยของพระครูบาฯ ที่รักธรรมชาติ ชอบอยู่รูปเดียว ปลีกวิเวก เมื่อเสร็จภารกิจต่างๆ ท่านจึงดำริว่า "เราควรออกธุดงค์เข้าสู่ป่าหิมพานต์ตามรอย

พระเวสสันดร" ออกพรรษาแล้วท่านได้อำลาเจ้าอาวาสจะเดินทางเข้าป่าหิมพานต์ โดยมีโยมพี่ดร.อุดม ใจดี ได้นำทางไปส่งที่เมืองโปกขะรา (Pokhara) แปลว่า โปกขรณียู่เชิงเขาหิมพานต์ ตรงยอดเขา ทางปลาชวเนปาลเรียกว่ามาชาปุชะเร (Machapuchare) และยอดเขาอานนาปุระนะ (Annapurna) ซึ่งเป็นหลังคาโลกสูงที่สุดเป็นบริวารของภูเขาพระสุเมรุราช ได้ขึ้นรถผ่านแม่น้ำคงคา ตริศูลิ (Trisuli) และภูเขาป่าไม้มีความสุขเพลิดเพลินที่สุด ได้มาถึงเมืองโปกขราตอนเย็น พักอยู่ที่วัด แม่ชี ๓ คีน แล้วจึงเดินทางด้วยเท้าเปล่าต่อไปในป่า ส่วนพี่ ดร.อุดม อยู่ด้วยคีนเดียวก็กลับไปอินเดีย ท่านเดินทางเข้าป่า มีพระหลวงปู่แ่งองค์หนึ่ง ชื่อสุภัทริกขุนาทง และชาวบ้านเนปาลอีกคนหนึ่งชื่อว่า โอปกาศและมีผู้ชายหนุ่มเนปาลอีก ๒ คนเดินนำทาง พวกเขารักเคารพพระครูบาฯ มาก ช่วยกันแบกกรดและบาตรให้เดินทางเข้าป่า ผ่านแม่น้ำเย็นไหลผ่านหมู่บ้านเล็กๆ เดินไปพักฉันทเพลกลางทางที่บ้านหลังเล็กของชาวเนปาลผู้ใจดี แล้วเดินทางต่อไป ถึงที่วัดน้อยของท่านสุภัทรตั้งอยู่เชิงเขาในเวลาเย็น พวกที่ส่งมาก็ลากลับเหลือแต่พระครูบาฯ อยู่กับท่านหลวงปู่สุภัทร ท่านก็เข้ากุฏิหลังน้อยที่ท่านอยู่มีอีกห้องเป็นที่เก็บฟืน หลังจากให้พระสวดมนต์ภาวนาแล้วก็อุปฐากพระผู้เฒ่าด้วยการต้มน้ำร้อนถวาย พอรุ่งเช้าท่านก็นำพาเราไปบิณฑบาตได้ข้าวมาฉันเล็กน้อย พออิ่มไปวันๆ พระครูบาฯ อยู่ที่นี่สามคืน จึงบอกหลวงปู่สุภัทรว่า ข้าพเจ้าต้องการเดินทางเข้าป่าองค์เดียวจะไปอยู่ตามเงื้อมผา และถ้าภาวนาองค์เดียว หลวงปู่สุภัทรบอกว่าลำบาก หิมะก็ตก เส้นทางก็ไม่รู้จัก อีกทั้ง สัตว์ป่า เสือ แรด งูร้ายก็มีมากอย่าไปเลย ท่านห้ามไว้เกรงว่าจะเป็นอันตราย แต่พระครูบาฯ ก็บอกว่า ข้าพเจ้าพร้อมจะสละชีวิตแล้วไม่กลัวตายขอไปจนได้ รุ่งเช้าท่านก็พาไปส่งทางบ้านราจิก ไปพักฉันทข้าวบ้านคนแก่หลังหนึ่งถือศาสนาพุทธรักษาศิล ๕ แล้วก็เดินทางไปส่งกลางทุ่งนา ชี้ทางให้ไปองค์เดียว เดินขึ้นเขาหิมาลัรูปเดียว

ท่านได้แบกกรดบาตรธวัชบริวารองค์เดียวทางเข้าป่าหิมพานต์ด้วยความปิติยินดี ท่านก็บอกเทวดารักษาป่าหิมพานต์ให้นำทางรักษาท่านด้วย โดยตั้งสัจจอธิษฐานว่า "ข้าพเจ้ามาที่นี่ก็เพื่อปฏิบัติสมณะธรรมพรหมจรรย์สร้างโพธิสัตว์บารมี หวังได้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ได้โปรดสัตว์โลกได้ข้ามจากวัฏสงสารให้ถึงพระนิพพาน" ท่านได้เดินขึ้นเขาลงห้วย บางทีก็มีทางลัดไปเป็นอุโมงค์บางทีก็ข้ามแม่น้ำคงคาไปตามทางชาวป่าชาวเขาเนปาล เดินไปตัดไม้ไปบางที่ก็ปีนขึ้นหน้าผาสูงชันมาก บางที่ก็ห้อยโหนเชือกเครือเขาข้ามแม่น้ำ เส้นทางลำบาก บางที่ก็ไม่มีหนทางลัด ตามป่าแม่น้ำไปตามทางเดิน ท่านได้เห็นสัตว์ป่าทั้งหลายเป็นต้นว่า ไก่ป่าร้องขานขันนกยูง และหงส์ป่า ได้เห็นสิงและกระต่าย ลิงลมได้ยินเสียงกวางเก้งร้องในป่าได้ยินเสียงเสือร้องทั้งกลางวันและกลางคืน เสือในป่าหิมพานต์ตัวใหญ่ ไปทางไหนเจอแต่รอยเสือใหญ่รอยเท้าเท้าถั่วยข้าม ไปทางไหนเจอแต่ขี้เสือ

ท่านก็ไม่หวาดหวั่นเกรงกลัวเดินองค์เดียวเข้าป่าด้วยปณิธานอันสูงสุด เชื่อบุญกุศลยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้แผ่เมตตาแก่สัตว์ทั้งหลายดังชีวิตเรา สัตว์ร้ายก็ไม่เข้ามาทำร้ายท่านด้วยอำนาจแผ่เมตตาจิตของท่าน ถึงแม้ว่างูเขียว งูลาย ตัวน้อยตัวใหญ่มากวางทางเดิน ท่านน้อมจิตแผ่เมตตาพวกเขาก็หลีกทางให้ทุกครั้ง ท่านเดินจากหมู่บ้านราจิกเป็นหมู่บ้านใหญ่หน่อย แล้วเดินเข้าไปในป่าผ่านบ้านของชาวเนปาลสองสามหลัง แล้วเดินไปอีกวันหนึ่งก็ไปถึงหมู่บ้านเล็ก ๔-๕ หลัง ชื่อว่าบ้านมะลาวดี พอไปถึงก็มีค้ำพอดิได้เดินสำรวจดูก็เห็นบ้านชาวเขาเล็กๆ ตั้งอยู่เชิงเขาเห็นไฟริบหรี่จึงเดินเข้าไปพอดิหิมะหมอกก็ตก จึงขอพักข้างบ้าน เขาพักกันอยู่ ๓ คนแม่ลูก ชีวิตช่างน่าสังเวช สงสารเหมือนไม่ใช่คน ที่นอนก็เอาฟางมากองแล้วนอนผิงไฟกัน ๒-๓ แม่ลูก ท่านให้ของกิน น้ำตาล

ยาแก้ไข้เล็กๆ น้อยๆ เอาแบ่งให้ เขาก็ดีใจใหญ่ เข้าารู้เขาก็ใจดีหุงข้าวใส่เนยเอามาถวายให้ ฉันเสร็จก็เดินทางเข้าป่า พอตีมีผู้ขายคนหนึ่งใจดีมาขอทางไปส่งเงื้อมผาโควางโกโอฟารหรือโคมุข เป็นต้นแม่น้ำคงคาที่ไหลผ่านเมืองพาราณสีนั้น การสื่อสารก็พูดภาษาเนปาลได้บ้างเล็กน้อย พอรู้เรื่องกัน รู้แต่ไปไหนสบายดีหรือ ทานข้าวหรือยัง เขาก็ใจดีไปส่งถึงเงื้อมถ้ำ ท่านก็ให้หมวกของกินหยูกยาเล็กๆ น้อยๆ เขาก็กลับบ้านลงเขาไป

พระครูบาฯ ได้ไปอยู่ในป่าองค์เดียวกวาวนาทำสมาธิแผ่เมตตาอยู่ที่นั่นได้ ๔ คืน ก็เดินทางต่อมุ่งหน้าเข้าป่าลึกไปอีกวันหนึ่ง ไม่มีบ้านคนสักหลัง ทางไปก็ลำบากกว่าเก่า ได้ห้อยโหนกิ่งไม้ขึ้นหน้าผาชันสาวเครือเชือก บางทีก็หลุดตกกลงไปทั้งคนทั้งบาตรอัฐฐะบริขาร กรดกลิ้งตกไปเป็นสามสิบวา ตั้งสติใหม่ยืนขึ้นจนได้ แต่ก็โชคไม่ดีเจ็บที่โหนนึกดูก็น่าสังเวชชีวิตว่าการมาปฏิบัติธรรมนี้ต้องเอาชีวิตเข้าแลกจริงๆ โอ้หนอเราได้มาป่าหิมพานต์องค์เดียวเหมือนฝัน ท่านเดินต่อไปก็เจอรอยหมาป่าและรอยเสือเดินนำหน้าเราไปใหม่ๆ ท่านก็ไม่กลัวแข็งใจเดินต่อไปอีกวันหนึ่ง ไปเจอทางดีหน่อยตรงที่นี้แล ท่านก็สันนิษฐานว่าเป็นภูเขาวงกตอันพราหมณ์ชุกไปหลงเพราะว่าเห็นเขาสลับซับซ้อนกัน ถึงเดินไปก็หลงทางแน่ๆ ไม่รู้ว่าจะไปทะเลเมืองไหน จะทะเลเมืองทิเบตหรือเนปาลก็ไม่รู้ เพราะตรงข้ามเขาไปเป็นเขตประเทศทิเบตแล้ว ท่านได้พักผ่อนกวาวนาอยู่ที่นั่นซึ่งเป็นเกาะกลางแม่น้ำคงคา ข้างบนเขามีน้ำตกใหญ่สูงเป็น ๑๐ กิโลเมตร มีแม่น้ำไหลผ่านที่นั่นหลายสายเป็นทุ่งหญ้ากว้าง พวกสัตว์ป่ากว้างแก่งลงเล่นกินน้ำได้ ยืนเสียงนกยูงทองร้องขานขึ้น ไก่ป่า นกนานาชนิด ต้นไม้ที่นี้แปลก ลำต้นใหญ่สูงแลดูงามเหมือนคนปลูกไว้ตั้งต้นเป็นกลุ่มๆ มีดอกสีกลิ่นหอมต่างๆ นานา และผักกาดป่างามเหมือนคนเราปลูกออกตามทุ่งหญ้า ได้เก็บมาต้มฉันท้ำพริก และเที่ยวขุดหัวมันลูกไม้ในป่าทานมีความสุขยิ่งนัก

ท่านอยู่กลางเกาะที่นั่นได้เจ็ดคืนเจ็ดวันครบแล้ว เดินสำรวจดูพื้นที่ ภูมิประเทศที่นั่นน่าอยู่ ปฏิบัติธรรมจริงๆ สงบราบรื่นด้วยต้นไม้ดอกนานาชนิด เดินไปเห็นแม่น้ำบางสายมีสีเหลืองเหมือนทอง ทRAYในน้ำก็เหลืองเหมือนทอง บางแม่น้ำก็สีเขียว ทRAYก็สีเขียว เหมือนมรกต บางแม่น้ำสีแดง บางแม่น้ำสีขาวขุ่น ทRAYก็ขาวเหมือนเงินเป็นธรรมชาติอันวิเศษมากนัก เกิดมาไม่เคยเห็นทั้งแม่น้ำทั้งน้ำทั้ง ๑๐-๑๒ วา สีก็ไม่เหมือนกันเป็นที่น่าแปลกประหลาดนัก ท่านเดินสำรวจไปองค์เดียวที่ใกล้ฝั่งแม่น้ำคงคา เห็นฐานกุฎิศาลาทับซ้อนกันเหมือนคนทำไว้ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นอาศรมบทของพระเวสสันดร เพราะที่ใกล้ๆ มีหนองน้ำโบกขรณี ท่านเห็นเป็นแห่งงามมาก ถ้าไม่ใช่ก็คงเป็นอาศรมฤๅษีชีป่าผู้มีบุญมาสร้างไว้ ท่านเดินไปอีกหวังจะข้ามแม่น้ำคงคาแต่ข้ามไม่ได้ น้ำเชี่ยวเป็นเหวและหน้าผาชันขึ้นไม่ได้ ครั้งแรกคิดในใจว่าจะไม่กลับเมืองคนแล้ว อยากอยู่ในป่าหิมพานต์ที่นี้ ช่างเป็นสถานที่ปราศจากความวุ่นวาย มีแต่ความเงียบสงบ ได้เข้าใจชัดว่าทำไมพระพุทธองค์ จึงสอนให้พุทธบริษัท ที่ต้องการบรรลุคุณวิเศษยิ่งขึ้นไป ควรปลีกวิเวกทางกาย เว้นจากหมู่คณะ เพื่อให้เกิดจิตวิเวก เป็นการมองเข้ามาที่จิตตนเองเท่านั้น ก็จึกฎกาย เห็นจิต บรรลธรรมนั่นเอง คิดว่าได้เดินกลับมาพักกลางเกาะ ได้พบเห็นรอยเสือเอากวางมากัดกินที่นั่นประมาณ ๙ - ๑๐ วัน เห็นกระดูกกระดูกกระจาย ท่านได้ไปยื่นปลงกัมมัญฐาน เอากระดูกเป็นอารมณ์ แล้วแผ่เมตตา กลับมาที่พักเดินกวาวนาเดินจงกรมไปๆ มาๆ ก็เห็นนิมิตว่า คุณแม่แสงหล้าร้องไห้ตามหาท่าน เห็นตั้ง ๒-๓ ครั้ง ทำให้ท่านคิดถึงอาลัยหาแม่ และเสียงแว่วบอกมาว่าให้กลับไปเลี้ยงดูแม่ก่อน วันข้างหน้าค่อยกลับมาใหม่ ท่านนอนที่นั่นอีกคืนหนึ่ง จึงได้เดินกลับออกมาจากป่า ท่านสั่งอำลาป่าหิมพานต์อย่างเสียดยที่สุด ถ้ามีบุญจะกลับมาอีก แล้วเดินออกมา ขากลับออกป่าดูเร็วมากเหมือนเทวดามาย่นหนทางให้ เดินไม่ถึงวันก็ถึงบ้านชาวเขา

เนปาล พักค้างคืนแล้วก็กลับขึ้นเขาไปที่เจ็อมผาอีกครั้งที่สอง อยู่ที่นี่ประมาณ ๔ วัน ภาวนาทาน ผักกาดป่า บางทีเด็กชาวเขาก็กุดหัวมันเผาให้กิน พอตกกลางคืนก็ได้ยินเสียงร้อง บางคืนมาใกล้ คมกรตท่านได้ยินเสียงคอมันดังครอกแครก ท่านก็อดทนไม่กลัว ครั้งแรกท่านก็ตกใจบ้าง ตั้งสติได้ก็นึกว่า เราสละชีวิตแล้วจักกลัวอะไร มันอยู่ดึกพักก็กระโดดไปทางอื่น ท่านอยู่ครบเก้าวันก็เดินทางลงมาพักบ้านหลังเก่า อีกคืนหนึ่งก็กลับมาตามลำน้ำคงคาเจอบ้าน ๒-๓ หลัง ท่านก็เอาเสียม ขุดมันให้เขา รongเท้า ทุ้งเท้าก็ให้เขา เข็ม ไหม มีดโกน หนูกยา ก็เอาให้ตามทางมาตลอด จนในที่สุดก็แจกไม้แคะหู ไปจนหมด เดินทางมาถึงบ้านราชัก ที่เดิมบ้าน คนแก่ชาวเนปาลได้เข้าไปพักค้างคืน พอตีมีเด็ก ชาวบ้านทั้งหลายเห็นท่าน ก็มารุมถามท่านใหญ่ว่ามาจากไหนเป็นอย่างไร ท่านเป็นเทวดาหรือมาองค์ เดียว พอตีมีเด็กหญิงชาวเนปาลคนหนึ่ง หน้าตาคัลยาณคนเมืองเราเห็นตอนเช้าป่าอ้วนดี แต่เดี๋ยวนี้ผอม ไปมาก เขาสงสารเอาน้ำนมควายมาให้ท่านฉัน แล้วก็มาพูดคุยด้วยพร้อมกับเด็กทั้งหลายราว ๓๐ กว่า คน ทั้งคนเฒ่าคนแก่วิ่งกันมาดูใหญ่ บางคนถามว่าไม่อยากจะผู้หญิงหรือ บางคนก็ถามว่าท่านรูปงาม อย่างนี้อายุได้เป็นลูกเขย ท่านก็ไม่สนใจ เพราะเหนื่อย ถ้าไม่เหนื่อยมากคงเดินขึ้นเขาไปเลยเพื่อตัด ความรำคาญ และบอกว่าเป็นพระไม่มีลูกเมีย มีหน้าที่ภาวนาอย่างเดียว คนพวกนี้ก็เหมือนชาวเขา บ้านเรา เหมือนชาวอื่อก้อมูเซอเขาไม่รู้จักพระจักเจ้า เข้ามาใกล้จ้องมองดูแล้วก็หนีไป พวกคนเฒ่าคน แก่ บางคนก็ไม่รู้เรื่องอะไร เขาอยากได้ท่านเป็นหลานเขย จะจับแต่งงานกับหลานสาวคนที่เอา นมควายมาให้ฉัน นึกๆดูก็ขำขันน่าสงเวชชาวป่าเขาเขาไม่รู้อะไร เขาเตรียมอาหารเลี้ยงแขก ท่านก็นั่ง ภาวนาอยู่นอกบ้านข้างฝาเรือน วันรุ่งขึ้นสาวชาวเขาค้นนั้นก็แต่งตัวตามประเพณีชาวเขาเนปาลมา ท่านก็ไม่สนใจ ได้เวลาเขาเรียกท่านเข้าไปในบ้าน แล้วให้หลานสาวเขาทำอาหารให้ใส่บาตร มีข้าวต้ม แกงถั่วดาลและหัวไชเท้า คลุกพริกคลุกเกลือ เมื่อฉันเสร็จก็ออกมาล้างบาตรเก็บกรวดบริวาร แล้วก็ แอบกระโดดหนีจากบ้านหลังนั้นโดยปลอดภัย โดยอธิษฐานจิตว่า ถ้าหากต่อไปจะได้เป็นโพธิสัตว์จริง แล้วขออย่าให้ใครเห็นเรา อย่าสนใจเรา รีบออกจากหมู่บ้าน ว่าแล้วก็เดินออกไปไม่มีใครเห็นและสนใจ เรา แม้แต่เด็กตักน้ำข้างทางก็ไม่เห็นเรา หมู่บ้านหมู่บ้านราชักนี้เหมือนบ้านยักษ์เพราะเห็นเขาฆ่า ควายสดๆ เอาขึ้นไปรองเลือดมาดื่มกินกันสดๆ ทั้งหญิงและชาย เห็นแล้วน่ากลัวผู้หญิงแก่คนหนึ่งถือ ขันเต็มไปด้วยเลือด แล้วมาดูเราแลบลิ้นใส่ดูแล้วเหมือนผีกระสือคงหิวอยากกิน ท่านก็ได้พูดไปแล้วไม่ น่าเชื่อว่ามือแบบนี้

ขณะที่เดินกลับมาที่อาศรมบวชวัดเล็กๆ ของหลวงปู่สุภัทร แต่ไม่เจอจึงถามดู ชาวบ้านที่ อยู่ใกล้ก็รู้ว่าท่านไปรับเสด็จท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร (สมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบัน) ได้เสด็จมาเนปาล จึงได้บอกแก่ชาวบ้านเนปาลผู้ชายกลางคนเจ้าของบ้านว่า อยากอยู่ตามป่าตามเขา เขาก็นำไปส่งในป่าขึ้นเขาไปไกลลึกเจอแต่รอยเสือขี้ตลอดทาง แล้วก็บอกเขากลับบ้านก่อนเพราะจะ ค่ำแล้วเขาจึงกลับไปโดยได้ให้กระตักน้ำและของเล็กๆน้อยๆ มอบให้เขาเป็นการตอบแทนแล้วเดินเข้า ป่าองค์เดียว ไปเจอคนแบกฟืนบอกว่าให้ท่านกลับเพราะมืดค่ำเสียขอมาเที่ยวหาล่าเหยื่อ แต่ท่านได้ เดินย้อนมาทางเดิม เห็นกระตือบชาวบ้านสองหลังจึงเข้าไปทักทายถามดู เขาก็บอกว่าข้างล่างนี้มีบ้าน กระตือบร้างอยู่หลังหนึ่ง เขาจึงพาเข้าไปดูและชอบมากมีประตูปิด - เปิดตรงช่องหน้าต่างมีรูปลาย ดอกไม้แคะสลักแบบบ้านเนปาล หลังคามุงหญ้าคามีสองชั้นๆบนคองไวก่บของและปรุงอาหาร เพราะ ชาวเนปาลชอบทำห้องครัวปรุงอาหารบนหลังคาแปลกดี ท่านได้เข้าไปสำรวจดูที่อยู่ก็สบายดี ฝาเรือน ก่อด้วยหินโบกด้วยดินเหนียวแบบเนปาล ได้เข้าไปแผ่เมตตาหาหยาดน้ำ แล้วไหว้พระสวดมนต์ทำสมาธิ

แล้วออกมาเดินจงกรมมองดูยอดภูเขาหิมาลัยเห็นชัดเจน ตอนเย็นดูเหมือนแท่งเงินเป็นฉากงามที่สุด
 คำแล้วท่านก็พักจำวัตรพอรุ่งเช้าให้ว้พระสวตมนต์ภาวนาหยาดน้ำ แล้วก็เดินจงกรมเสร็จแล้ว ก็มาก่อ
 ไฟต้มข้าวใส่เกลือพริก เม็ดถั่วเหลืองที่ชาวเนปาลเขาเอาถวาย บางคนก็เอาผักกาด เอาฟักทองมาให้
 เขาส่งสารท่านทั้งที่เป็นชาวฮินดู ยังรักเมตตาท่านเพราะอาศัยบารมีธรรมเมตตาแห่งสมเด็จพระ
 บรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และยึดมั่นในศีลสัจจะบารมีไปที่ไหนแห่งหนใดก็ไม่อดตาย ท่านได้จำศีล
 ภาวนาที่นี่ได้สิบห้าวันพอดี วันหนึ่งมีเด็กหญิงชาวเขามาเก็บฟืนและผักกาดที่อยู่ใกล้ๆท่าน มาขับร้อง
 เพลงภาษาเนปาล ท่านห้ามแต่เขาไม่ฟัง จึงแกล้งเอาก้อนหินขว้างไปทางอื่น เขาก็หนีไป ตอนกลางคืน
 ให้ว้พระสวตมนต์ภาวนาตลอดจนรุ่งแจ้ง มีความสุขปีติที่สุดจนน้ำตาไหล ตอนใกล้แจ้งท่านนิมิตเห็น
 พระพุทธเจ้ายี่สิบแปดพระองค์ได้มาโปรดท่านเหาะลงจากยอดภูเขาหิมาลัยมา ยกพระหัตถ์โปรด
 เมตตาท่านพระครูบาฯ ทุกๆพระองค์แล้วก็หายไป

คืนต่อมาท่านได้นั่งภาวนาตลอดแจ้งอีก ตอนใกล้รุ่งนิมิตว่า ชาตีก่อนได้เกิดเป็นเจ้าเมือง
 เนปาลมีลูกเมียที่นี่ เคยบังคับทาสชาวบ้านให้ทำถนนสร้างปราสาท ใครไม่ทำก็จับขัง ด้วยผลกรรมนี้
 มาตามสนองท่านจึงรู้ว่าวันพรุ่งนี้ท่านจะโดนเขาทุบตีมัดลากลงเขา เอาท่านไปขังคุกแน่นอนท่าน
 สังเวชในกรรมเก่าของตนทำให้น้ำตาไหลอาบหน้า แต่ก็อดทนภาวนาปลงอนิจจังทุกขังอนัตตา พอรุ่ง
 แจ้งวันนั้นท่านสวตมนต์ภาวนาเดินจงกรม แล้วก็ไม่หุงข้าวทาน มานั่งอยู่กลางแจ้ง ภาวนาพิจารณา
 ธรรมความเกิดความดับของสังขาร มีสมาธิตั้งมั่นทั้งวัน รอคู่ว่าจะมีใครมาจับบ้าง วันนั้นเป็นวันชะตา
 ขาดจริงๆถูกประค้ำก็ชาวันนั้น เล็บมือออกดอกก็สุดวันนั้น ไฟจุดได้ก็หมดวันนั้น ตอนเย็นท่านเดิน
 จงกรมแล้วจวนพลบค่ำไม่มีไฟจุดบูชาพระมองเห็นไฟริบหรี่ของกระท่อมน้อยแห่งชาวบ้านข้างล่าง
 ภูเขา ท่านจึงลงไปเพื่อขอจุดไฟ ตอนลงไปไม่เห็นมีใครในกระท่อมน้อย ก็เห็นแต่ก่องไฟคนไม่มีจึงเข้าไป
 จุดไฟ พอออกมาเห็นผู้ชายฉกรรจ์ประมาณยี่สิบคนเข้ามารัดท่าน แล้วทุบตีต่อลี้ไปตอนนั้นก็ป็นไข้
 ด้วย บอกเขาว่าทำไมจึงตีอาตมาๆ ขอลาหนีบนเขาก่อน บาตรผ้ากรดอยู่บนเขา เขาก็ไม่ยอม ได้แต่ถือ
 กาน้ำหยาดศักดิ์สิทธิ์อันเดียวไม่ยอมปล่อยมาคิดดูก็รู้ว่ากรรมจริงๆ ที่มีนิมิตเห็นกลางคืนนั้นตรง
 เหมือนกันทุกอย่าง เขาก็ซ้อมตีต่อแล้วก็เอาเชือกมาผูกมัดไขว้หลัง แล้วก็ลากลงเขาไปเท่าที่ถีบด้วย
 ต้องอดทนที่สุด ไม่โกรธไม่แค้นนึกในใจว่าขอสละชีวิตบูชาพระพุทธเจ้าคงจะตายคราวนี้แน่ๆ จึงทำ
 กัมมัฏฐานเดินภาวนาไปด้วย เขาลากตีต่อเจ็บไปทั่วร่างกายชำหมดทั้งตัว ถูกลากลงมาสักพักมีผู้ชาย
 คนหนึ่งใจดีส่งสารท่าน เขาก็ปล่อยแกะเชือกข้างหลังให้ แล้วพาท่านลงไปเทวาลัยที่บวงสรวงบูชาอันต์
 เจ้าแม่กาลิ ในใจคิดว่าเขาจะเชือดคอที่นี่เป็นแน่ ครั้งแรกเขาจะฆ่าแล้วแต่พอตีมีคนหนึ่งห้ามไว้ให้เอา
 ไปขังไว้ก่อนเขาจึงมัดจูงท่านมาที่บ้านมีคุกขังข้างในเป็นขี้ควายหมด เขาก็ไม่ส่งสารทุบตีแล้วก็ผลัก
 หลังเข้าคุกเชือกผูกไขว้หลังก็ไม่แก้ออก ท่านล้มอาหรน้ำมุดเข้าขี้ควาย เหมือนตายทั้งเป็นแต่ก็ตั้งสติได้
 พยายามลุกขึ้นลำบากมากเพราะมือก็ถูกมัดจนแน่นเลือดก็ไหล ท่านพยายามลุกได้แต่เขาก็ถือคอกุญแจ
 สองชั้นฝาเป็นหิน หลังคาก็มุงหินประตูป้องกระดานหนามาก ท่านจึงให้ว้พระสวตมนต์ให้ว้ระลึกคุณ
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายและสวดธรรมจักรทุกบท ในบทสุดท้ายท่านคิดถึงคุณพ่อคุณแม่แล้วสวดคาถา
 ให้ว้แม่กวนอิมมหาโพธิสัตว์ นโมใต้ชื่อ ไต่ปุย กิ่วโอ้ว กิ่วหลัง กวงไตเสียงถ้ำ กวนสิริมพอสัก แล้ว
 อธิษฐานว่าถ้าไม่ถึงเวลาจะตายยังจะได้โปรดสัตว์ต่อ ก็ขอให้เชือกที่ผูกแขนด้านหลังหลุด ทันใด
 อัจฉรย์ก็เกิดขึ้นเหมือนมีคนมาแกะเชือกหลุดเป็นบ่วงไว้ทันที ท่านก็สวดคาถาพระแม่กวนอิมอีก ยาม
 นั้นพลัมมหาศาลได้เกิดขึ้นจนสามารถพังประตูคุกออกแตกเป็นเสี่ยงๆประตูพังยับเยิน บานพับหลุด

ออกหมดตกลงไปข้างล่างคนถือปืนนอนเฝ้าประตูตกใจ พวกนั้นวิ่งมาดูท่านก็ล้วงเอาหนังสือเดินทางที่ พระสังฆราชเนปาลท่านเขียนไว้ให้ ความว่า “ใครได้พบปะเณรองค์นี้มีเหตุไม่สบายให้นำส่งวัดอาณันท กุฎีวิหาร” เขาได้อ่านก็ตกใจกลัวเข้ามาขอขมาลาโทษท่าน แล้วก็รับนำส่งที่วัดเมืองโบกขรา แล้วคุณ โอปกกาชชาวเนปาลที่รักชอบนับถือเหมือนพี่ชาย ท่านได้นำรณมาส่งที่กุฎีอาณันทกุฎีวิหารที่ ท่านจำพรรษา

พระครูบาฯ เป็นไข้บอบช้ำไปทั้งตัวได้พักรักษาตัวอยู่ในวัด เจ้าอาวาสก็ใจดีเอายามาทำให้ พระเณรทุกองค์สงสารและเห็นใจท่านมาก คืบวันหนึ่งตอนตีสอง ท่านได้ยินเสียงคนร้องให้ตีกลองเป่า หอยสังข์ เมื่อได้เดินจงกรมแล้วก็ลงไปดูตามเสียงก็เห็นเขากำลังเผาศพกันที่ใกล้วัด จึงเข้าไปช่วยเก็บ ฟืนเผาศพเพราะเป็นลามะ (พระธิเบต) มรณภาพ เสร็จแล้วมาขอฝังไฟด้วย แต่พวกชี้เมาไม่พอใจก็เข้า มาตีต่อยปากเราแตกเลือดไหล ช่างเป็นคราวเคราะห์กรรมชัดจริงๆ ท่านล้มนอนหายใจกระหืดกระหอบ อีก พอดีท่านหลวงพ่อมหานามะ ได้ยินเสียงลงไปห้ามแล้วนำกลับมาวัด พระครูบาฯ เป็นไข้ทรุดลง เรื่อยๆ จนเจ้าอาวาสว่าหากจะตายจริงก็จะเผาเอากระดูกเก็บไว้ให้ญาติ แต่มาคิดได้จึงโทรกลับมา เมืองไทยบอกพ่อประดิษฐ์และหลวงปู่โง่นให้ไปรับกลับพร้อมคุณมนัส ทั้งสามคนจึงได้บินจากเมืองไทย ไปรับกลับมา ในตอนนั้นท่านก็ยังเป็นไข้มาลาเรียขึ้นสมองด้วยจนเพ้อไปไม่รู้สีกตัว เมื่อกลับมาถึง เมืองไทยก็ได้เข้ารักษาที่โรงพยาบาลกรุงเทพร่วมเดือนเศษแล้วก็กลับมารักษาต่อที่วัดอีก แต่ไม่หายดี จึงได้ไปรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลสวนดอกเชียงใหม่อีกสองเดือนจึงหายเป็นปกติ และหลังจากนั้นท่านก็ได้อุปสมบทเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา^๙

สรุปว่า จากการที่ได้ศึกษาเรื่องราวในการปฏิบัติธรรมของท่าน ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงแนวคิด ของท่านที่มุ่งแสวงหาการปฏิบัติธรรมในชีวิตอยู่เนืองๆ การเสาะหาหนทางและสถานที่อันสงบ เหมาะสม และทำให้ท่านมีความสุขในการปฏิบัติธรรม นำไปสู่วิถีอัตลักษณ์เฉพาะที่เป็นการจุดจี้ จาริกไปยังสถานที่ต่างๆ ด้วยความมุ่งมั่นโดยไม่ย่อท้อต่อปัญหา อุปสรรค แม้กระทั่งอันตรายที่จะ ได้รับ ท่านสามารถที่จะเสียสละชีวิตได้เพื่อให้ได้ดำเนินตามแนวทางของพระบรมศาสดา คือ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง

๒.๔ บทสรุป

แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่มมีความเชื่อมโยงกันทั้งทางด้านวิถีการดำเนิน ชีวิต ด้านความฝึกฝนในธรรมะ และในด้านการปฏิบัติธรรม ที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นคุณสมบัติของคำ ว่า “ครูบา” ซึ่งเป็นคำที่พุทธศาสนิกชนในล้านนาใช้เรียกขานพระมหาเถระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และได้สร้างคุณงามความดีอันนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับวิถีการต่างๆ เพื่อให้สร้าง พลังศรัทธา และความเจริญรุ่งเรืองให้แก่พระพุทธศาสนาตามวิถีทางและแนวคิดการปฏิบัติของครูบา นั้นๆ ดังเช่นพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ด้วยวิถีชีวิต ด้วยบารมีแห่งบุญ และด้วยความอุตสาหะ ความมั่นคง ความเข้มแข็งในจิตใจ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความมีพุทธะภายในตัวของ ท่าน สร้างเป็นพลังยิ่งใหญ่ในการประพฤติปฏิบัติ ดำเนินรอยตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

^๙ โจโฉ เสียงธรรม, เสียงอ่าน ๓๐ พรรษาในร่มเงาพระพุทธศาสนา ของพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ตอนที่ ๗, แหล่งที่มา : [ออนไลน์] <http://www.jozho.net/>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

เพื่อทางแห่งการหลุดพ้น และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงไปในพื้นที่ต่างๆ ในดินแดน
ล้านนาและในต่างประเทศ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงไปถึงครูบาอาจารย์ต่างๆ ที่ได้ประพจน์
และปฏิบัติตามกันมา และลูกศิษย์ที่จะนำแบบอย่างที่ดีงามไปสืบทอด เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและ
ประพจน์ปฏิบัติ ตามเส้นทางบุญ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึงบทบาทการเชื่อมโยงวัฒนธรรมที่เกิด
จากการเผยแผ่และการดำเนินแนวคิดวิถีอัตลักษณ์ของพระครูบาบุญชุ่มในบทต่อไป

บทที่ ๓

บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้ได้ศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม ซึ่งในการวิจัยนี้จำกัดเฉพาะการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมในล้านนาเท่านั้น โดยผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาไว้ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย โดยเป็นพื้นที่ที่ครูบาบุญชุ่ม ได้ใช้เป็นเส้นทางบุญสู่เส้นทางธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนาและเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมอันดีงามในการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในล้านนาต่อไป

๓.๑ บทบาทของครูบาบุญชุ่มในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ครูบาบุญชุ่มได้เริ่มต้นบทบาทในเส้นทางบุญและเส้นทางธรรมตั้งแต่เด็ก เพราะได้รับการปลูกฝังในการสร้างคุณงามความดี และมีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาอยู่เสมอๆ จนกระทั่งได้บรรพชาเป็นสามเณร และบวชเรียนในพระพุทธศาสนาตามที่ได้ตั้งใจไว้ และได้ศึกษาเล่าเรียนทางธรรมมาโดยตลอด ซึ่งผู้วิจัยจะขอลำดับเส้นทางธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านดังต่อไปนี้

๑. ปีที่ ๑ และปีที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๙ – พ.ศ. ๒๕๒๐ ท่านจำพรรษาที่วัดบ้านด้ายธรรมประสิทธิ์ ตำบลป่าสัก อำเภอเชียงแสน ได้ศึกษาธรรมและได้สร้างพระวิหารวัดบ้านด้ายและกุฏิสงฆ์ ๑ หลัง

๒. ปีที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๒๑ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอยเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน ท่านได้สร้างพระธาตุดอยเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูลและสร้างพระธาตุจำเมืองท่าวังนั้ง ตำบลเมืองพง พม่า

๓. ปีที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๒ จำพรรษาที่วัดทุ่งหลวง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ท่านได้สร้างพระธาตุดอยดอกคำ ตำบลเมืองพง พม่า, สร้างพระธาตุจอมยอง เมืองยอง พม่า และสร้างพระธาตุจอมสวรรค์บ้านโป่ง และดอยเวียงหว่า ตำบลเมืองพง พม่า

๔. ปีที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ จำพรรษาที่วัดจอมแจ้งบ้านกวตซ์เหล็ก อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ท่านได้สร้างศาลาและแท่นแก้วพระธาตุจอมพง พม่า ในปีนี้ ๕ นี้ ท่านได้เดินทางไปแสวงบุญ ณ ประเทศอินเดีย ได้นำคณะศรัทธา ญาติโยมไปกราบสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง คือ สถานที่ประสูติ สถานที่ตรัสรู้ สถานที่แสดงธรรมจักร สถานที่ปรินิพพาน และสถานที่สำคัญๆที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธบิดา รู้สึกซาบซึ้งมาก จากนั้นได้ไปจาริกแสวงบุญ ณ ประเทศศรีลังกา มีพระธาตุเขี้ยวแก้ว

และต้นศรีมหาโพธิ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์พุทธศาสนา เป็นอย่างยิ่ง โดยมีโยมสุพิศ แม้นมนตรี เป็นผู้บริจาคเงินค่าเครื่องบินให้ ขออนุโมทนาบุญด้วย ท่านได้กลับมาเมืองพงอีกได้สร้าง พระธาตุดอกคำ แก้ว แล้วไปเมืองยองอีกครั้งที่สอง ได้ไปสร้างพระธาตุจอมแจ้งเมืองยอง กลับมาสร้างพระธาตุจอม สวรรค์บ้านโป่งเมืองพงอีก

๕. ปีที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๒๔ ท่านจำพรรษาที่วัดจอมแจ้งที่เดิม และได้สร้างพระธาตุจอม ศรีดบเกมุง เมืองพง พม่า

๖. ปีที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๒๕ ท่านจำพรรษาที่วัดเมืองหนองป่าหมากหน่อ บ้านห้วยน้ำราก อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย ได้สร้างพระธาตุวัดพระเจ้าล้านทอง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพ่อแหวนเสาแม่มางจันทร์ฟองเป็นผู้อุปฐาก ในพรรษาท่านได้ป่วยเป็นไข้ป่าและทางเดินอาหารได้ ลาพรรษามารักษาที่ตึกสงฆ์ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ออกพรรษาแล้วท่านได้ไปอย่างกุ่มันตะเล ประเทศพม่า ไปกราบพระธาตุชเวดากอง จากนั้นกลับมาเมืองพง ได้มาสร้างวิหารสร้างพระเจ้านอน

๗. ปีที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๒๖ จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดบเกมุงเมือง วัดพระนอน เมืองพง พม่า และได้สร้างศาลาเก้าห้องและกุฏิสงฆ์ วัดพระนอน วัดพระธาตุจอมศรีดบเกมุง พม่า ออกพรรษาแล้วได้ทำบุญฉลองวัดวิหารพระเจ้านอนเสร็จแล้วได้รับนิมนต์โดยคุณ แม่ชรัช คุณหญิง กรรณิฐา สายวงศ์ ได้นิมนต์ไปประเทศเนปาล เทียวภูเขาหิมาลัยนำพระพุทธรูปไปถวายที่โปกรขลา เนปาล พรรษาที่๘ได้กลับมาจำอยู่ที่วัดนอนเมืองพงอีก ได้ปฏิบัติธรรมมีความสุขที่สุดและได้เดินทางไป ภูเขาที่พระธาตุดอนเรื่อง ท่านมีความผูกพันกับพระธาตุดอนเรื่องที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้มีมานานนับ ตั้งแต่อายุ ๑๒-๑๓ ปีได้เข้ามาทำกุศลสร้างบุญบารมีในเมืองพง เคยเดินเท้าเปล่ามากราบพักถือศีล ภาวนาที่นั่นตลอด ก่อนจะมาพระธาตุดอนเรื่อง ซึ่งไม่เคยรู้จักและไม่เคยได้ยินชื่อ แค่นี้ได้ฝันเห็น เจดีย์น้อยตั้งอยู่บนเขาเตี้ยๆ ใกล้แม่น้ำใหญ่แห่งหนึ่ง ได้มากราบแล้วมีความสุขที่สุด ฝันว่าเราได้ไปอยู่ ที่นั่นไม่นานนักจึงได้มากราบจริงๆ เหมือนในนิมิตทุกอย่าง จนกระทั่งถึงพ.ศ. ๒๕๒๘ ท่านจึงบอก ศรัทธาญาติโยมว่าจะสร้างพระวิหารครอบพระธาตุดอนเรื่อง เมื่อถึงวันเดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันพุธ เป็นวันวิสาขบูชาได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ สร้างพระวิหาร ท่านยินดีที่สุดในปีนี้อีกทั้งได้ไปศรีลังกา พร้อมหลวงปู่ครูบารธรรมชัย

๘. ปีที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๒๗ จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดบเกมุงเมือง วัดพระนอน เมืองพง พม่า ได้สร้างวิหารพระเจ้านอน เมืองพง พม่า และสร้างแท่นแก้ววัดแม่คำบัว แท่นแก้ว พระ เจ้านอนวัดพระธาตุ จอมศรีดบเกมุงเมือง บ้านทุ่ง พม่า ในพรรษาที่ ๙ นี้ ท่านอาพาธเป็นไข้มาเลเรีย อีก ได้รักษาภินยาและทำสมาธิรักษาด้วยจึงหายดี ออกพรรษาแล้วได้ไปแสวงบุญที่เมืองจีน ปักกิ่ง ได้ กราบพระธาตุเขี้ยวแก้ว และพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ในเมืองจีน

๙. ปีที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๒๘ จำพรรษาที่วัดอนันตทกวิหาร ภูมัญญ์ ประเทศเนปาล ได้สร้างพระวิหารพระธาตุดอนเรื่อง พม่า และสร้างแท่นแก้ว วัดปากว้าว ตำบลห้วยไคร้

๑๐. พระราชที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๙ ได้เดินทางไปปฏิบัติธรรม ณ ประเทศเนปาลในครั้งนี้ ได้รับเมตตาธรรมจาก หลวงปู่โง่น โสรโย จ.พิบูลย์ ไปส่งที่สนามบิน ได้พบพุทธศาสนิกชนในต่างแดน ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างขัดสนและมีวิถีชีวิตแปลกๆ ท่านได้แผ่เมตตาและแนะนำให้ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว และเสริมสิริมงคลแก่ชีวิตสืบไป หลังจากนั้น จำพรรษาวัดพระธาตุจอมศรีดัดเก มุงเมือง วัดพระนอน เมืองพง (พม่า) สร้างกุฏิสงฆ์ญาณส่วโรนุสรณ์ วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า

๑๑. พระราชที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๐ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า ท่าน ได้สร้างศาลาเก้าห้องพระธาตุดอนเรือง

๑๒. พระราชที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๑ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง ท่านได้ สร้างพระวิหารวัดป่าสา และกุฏิสงฆ์ห้วยน้ำรูกถวย อุทิศให้โยมพ่อคำหล้า

๑๓. พระราชที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๓๒ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า ท่าน ได้สร้างอุโบสถวัดพระธาตุดอนเรือง พม่า และสร้างแท่นแก้ววัดบ้านป่าช้า พม่า

๑๔. พระราชที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๓๓ จำพรรษา ณ สวนพุทธอุทยาน ใกล้พระธาตุดอนเรือง ท่านสร้างพระวิหารวัดบ้านโป่ง ตำบลเมืองพง และสร้างปราสาทเก้าชั้น ที่พักสงฆ์พระธาตุดอนเรือง พม่า

๑๕. พระราชที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๓๔ จำพรรษา ณ ห้วยดอนเรือง ใกล้พระธาตุดอนเรือง ท่านได้สร้างวิหารบ้านทุ่ง และสร้างสะพานข้ามแม่น้ำป่าช้า ตำบลเมืองพง พม่า

๑๖. พระราชที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๓๕ จำพรรษา ณ ดอยป่าไม้เปา ใกล้พระธาตุดอนเรือง ท่านได้สร้างศาลาใหญ่วัดพระธาตุดอนเรือง และสร้างพระธาตุจอมหลวงปู่ติบ , สร้างวิหารพระเจ้า อินทร์สานวัดพระธาตุดอนเรือง พม่า ซึ่งยังไม่แล้วเสร็จ และสร้างพระธาตุถ้ำผาเรือง อำเภอมะสา

๑๗. พระราชที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๓๖ จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยรัง บ้านมุเซอ จำกู ท่านได้สร้าง พระธาตุดอยตุงคำ พระธาตุจำเมืองป่าช้า เป็นครั้งที่สอง

๑๘. พระราชที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๓๗ จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยรัง บ้านมุเซอ จำกู ท่านได้สร้าง พระธาตุวัดเชียงเมืองแจ้สับสองปันนา และแท่นแก้ว วิหารวัดบ้านจ้อง ตำบลโป่งผา อำเภอมะสา จังหวัดเชียงราย, สร้างพระธาตุจอมสิงห์ เมืองยู้ พม่า, สร้างพระแท่นแก้ววัดป่าคาแม่เงิน อำเภอยางแสน พระธาตุจอมคำ จอมแก้ว บ้านปากกุก และวิหารวัดบ้านนา วัดหัวขรัว และสร้างโบสถ์ยอด ปราสาทกลางน้ำ วัดบ้านทุ่ง ตำบลเมืองพง และสร้างวิหารวัดสามปู เมืองพง พม่า

๑๙. พระราชที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๓๘ จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยรัง บ้านมุเซอ จำกู ท่านได้ สร้างพระธาตุสบพง พระธาตุกำลั้ง บ้านมุเซอ เชียงตุง, สร้างพระธาตุวังลาว พระธาตุบ้านแม่คำหนอง บัว อำเภอยางแสน, สร้างพระธาตุบ้านม่วงคำ, พระธาตุดอนแท่น บ้านห้วยผึ้ง ประเทศลาว, สร้าง

พระธาตุข่มพระเจ้า ๑๑๒ องค์ที่พระธาตุทันใจ ตำบลเมืองพง, สร้างพระธาตุเจ้าองค์ปฐม บ้านหัวขัว
พม่า และศาลาหลวงปู่ครูบาธรรมชัยอนุสรณ์ วัดพระธาตุดอนเรือง

๒๐. พระราชที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๓๙ จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทบาทผาช้าง ระหว่างเมือง
แะ เมืองขัน เขตหว้าแดง ท่านได้วางศิลาฤกษ์ พระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐) เขตชายแดน ๓
ประเทศ คือ จีน - หว้าแดง - พม่า

๒๑. พระราชที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๐ จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทบาทผาช้าง ระหว่างเมือง
แะ เมืองขัน เขตหว้าแดง ท่านได้ก่อฐานรากพระพุทธรูปหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐), บูรณะพระธาตุจอม
ยอง เมืองยอง ประเทศพม่า, บูรณะพระธาตุเก่าแกใกล้บ้านป่าสา, บูรณะอุโบสถวัดพระเจ้าทองทิพย์
เชียงราก ประเทศลาว และเดินทางไปโปรดลูกศิษย์ เมืองลง เมืองเชียงรุ่ง เมืองฮาย ประเทศจีน

๒๒. พระราชที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๔๑ จำพรรษา ณ ถ้ำผาจุติง ประเทศภูฏาน^๑ ท่านได้
ก่อสร้างพระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐) หลัก กม. เขตชายแดนจีน - หว้าแดง - พม่า, บูรณะวัด
บ้านด้าย อ.เชียงแสน จ.เชียงราย, ก่อสร้างศาลา พระเจ้าอินทร์สาน วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง
จังหวัดท่าขี้เหล็ก, บูรณะพระธาตุดอยตุงคำ เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก, บูรณะพระธาตุจอมหงษ์ เมือง
พง จังหวัดท่าขี้เหล็ก

๒๓. พระราชที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๔๒ จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทบาทผาช้าง เมืองแะ -
เมืองขัน เขตหว้าแดง ท่านได้ทำการจัดฉลองพระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐), ก่อสร้างศาลา พระ
เจ้าอินทร์สาน วัดพระธาตุดอนเรือง, บูรณะวัดบ้านด้าย อ.เชียงแสน เชียงราย, ก่อสร้างศาลา ดอย
ยางคำ และบูรณะพระธาตุจอมหงส์

๒๔. พระราชที่ ๑๕ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๓ พระครูบาเจ้าเดินทางโดยรถยนต์ออกจาก
จังหวัดเชียงราย ทางจังหวัดท่าขี้เหล็กของสหภาพพม่าผ่านเชียงตุงไปจำพรรษา ณ ถ้ำน้ำตก เมือง
แสนหวี สิบป้อ ชายแดนสหภาพพม่ากับประเทศจีน ที่ถ้ำแห่งนี้จะมีน้ำตกไหลจากข้างบนถ้ำลงมา
เพดานถ้ำและไหลลงหน้าถ้ำ ซึ่งพระครูบาเจ้าฯ ใช้เป็นที่สรงน้ำระหว่างจำพรรษา ณ ถ้ำแห่งนี้
ระยะทางจากเมืองมณฑลเย่ของสหภาพพม่าไปยังถ้ำน้ำตกเป็นเขาลดเลี้ยวไปตลอดระยะทางหนึ่ง
ชั่วโมงครึ่ง

๒๕. พระราชที่ ๑๖ พ.ศ. ๒๕๔๔ พระครูบาเจ้าเดินทางโดยเครื่องบินออกจาก
สนามบินจังหวัดท่าขี้เหล็กของสหภาพพม่าไปยังเมืองมณฑลเย่แล้วต่อรถยนต์ เดินทางประมาณ ๑ วัน
ครึ่ง ไปเมืองกุด ซึ่งอยู่เลยถ้ำน้ำตกไปอีก เป็นถ้ำอยู่ในหน้าผาสูงชันมาก พระครูบาเจ้าฯ ได้สร้างพระ
ธาตุองค์ใหญ่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุให้ชาวแสนหวี สิบป้อไว้สักการะด้วย ในพระราชที่ ๒ ที่
เมืองแสนหวี - สิบป้อ

^๑ คณะศิษยานุศิษย์ เรียบเรียง, ทางสายธรรม...ย่าแดนหิมาลัย, (สื่อธรรมะ : ดวงตะวัน, มปท)., หน้า

๒๖. พระราชที่ ๑๗ พ.ศ. ๒๕๔๕ พระครูบาเจ้าฯ เดินทางไปจำพรรษา ณ ถ้ำผาจุติง ประเทศภูฏาน ระยะทางไม่ไกลจากเมืองปุนาคา ซึ่งเป็นเมืองหลวงเดิมของประเทศภูฏาน เมื่อออกพรรษาแล้วพระครูบาเจ้าอาพาธมีไข้อยู่ตลอดมา จึงเดินทางกลับประเทศไทย

๒๗. พระราชที่ ๑๘ และพระราชที่ ๑๙ สองปีสุดท้ายของการจำพรรษาในต่างแดน พระครูบาเจ้าฯ เลือกที่จะกลับไปจำพรรษาที่ประเทศภูฏานอีก คือใน พ.ศ. ๒๕๔๖ และใน พ.ศ. ๒๕๔๗ พระครูบาเจ้าฯ เดินทางจากหมู่บ้านสุดเขตเมืองปุนาคา ไปจำพรรษา ณ สถานที่เดิมเคยเป็นสถานที่ราชการ คือ กองร้อยทหารตระเวนชายแดนซึ่งติดกับชายแดนทิเบตใช้เวลาเดินทาง ๔ วันเต็ม ปัจจุบันสถานที่แห่งนี้สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณแห่งประเทศภูฏานได้บูรณะซ่อมแซมไว้และถวายให้เป็นที่พักจำพรรษาของพระครูบาเจ้าฯ สถานที่จำพรรษาแห่งนี้ในฤดูหนาวจะมีหิมะปกคลุมสูงถึงเข่า อากาศหนาวเย็นมาก ตลอดเวลาที่พระครูบาเจ้าฯ จำพรรษาอยู่ในต่างแดนคณะศิษยานุศิษย์จะผลัดกันดูแลอุปฐาก จากทั้งลูกศิษย์และศรัทธาที่อยู่ในพื้นที่และจากประเทศไทยอย่างสม่ำเสมอ กระนั้นก็ดีจากส่วนลึกของจิตใจคณะศิษยานุศิษย์ก็ยังตั้งความหวังไว้ว่าสักวันหนึ่งพระครูบาเจ้าฯ คงเมตตากลับมาจำพรรษาในประเทศไทย

๒๘. พระราชที่ ๒๐ พ.ศ. ๒๕๔๘ จำพรรษา ณ ถ้ำผาแดง ถ้ำนาล้อม ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

๒๙. พระราชที่ ๒๑ จนถึงปัจจุบัน ท่านได้หมุนเวียนการจำพรรษาไปในที่ต่างๆ ทั้งในประเทศต่างประเท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีพ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ท่านได้กลับมาจำพรรษา ณ ถ้ำโพธิสัตว์ราชคฤห์ เมืองงาว จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นพระราชที่ ๒๒ ในที่นี้เองได้ปรารภธรรมกับคณะลูกศิษย์^๒ ที่มาเฝ้าติดตามจำนวนมาก ท่านได้จำพรรษาในถ้ำนาน ๓ ปี ๓ เดือน และกลายเป็นชาวฮือฮาที่สุด และในที่สุดได้ออกจากถ้ำจากการบำเพ็ญภาวนา ในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖ นับได้ว่าเป็นวันอธิษฐานออกจากถ้ำของครูบาบุญชุ่มเกิดดังภาคเหนือ ที่ได้ตั้งสัจจะถือศีลที่ถ้ำราชคฤห์ โดยมีทั้งชาวไทยและชาวไทยใหญ่ชื่นชมบารมีเป็นจำนวนมาก

วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๔๘ สมเด็จพระราชาธิบดีภูฏานร่วมกับพระราชวงศ์จัดงานอายุวัฒนะมงคลถวายพระครูบาเจ้าฯ เพื่อเป็นมุทิตาจิตสักการะต่อวัตรปฏิบัติที่งดงามของพระครูบาเจ้าฯ ตลอดมา พระครูบาเจ้าบุญชุ่ม ญาณสํวโร เดินทางกลับถึงประเทศไทยในวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๔๘ หลังจากนั้นท่านได้เมตตาให้โอกาสลูกศิษย์กราบเยี่ยมสักการะและพระครูบาเจ้าฯ ได้เดินทางต่างจังหวัดเพื่อสักการะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตลอดจนเมตตาลูกศิษย์ตามสถานที่เหล่านั้นๆ รวมถึงลูกศิษย์ที่ประเทศไต้หวันด้วย ในช่วงวันที่ ๒๙ พฤษภาคม - ๕ มิถุนายน ๒๕๔๘ พระครูบาเจ้าฯ ได้ไปยังเมืองเฉิงตู ประเทศจีน และทิเบต เพื่อเยี่ยมชมสถานที่และพระพุทธรูปสำคัญๆ

^๒ พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร อรัญวาสีภิกขุ, **บันทึกธรรม**, สือธรรมะ : ดวงตะวัน, ๒๕๕๐, หน้า ๑.

ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘ ศิษยานุศิษย์ปลาบปลื้มในความเสียสละของพระครูบาเจ้าอย่างมาก เมื่อพระครูบาเจ้าเลือกจำพรรษา ณ ถ้ำผาแดง บ้านล่อม ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ ซึ่งพระครูบาเจ้าเห็นว่าสถานที่แห่งนี้เงียบสงบละแวกดีแล้วยังมีชาวเขาถึง ๖ หมู่บ้าน ที่พระครูบาเจ้ายังเมตตาได้ ในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๔๘ คณะศิษยานุศิษย์ร่วมกันจัดงานแกงพระราชาวาย ณ บริเวณหน้าถ้ำ มีการตั้งโรงทาน แจกเสื้อกันหนาว ผ้าห่ม อาหารแห้ง ต้มใส่น้ำตลอดจนปัจจัย ให้กับทุกคนครบถ้วน และยังได้รับพรกันอย่างทั่วถึง

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๘ มอบทุนการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาพุทธศาสนาแก่ พระ ว. ปิยะรัตน์ พระนักศึกษานาคหลวงจากประเทศศรีลังกา ศึกษา ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ

วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๘ วางศิลาฤกษ์สร้างหอประดิษฐานพระธาตุเขี้ยวแก้ว ลงบนที่ดินจำนวน ๔๓ ไร่ ซึ่ง ศ.น.พ.นิพนธ์ พวงวรินทร์ หัวหน้าสาขาประสาทวิทยา คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช และคุณวิไลวรรณ ด.ช.นวมิ พวงวรินทร์ ถวายที่ดินเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๘

วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๘ วางศิลาฤกษ์สร้างพระธาตุ ณ บ้านล่อม ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๔๘ วางศิลาฤกษ์บนดอยแม่สะเ้งะ อ.เชียงแสน สร้างแท่นแก้วประดิษฐานพระพุทธรูป (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง)

วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๘ ทำพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุลงในองค์พระธาตุที่สร้างขึ้นใหม่ ณ ดอยเวียงแก้ว อ.เชียงแสน จ.เชียงราย

จะเห็นได้ว่า ตลอดในช่วงของการดำเนินวิถีชีวิตตั้งแต่พระครูบา ได้บวชเป็นสามเณรจนกระทั่งอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ ได้มีบทบาทในการปฏิบัติเพื่อเผยแผ่ธรรม และยึดมั่นในทางแห่งพระอริยะ ตามรอบพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาโดยตลอด และได้เดินทางไปแสวงบุญเพื่อการปฏิบัติธรรม ในหลากหลายเขตพื้นที่ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยจะได้ศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของพระครูบา เฉพาะในล้านนา จำนวน ๒ เขตพื้นที่ คือ เขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย และเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

๓.๒ การเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครุบาบุญชุ่ม

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครุบาบุญชุ่มมาทำการจัดเรียงและวิเคราะห์ให้เห็นเส้นทางโดยการนำเสนอในรูปแบบตารางและนำเสนอในรูปแบบของแผนที่เชื่อมโยงการเดินทาง (Mapping) ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครุบาบุญชุ่ม

ปีพุทธศักราช	พื้นที่เส้นทาง	ผลงาน
พ.ศ. ๒๕๑๙ – พ.ศ. ๒๕๒๐	จำพรรษา-ศึกษาธรรมที่วัดบ้านด้ายธรรมประสิทธิ์ ตำบลป่าสัก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ	สร้างพระวิหารวัดบ้านด้ายและกุฏิสงฆ์ ๑ หลัง
พ.ศ. ๒๕๒๑	จำพรรษาที่วัดพระธาตุคอกขี้เหล็ก ตำบลศรีดอนมูล อำเภอยางชุมน้อย	สร้างพระธาตุคอกขี้เหล็ก ตำบลศรีดอนมูลและสร้างพระธาตุจำเมืองท่าวังนิง ตำบลเมืองพง พม่า
พ.ศ. ๒๕๒๒	จำพรรษาที่วัดทุ่งหลวง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	สร้างพระธาตุคอกขี้เหล็ก ตำบลเมืองพง พม่า, สร้างพระธาตุจอมยอง เมืองยอง พม่า และสร้างพระธาตุจอมสวรรค์บ้านโป่ง และดอยเวียงห้วย ตำบลเมืองพง พม่า
พ.ศ. ๒๕๒๓	จำพรรษาที่วัดจอมแจ้งบ้านกวดขี้เหล็ก อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่	- สร้างศาลาและแท่นแก้วพระธาตุจอมพง พม่า - สร้างพระธาตุคอกขี้เหล็ก - สร้างพระธาตุจอมแจ้งเมืองยอง - สร้างพระธาตุจอมสวรรค์บ้านโป่งเมืองพงอีก
พ.ศ. ๒๕๒๔	พรรษาที่วัดจอมแจ้งบ้านกวดขี้เหล็ก อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่	สร้างพระธาตุจอมศรีดัดเมฆ เมืองพง พม่า
พ.ศ. ๒๕๒๕	จำพรรษาที่วัดเมืองหนองป่าหมาก หนอง บ้านห้วยน้ำราก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย	- สร้างพระธาตุวัดพระเจ้าล้านทอง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ - สร้างวิหารสร้างพระเจ้านอน เมืองพง ประเทศพม่า
พ.ศ. ๒๕๒๖	จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดัดเมฆ เมืองยอง วัดพระนอน เมืองพง พม่า	สร้างศาลาเก้าห้องและกุฏิสงฆ์ วัดพระนอน วัดพระธาตุจอมศรีดัดเมฆ พม่า
พ.ศ. ๒๕๒๗	จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดัดเมฆ เมืองยอง วัดพระนอนเมืองพง พม่า	- สร้างวิหารพระเจ้านอน เมืองพง พม่า - สร้างแท่นแก้ววัดแม่คำบัว แท่นแก้ว พระเจ้านอนวัดพระธาตุ จอมศรีดัดเมฆเมือง บ้านทุ่ง พม่า

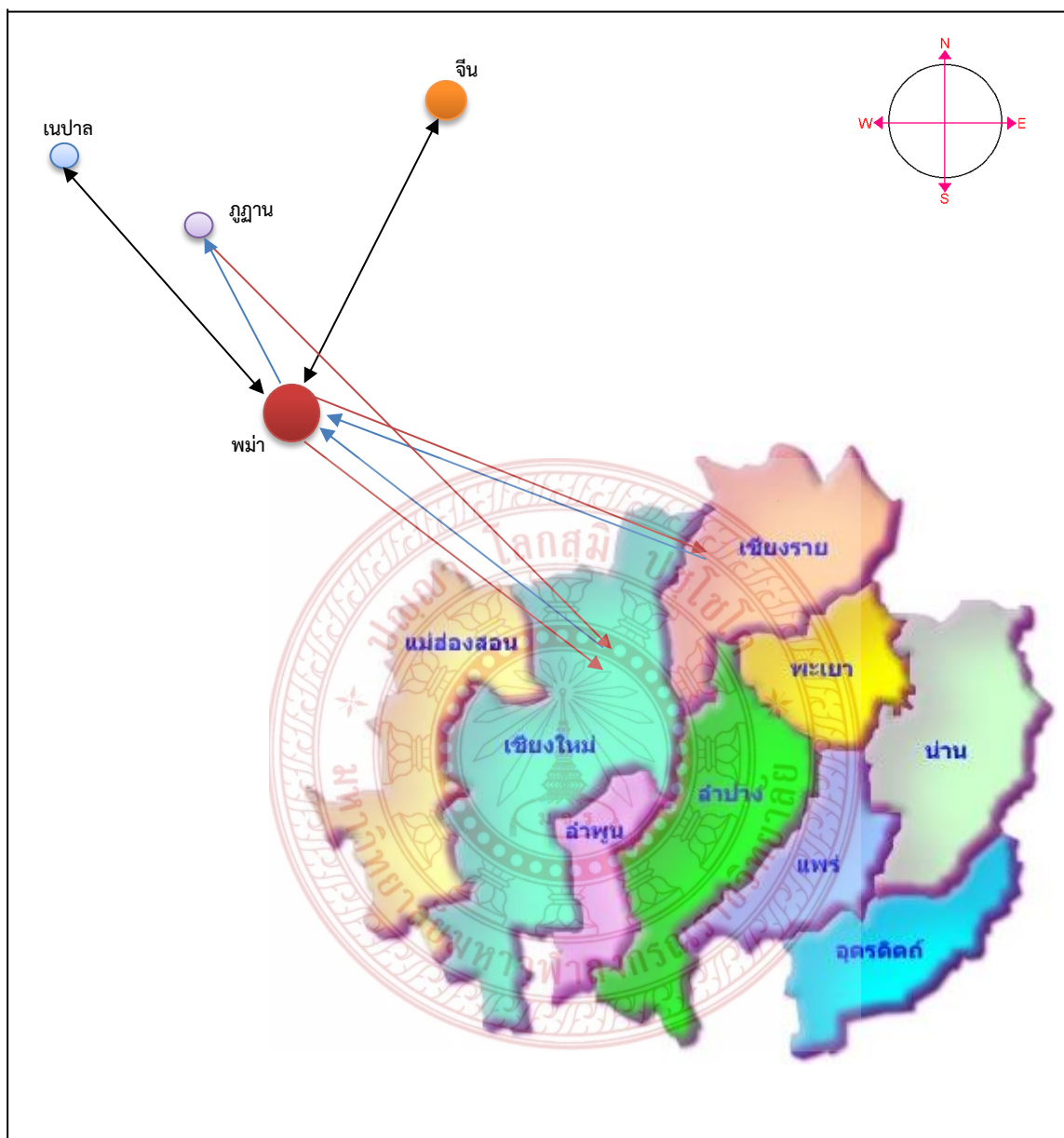
ปีพุทธศักราช	พื้นที่เส้นทาง	ผลงาน
พ.ศ. ๒๕๒๗	จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดัดเบ มุงเมือง วัดพระนอนเมืองพง พม่า	- สร้างวิหารพระเจ้านอน เมืองพง พม่า - สร้างแท่นแก้ววัดแม่คำบัว แท่น แก้ว พระเจ้านอนวัดพระธาตุ จอม ศรีดัดเบมุงเมือง บ้านทุ่ง พม่า
พ.ศ. ๒๕๒๘	จำพรรษาที่วัดอนันตทกวิหาร กรุแก้ว มณฑล ประเทศเนปาล	สร้างพระวิหารพระธาตุดอนเรือง พม่า และสร้างแท่นแก้ว วัดปากว้าว ตำบลห้วยไคร้
พ.ศ. ๒๕๒๙ (พรรษาที่ ๑)	จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดัดเบ มุงเมือง วัดพระนอน เมืองพง (พม่า)	สร้างกุฏิสงฆ์ญาณส่วโรนุสรณ์ วัด พระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า
พ.ศ. ๒๕๓๐ (พรรษาที่ ๒)	จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า	สร้างศาลาเก้าห้องพระธาตุดอนเรือง
พ.ศ. ๒๕๓๑ (พรรษาที่ ๓)	จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง	สร้างพระวิหารวัดป่าสา และกุฏิสงฆ์ ห้อยน้ำรูก
พ.ศ. ๒๕๓๒ (พรรษาที่ ๔)	จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า	สร้างอุโบสถวัดพระธาตุดอนเรือง พม่า และสร้างแท่นแก้ววัดบ้านป่า ข้า พม่า
พ.ศ. ๒๕๓๓ (พรรษาที่ ๕)	จำพรรษา ณ สวนพุทธอุทยาน ไกล่ พระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า	สร้างพระวิหารวัดบ้านโปรง ตำบล เมืองพง และสร้างปราสาทเก้าชั้น ที่ พักสงฆ์พระธาตุดอนเรือง พม่า
พ.ศ. ๒๕๓๔ (พรรษาที่ ๖)	จำพรรษา ณ ห้วยดอนเรือง ไกล่ พระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า	สร้างวิหารบ้านทุ่ง และสร้างสะพาน ข้ามแม่น้ำป่าข้า ตำบลเมืองพง พม่า
พ.ศ. ๒๕๓๕ (พรรษาที่ ๗)	จำพรรษา ณ ดอยป่าไม้เปา ไกล่พระ ธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า	สร้างศาลาใหญ่วัดพระธาตุดอนเรือง และสร้างพระธาตุจอมหลายบูดับ , สร้างวิหารพระเจ้าอินทร์สานวัดพระ ธาตุดอนเรือง พม่า ซึ่งยังไม่แล้ว เสร็จ และสร้างพระธาตุถ้ำผาเรือง อำเภอแม่สาย
พ.ศ. ๒๕๓๖ (พรรษาที่ ๘)	จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยรัง บ้านมุเซอ จำกู๋ เชียงตุง	สร้างพระธาตุดอยตุงคำ พระธาตุจำ เมืองป่าข้า

ปีพุทธศักราช	พื้นที่เส้นทาง	ผลงาน
พ.ศ. ๒๕๓๗ (พรรษาที่ ๙)	จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยรัง บ้านมุเซอ จำกู๋ เชียงตุง	- สร้างพระธาตุวัดเชียงเมืองเมืองแจ้สิบสองปันนา - แทนแก้ว วิหารวัดบ้านจ้อง ตำบลโป่งผา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, - สร้างพระธาตุจอมสิงห์ เมืองยู้พม่า, - สร้างพระแทนแก้ววัดป่าคาแม่เงิน อำเภอเชียงแสน - พระธาตุจอมคำ จอมแก้ว บ้านป่ากุก - วิหารวัดบ้านนา วัดหัวขัว - สร้างโบสถ์ยอดปราสาทกลางน้ำวัดบ้านทุ่ง ตำบลเมืองพง - สร้างวิหารวัดสามปู เมืองพง พม่า
พ.ศ. ๒๕๓๘ (พรรษาที่ ๑๐)	จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยรัง บ้านมุเซอ จำกู๋ เชียงตุง	- สร้างพระธาตุสบพง พระธาตุกำลั้งบ้านมุเซอ เชียงตุง, - สร้างพระธาตุวังลาว พระธาตุบ้านแม่คำหนองบัว อำเภอเชียงแสน, - สร้างพระธาตุบ้านม่วงคำ, พระธาตุดอนแทน บ้านห้วยผึ้ง ประเทศลาว, - สร้างพระธาตุซุ้มพระเจ้า ๑๑๒ องค์ที่พระธาตุทันใจ ตำบลเมืองพง, - สร้างพระธาตุเจ้าองค์ปทุม บ้านหัวขัว พม่า - สร้างศาลาหลวงปู่ครูบาธรรมชัยอนุสรณ์ วัดพระธาตุดอนเรือง พม่า
พ.ศ. ๒๕๓๙ (พรรษาที่ ๑๑)	จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทบาทผา ช้าง ระหว่างเมืองแะ เมืองขัน เขต หัวแดง เขตชายแดน ๓ ประเทศ คือ จีน - หัวแดง - พม่า	วางศิลาฤกษ์ พระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐)
พ.ศ. ๒๕๔๐ (พรรษาที่ ๑๒)	จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทบาทผา ช้าง ระหว่างเมืองแะ เมืองขัน เขต หัวแดง	- ก่อฐานรากพระพุทธรูปหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐), - บูรณะพระธาตุจอมยอง เมืองยอง ประเทศพม่า, - บูรณะพระธาตุเก่าแกไถ่บ้านป่าสา, - บูรณะอุโบสถวัดพระเจ้าทองทิพย์ เชียงราก ประเทศลาว - เดินทางไปโปรดลูกศิษย์ เมืองลง เมืองเชียงรุ่ง เมืองฮาย ประเทศจีน

ปีพุทธศักราช	พื้นที่เส้นทาง	ผลงาน
พ.ศ. ๒๕๔๑ (พรรษาที่ ๑๓)	จำพรรษา ณ ถ้ำผาจุติง ประเทศภูฐาน	- ก่อสร้างพระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐) หลัก กม. เขตชายแดนจีน - ห้วยแดง - พม่า, - บูรณะวัดบ้านด้าย อ.เชียงแสน จ. เชียงราย, - ก่อสร้างศาลา พระเจ้าอินทรีสาน วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก, - บูรณะพระธาตุดอยตุงคำ เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก, - บูรณะพระธาตุจอมหงษ์ เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก
พ.ศ. ๒๕๔๒ (พรรษาที่ ๑๔)	จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทธรูปผาช้าง เมืองแะ - เมืองขัน เขตห้วยแดง	- ทำการจัดฉลองพระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐), - ก่อสร้างศาลา พระเจ้าอินทรีสาน วัดพระธาตุดอนเรือง, - บูรณะวัดบ้านด้าย อ.เชียงแสน เชียงราย, - ก่อสร้างศาลา ดอยตุงคำ และ บูรณะพระธาตุจอมหงส์
พ.ศ. ๒๕๔๓ (พรรษาที่ ๑๕)	จำพรรษา ณ ถ้ำน้ำตก เมืองแสนหวีสีป้อ ชายแดนสหภาพพม่ากับประเทศจีน	
พ.ศ. ๒๕๔๔ (พรรษาที่ ๑๖)	เมืองกุด เมืองแสนหวี - สีป้อ	สร้างพระธาตุองค์ใหญ่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุให้ชาวแสนหวี สีป้อ
พ.ศ. ๒๕๔๕ (พรรษาที่ ๑๗)	จำพรรษา ณ ถ้ำผาจุติง ประเทศภูฐาน เมื่อออกพรรษาแล้วพระครูบาเจ้าอาพารมีไช้อยู่ตลอดมา จึงเดินทางกลับประเทศไทย	
พ.ศ. ๒๕๔๖ - พ.ศ. ๒๕๔๗ (พรรษาที่ ๑๘-๑๙)	จำพรรษาที่ เมืองปุนาคา ประเทศภูฐาน	
พ.ศ. ๒๕๔๘ (พรรษาที่ ๒๐)	กลับประเทศไทย จำพรรษาที่ ถ้ำผาแดง บ้านล่อม ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่	- มอบทุนการศึกษาระดับปริญญา เอก สาขาพุทธศาสนาแก่ พระ ว. ปิยะรัตน์ พระนักศึกษานาคหลวงจากประเทศศรีลังกา - วางศิลาฤกษ์สร้างหอประดิษฐานพระธาตุเขี้ยวแก้ว โรงพยาบาลศิริราช

		- วังศิลาฤกษ์สร้างพระธาตุ ณ บ้านล้อม ต.สันทราย อ.พร้าว จ. เชียงใหม่ - วังศิลาฤกษ์บนดอยแม่สะเริง อ. เชียงแสน สร้างแทนแก้วประดิษฐานพระพุทธรูป (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง) - ทำพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุลงในองค์พระธาตุที่สร้างขึ้นใหม่ ณ ดอยเวียงแก้ว อ. เชียงแสน จ. เชียงราย
--	--	--

จากตารางที่ ๓.๑ แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของพระครูบาบุญชุ่มว่า ท่านได้มีความวิริยะอุตสาหะ และมีศรัทธาตั้งมั่นในการการที่จุติศตวรรษเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไปในสถานที่ต่างๆ และที่เป็นจุดเด่นและอัตลักษณ์ของท่าน คือ ท่านเดินทางไปแสวงบุญด้วยการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน การที่ท่านไปในพื้นที่ที่แตกต่างกันในแต่ละปีโดยไม่คำนึงถึงความยากลำบาก และได้มุ่งมั่นในการสาธารณูปการ คือการสร้างศาสนสถาน เพื่อเป็นที่ระลึกและบูชาด้วยหัวใจและศรัทธาอย่างแรงกล้า เมื่อดูจากการเชื่อมโยงเส้นทางจะเห็นว่า ท่านเดินทางในเขตดินแดนล้านนาที่เชื่อมกับประเทศพม่าเป็นส่วนใหญ่ และเป็นสถานที่ที่มีภูมิศาสตร์เป็นป่าเขาที่มีความลำบาก แม้กระทั่งในประเทสภูฐานที่มีความหนาวเย็น แต่ล้วนเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญของท่าน หลายครั้งที่ท่านจำพรรษาที่ประเทศหนึ่ง และเดินทางไปยังอีกประเทศหนึ่งเพื่อเผยแผ่และสร้างศาสนสถานต่างๆ อย่างไม่หยุดหย่อนและไม่ย่อท้อ ดังที่ผู้วิจัยจำนำเสนอ Mapping โดยภาพรวมของการเชื่อมโยงเส้นทาง ดังนี้

รูปภาพที่ ๓.๑ Mapping จำลองแสดงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครุบาบุญชุ่ม
จากตารางที่ ๓.๑ จากกรอบของผู้วิจัย

รูปภาพที่ ๓.๒ Mapping จำลองแสดงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครุบาบุญชุ่ม
จากตารางที่ ๓.๑ แบบแผนที่

๓.๒.๑ การเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครอบครัวบุญชุ่มในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายถือเป็นภูมิลำเนาเดิมของครอบครัวบุญชุ่ม เพราะท่านเกิดที่หมู่บ้านแม่คำหนองบัว ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และใช้ชีวิตในวัยเด็กที่แสนลำบาก ประสบกับความทุกข์มากมาย แต่ด้วยการถูกปลูกฝังอบรมความดีงามอย่างสม่ำเสมอจากพ่อและแม่ ทำให้พระครูบุญมีอุปนิสัยที่แตกต่างจากเด็กคนอื่น คือมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความเข้มแข็ง จนได้มีโอกาสเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนาตั้งที่ตั้งใจไว้ และเริ่มต้นชีวิตในทางธรรมที่บ้านเกิดคือจังหวัดเชียงราย

เริ่มต้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นปีแรกท่านจำพรรษาที่วัดบ้านด้ายธรรมประสิทธิ์ ตำบลป่าสัก อำเภอเชียงแสน ได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนทางธรรม เพราะท่านมีอุปนิสัยที่ฝึกฝนธรรมอยู่เป็นทุนเดิม และสามารถเผยแผ่ธรรมโดยการเทศน์ การให้ข้อคิดธรรมะกับพุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติตาม จนเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในตัวท่านทั้งที่ยังเป็นสามเณร ด้วยความวิริยะอุตสาหะของท่าน ได้รวบรวมพลังศรัทธาและได้สร้างพระวิหารวัดบ้านด้ายและกุฏิสงฆ์ ๑ หลัง ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการบำเพ็ญบารมีของท่านสำหรับในชีวิตของการดำรงสมณเพศ ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านด้ายธรรมประสิทธิ์อยู่ ๒ พรรษา จนถึงปี ๒๕๒๐

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ซึ่งเป็นปีพรรษาที่ ๒ ท่านได้ไปจำพรรษาที่วัดพระธาตุดอยเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน ด้วยความมุ่งมั่นของท่านที่จะส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ท่านได้ศึกษาปฏิบัติธรรมและได้สร้างพระธาตุดอยเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูลและเดินทางไปสร้างพระธาตุจำเมืองท่าวังนั้ง ตำบลเมืองพง พม่า

ในปีที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๒๕ ท่านจำพรรษาที่วัดเมืองหนองป่าหมากหน่อ บ้านห้วยน้ำราก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงรายและหลังจากนั้นท่านก็จาริกไปจำพรรษาที่จังหวัดเชียงใหม่ และจาริกไปเมืองพงประเทศพม่า และได้เดินทางไปปฏิบัติธรรมที่ประเทศเนปาล จนกระทั่งเกิดอาพาธและกลับมารักษาตัวที่จังหวัดเชียงใหม่และได้อุปสมบทที่วัดสวนดอก

ในพรรษาที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๓๕ ขณะที่ท่านจำพรรษา ณ ดอยป่าไม้เปา ใกล้พระธาตุดอนเรือง ท่านได้สร้างศาลาใหญ่วัดพระธาตุดอนเรือง และสร้างพระธาตุจอมพลวยบูดับ , สร้างวิหารพระเจ้าอินทร์สานวัดพระธาตุดอนเรือง พม่า ซึ่งยังไม่แล้วเสร็จ และได้จาริกกลับประเทศไทยจึงสร้างพระธาตุถ้ำผาเรือง ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย หลังจากนั้นได้จาริกไปเมืองพงประเทศพม่า และสร้างศาสนสถานในที่ต่างๆ จนกระทั่งช่วงหนึ่งท่านได้กลับมา ในพรรษาที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อบูรณะวัดบ้านด้าย อ.เชียงแสน เชียงราย และเดินทางจาริกไปจำพรรษาที่ประเทศภูฏาน จนกระทั่งพรรษาที่ ๑๙ - ๒๐ สองปีสุดท้ายของการจำพรรษาในต่างแดน ท่านก็ได้เดินทางกลับมายังประเทศไทย และจำพรรษาที่ ถ้ำผาแดง บ้านล่อม ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ ซึ่งพระครูบาเจ้าเห็นว่าสถานที่แห่งนี้เงียบสงบละม้ายคล้ายยังมีชาวเขาถึง ๖ หมู่บ้าน ที่พระครูบาเจ้ายังเมตตาได้

จากการศึกษาข้อมูลในช่วงต้นเราจะเห็นได้ว่า บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครอบครัวบุญชุ่มในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอเชียงแสน เนื่องจากอุปนิสัยของพระครูบา ท่านมีวิถีอัตลักษณ์และแนวคิดในการแสวงหาสถานที่ในการปฏิบัติธรรม และพื้นที่แสวงบุญที่เหมาะสมตามธรรมชาติ รวมถึงการมีความอุตสาหะที่จะสร้างศาสนสถานไว้เป็นที่บูชาในพระพุทธศาสนาในพื้นที่ที่ห่างไกล เสมือนการกระจายการสร้างศรัทธา และพลังแห่งพระพุทธศาสนาให้มากขึ้นและไม่จำกัดเฉพาะพื้นที่ เพื่อสร้างรากฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคง เพราะการที่ท่านจาริก

ไปในแต่ละพื้นที่นั้นจะมีศิษยานุศิษย์และพุทธศาสนิกชนจำนวนมากที่มีความศรัทธา หลั่งไหลกันไปทำบุญและขึ้นชมบารมี ทำให้แหล่งพื้นที่เหล่านั้นเกิดการพัฒนาศาสนาและสร้างวัฒนธรรมชุมชนในสังคมให้มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา ที่พระครูบาฯ ได้เข้าไปช่วยฟื้นฟู ส่งเสริม และสร้างศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนให้เกิดขึ้นมาใหม่ และทำให้พระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายมีความเข้มแข็ง และมีอัตลักษณ์ที่งดงาม ที่สอดคล้องกับวิถีของพระครูบาบุญชุ่ม

๓.๒.๒ การเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่มในเขตจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ ถือเป็นเขตพื้นที่เริ่มต้นในการดำเนินชีวิตของการเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา หลังจากที่ท่านได้อุปสมบท ในเดือนวิสาขะวันที่ ๑๑ เดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ที่วัดสวนดอก ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ พัทธสีมาในโบสถ์วิหารพระเจ้าเก้าตื้อเชียงใหม่ มีคนคณะศรัทธามาร่วมเต็มวัด ทำให้ปลื้มปิติยินดีมาก ได้เข้าอุปสมบทเมื่อวันที่ ๙ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ ตรงกับเดือน ๘ เหนือขึ้น ๑๑ ค่ำวัน เวลา ๙.๑๙ น. ในโบสถ์วิหารพระเจ้าเก้าตื้อ พระราชพรหมจารย์ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่เป็นองค์อุปฌาย์ พระครูเวสุวันพิทักษ์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ พระครูศรีปริยัตินุรักษ์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ มีพระสงฆ์ร่วมหัตถบาป จำนวน ๒๙ รูป

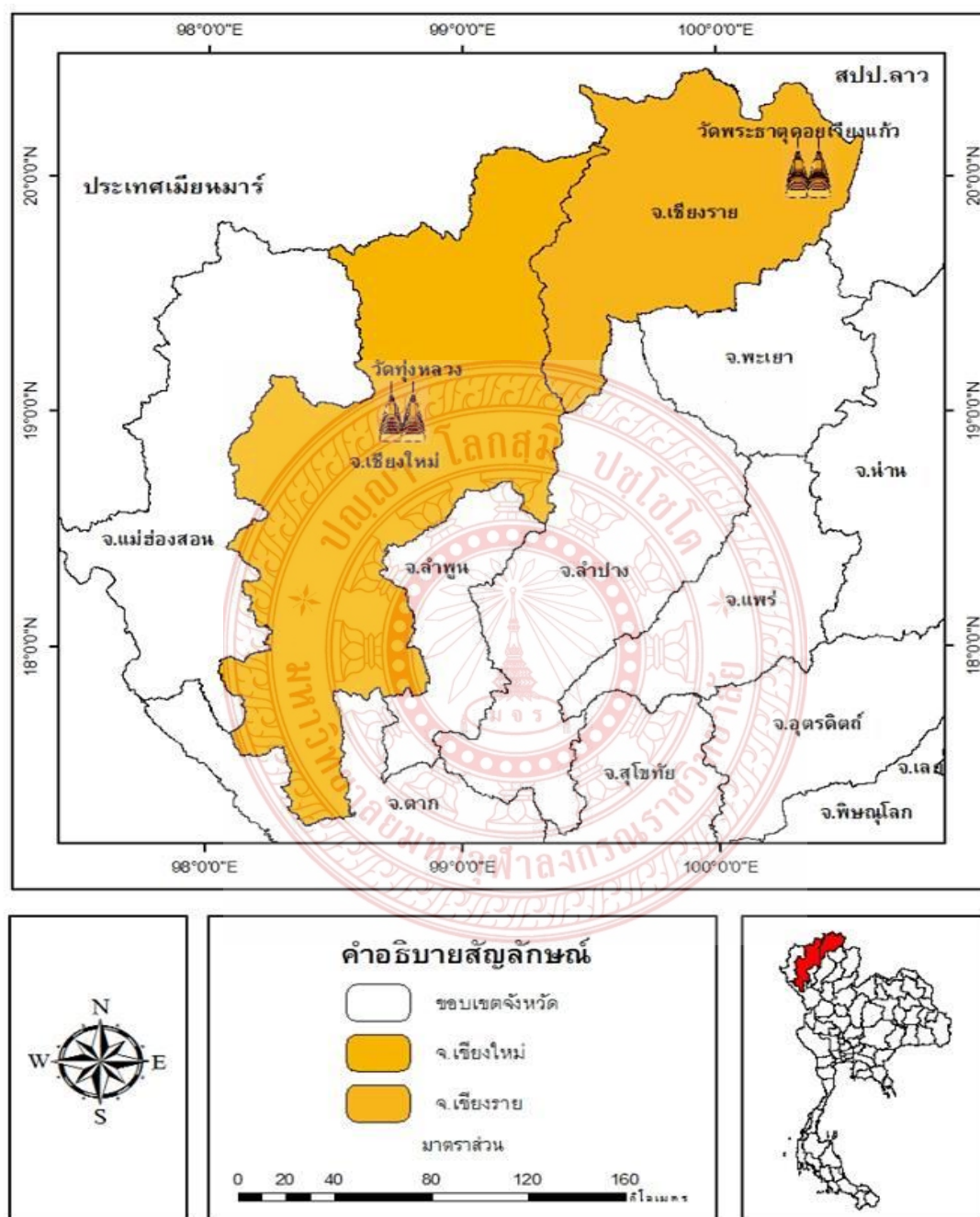
ก่อนหน้านั้นในช่วงที่ท่านเป็นสามเณรท่านได้เคยมาจำพรรษาอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ในปี ๔ พ.ศ. ๒๕๒๒ ท่านจำพรรษาที่วัดทุ่งหลวง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และในปีที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ย้ายไปจำพรรษาที่วัดจอมแจ้งบ้านกวตซ์เหล็ก อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในปีที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๒๕ ขณะที่ท่านจำพรรษาที่วัดเมืองหนองป่าหมากหน่อ บ้านห้วยน้ำราก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้จาริกไปเพื่อสร้างพระธาตุวัดพระเจ้าล้านทอง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพ่อแหวนเสาแม่นางจันทร์ฟองเป็นผู้อุปฐาก

หลังจากที่ท่านได้อุปสมบทเป็นพระสงฆ์แล้ว ในพรรษาที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๙ ได้เดินทางไปปฏิบัติธรรม ณ ประเทศเนปาล หลังจากนั้น กลับไปจำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดงเมือง วัดพระนอน เมืองพง (พม่า) สร้างกุฏิสงฆ์ญาณส่วโรนุสรณ์ วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า และพรรษาที่ ๑๙ - ๒๐ ท่านได้กลับไปจำพรรษาที่ประเทศภูฏานอีก คือใน พ.ศ. ๒๕๔๖ และใน พ.ศ. ๒๕๔๗ ตลอดเวลาที่พระครูบาเจ้าฯ จำพรรษาอยู่ในต่างแดนคณะศิษยานุศิษย์จะผลัดกันดูแลอุปฐาก จากทั้งลูกศิษย์และศรัทธาที่อยู่ในพื้นที่และจากประเทศไทยอย่างสม่ำเสมอ

จนในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘ ศิษยานุศิษย์ปลานปลื้มในความเสียสละของพระครูบาเจ้าฯอย่างมาก เมื่อพระครูบาเจ้าฯเลือกจำพรรษา ณ ถ้ำผาแดง บ้านล่อม ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ ซึ่งพระครูบาเจ้าเห็นว่าสถานที่แห่งนี้เงียบสงบและใกล้ๆถ้ำยังมีชาวเขาถึง ๖ หมู่บ้าน ที่พระครูบาเจ้าฯยังเมตตาได้ ในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๔๘ คณะศิษยานุศิษย์ร่วมกันจัดงานถวาย ณ บริเวณหน้าถ้ำ มีการตั้งโรงทาน แจกเสื้อกันหนาว ผ้าห่ม อาหารแห้ง ต้มใส่น้ำตลอดจนปัจจัย ให้กับทุกคนรอบครัว และยังได้รับพรกันอย่างทั่วถึง

จากข้อมูลข้างต้นเมื่อวิเคราะห์ จะพบว่า บทบาทและการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่มในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา การเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการสร้างศาสนสถานของพระครูบาฯ ได้ช่วยฟื้นฟูพลังศรัทธาและความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุว่า การจาริกไปของท่านใน

พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดแรงกระตุ้นต่อสังคมของชาวพุทธในด้านของการทำบุญ การบริจาคทาน และการสร้างคุณงามความดีตามคำสอนธรรมที่พระครูบาฯ ได้สอนและชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติให้แก่พุทธศาสนิกชนในการที่จะน้อมนำคำสอนนั้นไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

รูปภาพที่ ๓.๓ Mapping จำลองแสดงการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม
ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย

สรุปได้ว่า บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่มนั้นมีความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากการจาริกเพื่อปฏิบัติธรรม แล้วท่านยังจาริกเพื่อสร้างศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาให้เป็นอนุสรณ์แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทั้งในล้านนาและประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศพม่า ลาว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อมโยงไปถึงประเทศอื่นๆ เช่น ประเทศภูฏาน เนปาล และจีนอีกด้วย พื้นที่ในการแสวงธรรมของท่านนั้นแผ่ขยายไปจนเป็นที่รู้จัก ทำให้เกิดการพัฒนาด้านวิถีชีวิตและสังคมของคนในพื้นที่ ในการที่จะประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างคุณงามความดีของท่าน และน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ อีกทั้งยังความเลื่อมใสศรัทธาไปสู่ดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ตามเส้นทางที่ท่านได้จาริกไป โดยเริ่มต้นจากดินแดนล้านนาอันเป็นภูมิเกิด ไปยังสถานที่ที่อยู่ห่างไกล ด้วยการประพฤติปฏิบัติ มีปฏิปทา ในพระพุทธศาสนา เดินตามรอยองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นแนวทางแห่งพระอริยอย่างแท้จริง เพื่อให้ถึงซึ่ง มรรค ผล และนิพพานต่อไป

บทที่ ๔

วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของของครูบาบุญชุ่มที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่และการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

ในบทที่ผ่านมา คณะผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม และเส้นทางการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม ทำให้ทราบถึงบทบาทของครูบาในด้านต่างๆ อันมีผลต่อการช่วยทะนุบำรุงและสืบทอดพระศาสนาจนมาถึงในยุคปัจจุบันนี้ ซึ่งได้ก่อให้เกิดพลังแห่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของคนในยุคใหม่ ที่มีบริบทสังคม สภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดไปตามกระแสเทคโนโลยี กล่าวคือ เป็นเสมือนกลุ่มพลังหรือขบวนการพุทธใหม่ ที่เห็นถึงคุณค่าของพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ที่ปฏิบัติตามแนวทางของการเจริญภาวนาตามแบบพระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกในอดีต และพระครูบาท่านได้เผยแผ่สอนตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนถึงการสร้างศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ เชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับเส้นทางบุญที่ท่านสร้างไว้เป็นอนุสรณ์ โดยเฉพาะประเทศพม่า และในภาคเหนือของประเทศไทยอันเป็นพื้นเพเดิมของท่าน ที่ท่านได้จำพรรษาอยู่เป็นเวลานานหลายพรรษาและมีผลกระทบด้านบวกต่อวิถีชีวิตของคนชุมชน ในหมู่บ้านที่ท่านจาริกไป สร้างความเจริญในด้านพระพุทธศาสนาและพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น

ดังนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ในด้านต่างๆ โดยมีประเด็นที่จะทำการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

๔.๑ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการศึกษา

๔.๒ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการเผยแผ่

๔.๓ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

๔.๑ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการศึกษา

ครูบาบุญชุ่มถือว่าเป็นบุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่ง ซึ่งในทางภาคเหนือล้านนานั้นมักจะรู้จักชื่อเสียงของท่านในด้านการเผยแผ่และการสร้างศาสนสถานตามที่แตกต่างกัน ทั้งในปะละต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ แต่ในเรื่องของอิทธิพลของท่านที่มีต่อการศึกษา นั้นถือว่าไม่น้อยมาก เนื่องจากคุณลักษณะเฉพาะของท่านนั้นจะมุ่งไปในแนวทางของการปฏิบัติวิปัสสนา คือ เน้นเรื่องการปฏิบัติเป็นหลัก แต่กระนั้นเมื่อพิจารณาจากข้อมูลบางส่วนจากประวัติของท่านในบทที่ผ่านมาพบว่า ท่านนั้นเกิดในครอบครัวที่ยากจน จึงมีความเพียรพยายามในการขวนขวายศึกษามาก และได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และออกปฏิบัติตามครูบาอาจารย์ จนพัฒนาตัวเองไปสู่วิถีแห่งครูบา จึงถือว่าท่าน มีอิทธิพลต่อการศึกษาด้วยการเป็นบุคคลตัวอย่างในการใช้หลักธรรมเพื่อเพียรในการศึกษาหาความรู้ โดยเฉพาะความรู้และการศึกษาหาแนวทางในการปฏิบัติและเผยแผ่ และถ้าหากพูดถึงโดยทางอ้อมนั้น การที่ท่านดำเนินตามแนวทางของครูบา ก็เป็นที่มาแห่งการศึกษาพระพุทธศาสนาในล้านนาของไทยได้เช่นกัน

ถึงอย่างไรก็ตาม แม้ท่านไม่มีบทบาทโดดเด่นในด้านการมีอิทธิพลต่อด้านการศึกษา แต่ท่านก็มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมพระและสามเณรที่อยู่ในปกครองของท่าน ในแต่ละพื้นที่ที่ท่านไปสร้างวัดหรือศาสนสถานเอาไว้ ในด้านการศึกษา เช่น ท่านได้สนับสนุนพระและสามเณรต่างชาติที่ได้เข้ามาศึกษาในประเทศไทย ซึ่งอาศัยอยู่ที่สำนักปฏิบัติธรรมดอยเวียงแก้วพระครูบาบุญชุ่ม ที่อยู่ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของพระครูประยุตเจติยานุการ ที่กล่าวว่า ท่านสนับสนุนทุนให้ทุนการศึกษา ไม่เฉพาะในวัดที่ท่านสร้างเท่านั้น แต่ยังอนุเคราะห์ไปวัดอื่นๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะด้านก่อสร้างศาสนสถานหรือด้านทุนการศึกษา ท่านก็อนุเคราะห์เรื่อยมาเมื่อมีโอกาสที่ท่านได้ทำบุญ เช่น ทำบุญในวันเกิดประจำปี ทุกๆ ปี^๑ อย่างในปี วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๘ ได้มอบทุนการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาพุทธศาสนาแก่ พระ ว. ปิยะรัตนะ พระนักศึกษานาคหลวงจากประเทศศรีลังกา ศึกษา ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ และมอบทุนให้กับพระนิสิตอีกหลายรูป ให้จนสำเร็จการศึกษา จึงถือว่า ท่านเป็นผู้เมตตาในการช่วยเหลือในด้านการศึกษาเรื่อยมา สนับสนุนให้พระสงฆ์สามเณรใฝ่ในการศึกษา และช่วยเสริมสร้างศาสนทายาทเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา วางรากฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไป

^๑ สัมภาษณ์ พระครูประยุตเจติยานุการ, รักษาการเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมดอยเวียงแก้วพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร อ.เชียงแสน จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๐.๓๐ น.

๔.๒ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาครูบุญชุ่ม ที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนล้านนาในสมัยก่อนมาจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก เพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ได้มีการนำมาประยุกต์ใช้ อาจทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผิดเพี้ยนไป หรือมีการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแบบผิด และลืมหลักการที่แท้จริงที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติแนวทางไว้ และนอกเหนือจากการเผยแผ่โดยการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปสั่งสอนแล้วนั้น ยังมีพระสงฆ์ที่ยังมีการเผยแผ่โดยคงหลักการแนวปฏิบัติตามรอยพระครูบาตั้งเดิม โดยเฉพาะในเขตภาคเหนือและอีสานที่เป็นที่รู้จักในนามพระนักเผยแผ่ จนทำให้คนรู้จักรวมถึงซึมซับเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตก็คือ วิธีการเผยแผ่โดยการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ดังเช่นพระครูบาหลายท่านในล้านนา อาทิ พระครูบาศรีวิชัยในอดีต ครูบามหาเถรพระสิริมงคลจารย์ ครูบาบุญชุ่ม เป็นต้น ซึ่งแต่ละท่านก็มีวิธีการและลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นแตกต่างกัน แต่บางท่านที่เน้นวิธีการที่มุ่งปฏิบัติวิปัสสนา ในขณะที่เดียวกันก็เผยแผ่โดยการสร้างศาสนสถาน วัด และพระธาตุต่างๆ มากมาย จนเป็นที่รู้จักและเป็นที่เคารพของพุทธศาสนิกชนในล้านนา

พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ได้รับการขนานนามว่าเป็นครูบาแห่งดินแดนล้านนาและถูกเรียกว่า “ตนบุญข้ามพรหมแดน” ซึ่งถูกมองว่าเป็นปรากฏการณ์ของตนบุญสมัยใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (Modern Ton Bun Tradition)^๒ เมื่อศึกษาจากประวัติของท่าน เราจะเห็นถึงกิจกรรมการเดินทางและการก่อสร้าง บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน ตั้งแต่สองปีหลังจากที่ท่านได้บวชเป็นสามเณร หลังจากนั้น เมื่อท่านได้บวชเป็นพระภิกษุแล้ว การทำงานด้านศาสนสถานของท่านก็ยิ่งมีมากขึ้นตามลำดับ และมีการขยับพื้นที่ในการสร้างการเผยแผ่ไปจนถึงดินแดนต่างๆ เรื่อยขึ้นไปจนถึงตอนเหนือของลาว ตอนเหนือของพม่า และสิบสองปันนาทางตอนใต้ของประเทศจีน แม้ว่าท่านจะได้รับการอุปสมบทที่จังหวัดเชียงใหม่ แต่สถานที่จำพรรษาหลักของท่านจะอยู่ที่ประเทศพม่า คือ วัดพระธาตุดอนเรือง ในเมืองพง ท่าขี้เหล็ก ของประเทศพม่า

ครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ได้เริ่มเส้นทางการเผยแผ่ธรรมและพระพุทธศาสนาตั้งแต่เป็นสามเณรดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า หลังจากที่ได้บวชเป็นพระก็ยังเผยแผ่ธรรมและการสร้างศาสนสถานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาจะเห็นได้ว่าการเผยแผ่ของท่านจะมีหลักการที่เป็นแนวปฏิบัติอยู่ ๓ วิธีการดังที่ได้กล่าวต่อไปนี้ คือ

^๒ ขวัญชีวัน บัวแดง, โครงการทบทวนสถานภาพองค์ความรู้เรื่อง “ครูบาในพุทธศาสนาแบบล้านนา : ความหมาย วัตรปฏิบัติ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, (โครงการศึกษาค้นคว้าวิจัย คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗).

๔.๒.๑ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา

ความลำบากในช่วงวัยเด็ก และการเกิดมาในครอบครัวที่ยากจน ทำให้ท่านเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นขวนขวายในการดำเนินชีวิต และมีหลักในการดำเนินชีวิต มีความอดทนไม่ย่อท้อ และมุ่งมั่นในการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิถีชีวิตที่ท่านได้ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาจากคุณยายและแม่ที่ท่านได้ติดตามเข้าวัดตั้งแต่เด็ก และเริ่มมีวิถีมุมมองที่ไม่เหมือนคนอื่น จนกระทั่งได้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ก็หมั่นในการศึกษาธรรม และมีความสนใจในด้านสายการปฏิบัติ ตามครูบาอาจารย์ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

เรื่องราวบารมีของท่านยังเป็นที่ยกย่องถึง เมื่อในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ท่านได้กลับมาจำพรรษา ณ ถ้ำโพธิสัตว์ราชคฤห์ เมืองงาว จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นพรรษาที่ ๒๒ ในที่นี้เองได้ปรารภธรรมกับคณะลูกศิษย์^๓ ที่มาเฝ้าติดตามจำนวนมาก ท่านได้จำพรรษาในถ้ำนาน ๓ ปี ๓ เดือน และกลายเป็นข่าวฮือฮาที่สุด และในที่สุดได้ออกจากถ้ำจากการบำเพ็ญภาวนา ในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖ นับได้ว่าเป็นวันอธิษฐานออกจากถ้ำของครูบาบุญชุ่มเจติยภาคเหนือ ที่ได้ตั้งสัจจะถือศีลที่ถ้ำราชคฤห์ โดยมีทั้งชาวไทยและชาวไทใหญ่ชื่นชมบารมีเป็นจำนวนมาก และจากเหตุการณ์นี้ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์มากมายเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของท่านและความเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนาหรือไม่ แต่ผู้วิจัยก็ยังมองว่า ถือเป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้ชาวพุทธมีการตื่นตัวและหันมาสนใจในการปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา และมีการศึกษาพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ดังที่นายลือ แ่งอ้าย ศรัทธาวัตรทุ่งหลวง ชาวบ้านในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่กล่าวว่า เมื่อเวลาที่ชาวบ้านทราบข่าวว่าท่านจะเดินทางมาที่วัดหรือหมู่บ้านใกล้ ก็จะเตรียมตัวต้อนรับท่านด้วยการจัดให้มีการปฏิบัติวิปัสสนาในวัดของหมู่บ้าน เพื่อเป็นสิริมงคลตามบารมีของท่าน^๔ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนายสงวน วงศ์สม ผู้ใหญ่บ้านเวียงแก้ว ม.๕ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย ว่า เมื่อพระครูบากลับมาจำพรรษาหรือจำวัดที่วัดพระครูบา ก็จะมีการจัดกิจกรรมปฏิบัติวิปัสสนาตลอด บางที่ ๓ วัน ๓ คืน หรือ ๗ วัน ๗ คืน ก็มี^๕

ดังนั้น จึงถือว่าท่านมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในด้านสายปฏิบัติเป็นอย่างมาก จนกระทั่งปัจจุบันท่านก็ยังยึดแนวปฏิบัตินี้มาตลอดและมีศิษยานุศิษย์เพิ่มมากขึ้นทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ให้ความเคารพนับถือท่าน โดยเฉพาะการได้รับการยอมรับจากพุทธศาสนิกชนในประเทศพม่า และในประเทศกลุ่มแม่น้ำโขง แผ่ซจรขยายไปทั่วภูมิภาค และนี่ก็คือเหตุผลที่ทำให้ท่าน

^๓ พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร อรัญวาสีภิกขุ, **บันทึกธรรม**, สือธรรมะ : ดวงตะวัน, ๒๕๕๐, หน้า ๑.

^๔ สัมภาษณ์ นายลือ แ่งอ้าย, พุทธศาสนิกชนวัดทุ่งหลวง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่, วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, เวลา ๑๐.๐๐ น.

^๕ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่สงวน วงศ์สม, ผู้ใหญ่บ้านเวียงแก้ว หมู่ ๕ ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน จ.เชียงราย, วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, เวลา ๑๒.๓๐ น.

ได้รับการขนานนามว่า ครูบาตบฏแห่งล้านนาในยุคใหม่ และ ตบฏข้ามพรหมแดน ซึ่งจะมี ความสัมพันธ์กับการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังที่จะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

๔.๒.๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสอนธรรม

สืบเนื่องมาจากการที่พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร ท่านได้ปฏิบัติวิปัสสนา และดำเนิน ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ดังนั้นเมื่อทุกครั้งหลังจากที่ท่านออกจากการปฏิบัติวิปัสสนาจากถ้ำ หรือจากที่จำพรรษาทุกครั้ง ก็จะมีพุทธศาสนิกชนและลูกศิษย์จำนวนมากมารอชมบารมีของท่าน เป็น ผลทำให้เกิดมีการทำบุญตามมามากมาย อาทิเช่น จะมีคนมาตั้งโรงทาน มาแจกของ ให้กับคนที่มารอ รับท่านเป็นจำนวนมาก และท่านจะมีการสอนหลักธรรมะเพื่อให้เกิดเป็นกุศลให้ผู้ที่มาได้นำหลักธรรม ะไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วย

เมื่อคราวครั้งหนึ่งในปี ๒๕๕๐ เมื่อท่านได้จำพรรษา ณ ถ้ำโพธิสัตว์ราชคฤห์ เมืองงาว จังหวัดลำปาง ท่านได้มีธรรมเมตตาโปรดลูกศิษย์ ด้วยการสอนธรรมสำหรับดำเนินชีวิตให้ตั้งงาม ความ ตอนหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องของความสุขแท้ ด้วยธรรมบารมี ความว่า

“บัดนี้เป็นโอกาสอันดีเป็นบุญกุศลยิ่งของเราที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ขอให้ทุกท่าน ทุกดวงจิตวิญญูญาณจงอย่าได้ประมาทในชีวิตประจำวัน จงตั้งสติให้ดีทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ตั้งจิตให้ดี ให้ เกิดความศรัทธาในครูพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นคนกตัญญู รู้คุณของพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ รู้คุณแผ่นดิน ทำคุณประโยชน์แก่ตนเอง ญาติพี่น้อง ทำประโยชน์ให้ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จง ตั้งใจทำแต่สิ่งที่ดีๆ อย่าประมาทลืมหิวว่าอายุเราจะยืนยาวไปร้อยปี พันปี อย่าหลงทำบาปอกุศล ขอให้ทุกคนจงหมั่นตรวจสอบตัวเองอยู่เสมอว่า เราได้ทำสิ่งดีอะไรไว้บ้าง ถ้าไม่ได้ทำก็ขอให้รีบ ขวนขวายสร้างบุญกุศล มีจิตยินดีในการให้ทาน รักษาศีล ฟังและปฏิบัติธรรมเมตตาภาวนาอย่าได้ ขาด”^๖

นอกจากนี้ท่านยังสอนเรื่องของการให้พิจารณาถึงสังเวทธรรมแปดประการ อันเป็น ธรรมที่ควรสังเวชใจ เราเตือนจิตสำนึกมาในทางกุศล ให้ดูรูปนาม พิจารณาสังขาร ทำจิตให้พ้นจาก โลกธรรมแปดประการ คือ มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ มีสรรเสริญมีนินทา และมีสุขก็มีทุกข์ ทุก อย่างไม่เที่ยงแท้แน่นอนเหมือนมายากลเปลี่ยนแปลงไปตลอด อย่าได้ยึดถืออะไรสักอย่าง ให้มีจิตยินดี ซึ่งพระนิพพานที่เป็นแดนสุข แล้วท่านสอนให้นั่งสมาธิภาวนา เพื่อรักษาจิตเป็นลำดับไป

การสอนธรรมของท่าน ยังความเลื่อมใสให้กับลูกศิษย์ ด้วยคำสอนที่ลึกซึ้งเข้าใจถึงธรรม จึงมีการขออนุญาตนำธรรมะบรรยายมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือ ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติล้ำค่า เพราะหนังสือที่ จัดพิมพ์นั้นจะมีจำนวนน้อยและกระจายไปในหมู่ศิษยานุศิษย์เท่านั้น ไม่แพร่หลาย แม้กระทั่งในวัดที่ ท่านสร้างเองยังไม่มีหนังสือเหล่านี้อยู่เลย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พระครูประยุตเจติยานุกการ รักษาการ

^๖ พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร อรัญวาสีภิกขุ, **บันทึกธรรม**, หน้า ๓ - ๕.

เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมดอยเวียงแก้วพระครูบาบุญชุ่ม ท่านกล่าวว่า พระครูบาไม่เคยเขียนหนังสือหรือบันทึกอะไรไว้ จะมีก็แต่ในหมู่ศิษยานุศิษย์เท่านั้นที่ได้จัดพิมพ์ขึ้นแล้วแจกจ่ายกันออกไปเป็นธรรมทาน ไม่มีเหลือเก็บแม้กระทั่งตัวท่านเองก็ยังไม่เคยจับหนังสือหรือเห็นหนังสือนั้น ซึ่งก็มีออกมาหลายเล่มที่ตีพิมพ์คำสอนของท่านเวลาที่ออกกรรม^๗ เช่น เมื่อครั้งที่ท่านได้จาริกไปปฏิบัติธรรมที่ประเทศภูฐานในปี ๒๕๔๐ ก็มีบันทึกธรรมของท่านออกมาตีพิมพ์ชื่อหนังสือว่า “ทางสายธรรม...ย่าแดนหิมาลัย”^๘ และอีกเล่มหนึ่งในปี ๒๕๔๑ ชื่อ “ดวงใจอันบริสุทธิ์”^๙ ซึ่งเป็นเมตตธรรมที่พระครูบาบุญชุ่มแสดงไว้ ขณะจำพรรษา ณ ถ้ำผาจุติง ประเทศภูฐาน เป็นบันทึกธรรม ๑๐ บท กล่าวถึงแนวทางการดำเนินชีวิตไปสู่พระนิพพาน

จะเห็นได้ว่า บทบาทการเผยแผ่ธรรมของท่านมีอิทธิพลต่อพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ทั้งการนำธรรมมาเขียนหนังสือและเผยแพร่และการปฏิบัติวิปัสสนาของท่านตามแนวพระพุทเจ้า ซึ่งเป็นแนวทางที่ท่านมุ่งปฏิบัติ และสะท้อนผ่านคำสอนของท่านในเรื่องที่เป็นการฝึกจิตให้ดี ให้ทำแต่คุณงามความดี และมุ่งไปที่เป้าหมายคือพระนิพพาน

๔.๒.๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสร้างศาสนสถาน

จากการศึกษาประวัติและผลงานของท่าน จะเห็นถึงการเดินทางจาริกบุญในแต่ละสถานที่ ท่านได้สร้างวัดและศาสนสถานไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้เรียบเรียงและแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง คือ

๔.๒.๓.๑ การสร้างศาสนสถานในช่วงที่ยังเป็นสามเณร

พระครูบาบุญชุ่ม บวชเป็นสามเณรเมื่อปี ๒๕๑๙ จนถึงปี ๒๕๒๘ ท่านได้เริ่มศึกษาธรรมและได้เริ่มสร้างวัดและศาสนสถาน มีดังต่อไปนี้คือ

- ๑) พระวิหารวัดบ้านด้ายและกุฏิสงฆ์ ๑ หลัง
- ๒) พระธาตุดอยเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูล
- ๓) พระธาตุจำเมืองท้าววังนัง ตำบลเมืองพง พม่า
- ๔) พระธาตุดอยดอกคำ ตำบลเมืองพง พม่า
- ๕) พระธาตุจอมยอง เมืองยอง พม่า
- ๖) พระธาตุจอมสวรรค์บ้านโป่ง และดอยเวียงหว้า ตำบลเมืองพง พม่า

^๗ สัมภาษณ์ พระครูประยุตเจติยานุการ, รักษาการเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมดอยเวียงแก้วพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสัโร อ.เชียงแสน จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๐.๓๐ น.

^๘ พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสัโร อรัญวาสีภิกขุ, ทางสายธรรม...ย่าแดนหิมาลัย, สื่อธรรมะ : ดวงตะวัน, ๒๕๔๐, หน้า ๓.

^๙ พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสัโร อรัญวาสีภิกขุ, ดวงใจอันบริสุทธิ์..., สื่อธรรมะ : ดวงตะวัน, ๒๕๔๑, หน้า ๒.

- ๗) ศาลาและแท่นแก้วพระธาตุจอมพง พม่า
- ๘) พระธาตุดอกคำแก้ว เมืองพง พม่า
- ๙) พระธาตุจอมแจ้งเมือง
- ๑๐) พระธาตุจอมสวรรค์บ้านโป่งเมืองพง พม่า
- ๑๑) พระธาตุจอมศรีดัดเกมุง เมืองพง พม่า
- ๑๒) พระธาตุวัดพระเจ้าล้านทอง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
- ๑๓) วิหารพระเจ้านอน เมืองพง พม่า
- ๑๔) ศาลาเก้าห้องและกุฏิสงฆ์ วัดพระนอน วัดพระธาตุจอมศรีดัดเกมุง พม่า
- ๑๕) แท่นแก้ววัดแม่คำบัว
- ๑๖) แท่นแก้วพระเจ้านอนวัดพระธาตุจอมศรีดัดเกมุงเมือง บ้านทุ่ง พม่า
- ๑๗) พระวิหารพระธาตุดอนเรือง พม่า
- ๑๘) แท่นแก้ว วัดปากว้าว ตำบลห้วยไคร้

จากการศึกษาพบว่าเมื่อช่วงที่ท่านเป็นสามเณร คือช่วงระยะเวลา ปี ๒๕๑๙ - ๒๕๒๘ รวมระยะเวลา ๑๐ ปี ท่านได้สร้างวัดและศาสนวัตถุไว้ถึง ๑๘ ศาสนสถาน รวม ๙ สถานที่ด้วยกัน แต่ละแห่งถือว่าได้สร้างฐานความศรัทธาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้อย่างมั่นคง ดังที่ได้สัมภาษณ์ นายวิชัย อุ่นถิ่น ชาวบ้านตำบลศรีดอนมูล ให้ข้อมูลว่า ตั้งแต่ท่านมาสร้างวัดทำให้สังคมแถวนี้เจริญขึ้นมาก และแต่ละครอบครัวก็ศรัทธาในตัวพระครูบามาก ผู้คนนิยมทำกิจกรรมและศาสนพิธีมากขึ้นกว่าเดิม มีการไปทำบุญที่วัดในวันสำคัญต่างๆ เป็นจำนวนมาก^{๑๐} เมื่อพิจารณาจะเห็นถึงว่าท่านมีอิทธิพลต่อคนในสังคมที่ท่านไปสร้างศาสนสถาน และถือว่าท่านสร้างไว้จำนวนมากเมื่อเทียบกับสถานะที่ท่านยังเป็นสามเณร

๔.๒.๓.๒ การสร้างศาสนสถานในช่วงที่เป็นพระภิกษุ

พระครูบาบุญชุ่ม อุปสมบทเป็นพระในวัดสวนดอก ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ พัทธสีมาในโบสถ์วิหารพระเจ้าเก้าตื้อเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๙ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ ตรงกับเดือน ๘ เหนือขึ้น ๑๑ ค่ำวัน เวลา ๙.๑๙ น. ในโบสถ์วิหารพระเจ้าเก้าตื้อ พระราชพรหมจารย์ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่เป็นองค์อุปัชฌาย์ พระครูเวสุวันพิทักษ์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ พระครูศรีปริยัตินุรักษ์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ มีพระสงฆ์ร่วม หัตถบาท จำนวน ๒๙ รูป ท่านได้เริ่มจาริกธรรมและได้เริ่มสร้างวัดและศาสนสถานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้วิจัยจะเรียบเรียงจำนวนศาสนสถานที่ท่านสร้างมีดังต่อไปนี้

- ๑) กุฏิสงฆ์ญาณสวโรนุสรณ์ วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายวิชัย อุ่นถิ่น, ประชาชนบ้านเวียงแก้ว หมู่ ๕ ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน จ.เชียงราย, วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, เวลา ๑๓.๑๕ น.

- ๒) ศาลาเก้าห้องพระธาตุดอนเรือง
- ๓) พระวิหารวัดป่าสา
- ๔) กุฏิสงฆ์ห้วยน้ำรูก
- ๕) อุโบสถวัดพระธาตุดอนเรือง พม่า
- ๖) แท่นแก้ววัดบ้านป่าช้า พม่า
- ๗) พระวิหารวัดบ้านโปรง ตำบลเมืองพง
- ๘) ปราสาทเก้าชั้น ที่พักสงฆ์พระธาตุดอนเรือง พม่า
- ๙) วิหารบ้านทุ่ง
- ๑๐) สะพานข้ามแม่น้ำป่าช้า ตำบลเมืองพง พม่า
- ๑๑) ศาลาใหญ่วัดพระธาตุดอนเรือง
- ๑๒) พระธาตุจอมหลวยปู่ต๊
- ๑๓) วิหารพระเจ้าอินทร์สานวัดพระธาตุดอนเรือง พม่า
- ๑๔) พระธาตุถ้ำผาเรือง อำเภอมะนัง
- ๑๕) พระธาตุดอยตุงคำ
- ๑๖) พระธาตุจำเมืองป่าช้า พม่า
- ๑๗) พระธาตุวัดเชียงเมืองแจ้สับสองปันนา
- ๑๘) แท่นแก้ววิหารวัดบ้านจ้อง ตำบลโป่งผา อำเภอมะนัง
- ๑๙) พระธาตุจอมสิงห์ เมืองยู้ พม่า
- ๒๐) พระแท่นแก้ววัดป่าคาแม่เงิน อำเภอยะโฮง
- ๒๑) พระธาตุจอมคำจอมแก้ว บ้านปากกุ่ม
- ๒๒) วิหารวัดบ้านนา
- ๒๓) วัดหัวขัว
- ๒๔) โบสถ์ยอดปราสาทกลางน้ำ วัดบ้านทุ่ง ตำบลเมืองพง
- ๒๕) วิหารวัดสามปู เมืองพง พม่า
- ๒๖) พระธาตุสบพง พระธาตุกำลั้ง บ้านมูเซอ เชียงตุง
- ๒๗) พระธาตุวังลาว
- ๒๘) พระธาตุบ้านแม่คำหนองบัว อำเภอยะโฮง
- ๒๙) พระธาตุบ้านม่วงคำ ประเทศลาว
- ๓๐) พระธาตุดอนแท่น บ้านห้วยผึ้ง ประเทศลาว
- ๓๑) พระธาตุขี้พระเจ้า ๑๑๒ องค์ที่พระธาตุทันใจ ตำบลเมืองพง
- ๓๒) พระธาตุเจ้าองค์ปฐม บ้านหัวขัว พม่า

๓๓) ศาลาหลวงปู่ครูบาธรรมชัยอนุสรณ์ วัดพระธาตุดอนเรือง

๓๔) พระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐) เขตชายแดน ๓ ประเทศ คือ จีน - หว่า
แดง - พม่า

๓๕) ฐานรากพระพุทธรูปหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐)

๓๖) บุรณะพระธาตุจอมยอง เมืองยอง ประเทศพม่า

๓๗) บุรณะพระธาตุเก่าแกใกล้บ้านป่าสา

๓๘) บุรณะอุโบสถวัดพระเจ้าทองทิพย์ เชียงราก ประเทศลาว

๓๙) ศาลาพระเจ้าอินทร์สาน วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง

๔๐) บุรณะพระธาตุดอยตุงคำ เมืองพง

๔๑) บุรณะพระธาตุจอมหงษ์ เมืองพง

๔๒) ศาลาพระเจ้าอินทร์สาน วัดพระธาตุดอนเรือง

๔๓) บุรณะวัดบ้านด้าย อ.เชียงแสน เชียงราย

๔๔) ศาลาดอยยางคำ

๔๕) พระธาตุองค์ใหญ่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุให้ชาวแสนหวี สืบ

๔๖) พระธาตุบ้านล่อม ต.สันทราย อ.พร้าว

๔๗) แท่นแก้วประดิษฐานพระพุทธรูป (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง)

จะเห็นว่า หลังจากที่ท่านอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ช่วงระยะเวลา ปี ๒๕๒๙ – จนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลา ๓๓ พรรษา ท่านได้สร้างวัดและศาสนวัตถุไว้ถึง ๔๗ ศาสนสถาน รวม ๒๐ สถานที่ด้วยกัน แต่ละแห่งถือว่าได้สร้างฐานความศรัทธาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้อย่างมั่นคง ยิ่งด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาของท่าน ก็ยิ่งเสริมความศรัทธาในตัวท่านจากคนทั่วไปเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ท่านสามารถเผยแผ่ธรรมคำสอนได้อีกจำนวนมาก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พื้นที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านขยายกว้างขวางไปในดินแดนทั้งภาคเหนือของไทยไปจนถึงลุ่มแม่น้ำโขง ข้ามเขตไปยังประเทศลาว ประเทศพม่า ไปจนถึงภูฐาน และจีน สร้างปรากฏการณ์แห่งความศรัทธาแก่ผู้คนในทุกพื้นที่ที่ท่านเดินทางไป ด้วยวิธีการเผยแผ่ ๓ วิธีการ คือ การเผยแผ่โดยการปฏิบัติวิปัสสนา โดยใช้ตนเองเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ, การเผยแผ่โดยการสอนธรรม ซึ่งเป็นองค์ความรู้เชื่อมโยงกับการปฏิบัติ, และการเผยแผ่โดยการสร้างศาสนสถาน ซึ่งวิธีการทั้ง ๓ นั้นหากพิจารณาโดยภาพรวมจะเห็นวิธีการที่โดดเด่นชัดเจน นั่นคือ การสร้างศาสนสถานซึ่งมีเป็นจำนวนมาก และถ้าพิจารณาเชื่อมโยงกันจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการเผยแผ่ทั้ง ๓ วิธี จนนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาและอิทธิพลของพระครูบาบุญชุ่มที่มีต่อการเผยแผ่และการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน ดังที่ได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

๔.๓ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การสร้างความร่วมมือกันในการสร้างวิถีความเป็นอยู่โดยอาศัยพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน ซึ่งในภาคเหนือหรืออาณาจักรล้านนาถือเป็นอาณาจักรที่มีพระพุทธศาสนาเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต และอาศัยพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งรวมใจของคนในยุคก่อน ถือว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลเชื่อมโยงและเป็นหลักการในการดำเนินชีวิตในแทบทุกกิจกรรมของสังคม เป็นฐานในการสร้างวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในอดีตมีพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของทางล้านนาหลายท่าน ที่มีความโดดเด่น และเป็นต้นแบบของการปฏิบัติเพื่อสืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน ดังเช่น พระครูบาศรีวิชัย พระครูบามหาเถร ที่เป็นต้นแบบของพระครูบาในยุคก่อน ท่านได้มุ่งปฏิบัติวิปัสสนาและเดินทางไปสร้างศาสนสถานยังที่ต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความศรัทธาจากผู้คนมากมายที่ท่านได้จาริกไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เกิดการเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมชาวพุทธเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายข้ามดินแดนจนมาถึงยุคปัจจุบัน

พระครูบาบุญชุ่ม ถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของพระนักเผยแผ่ ดังที่ได้มีการกล่าวว่าท่านเป็น “ตนบุญข้ามพรมแดน” ที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้ เพราะท่านได้เดินทางจาริกไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั้งในเขตดินแดนล้านนาคือภาคเหนือของไทย มีจังหวัดลำปาง เชียงราย และเชียงใหม่ ข้ามดินแดนไปจนถึง ฝั่งประเทศลุ่มแม่น้ำโขง พื้นที่ประเทศลาว พม่า เนปาล ภูฐาน และจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่วัดพระธาตุตุนเรือง ใน อ.เมืองพง จ.ท่าขี้เหล็ก ประเทศพม่า ซึ่งเป็นสถานที่ที่ท่านเลือกจำพรรษานานที่สุด และสร้างศาสนสถานต่างๆ ไว้มากมาย ดังจะเห็นการเชื่อมโยงที่ท่านจาริกไปตั้งแผนที่ได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ ๓

จากการศึกษาพบว่า ในทุกๆ สถานที่ ที่ครูบาเดินทางไปถึง จะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านด้วยความกระตือรือร้นในการร่วมทำบุญและช่วยเหลือในกิจกรรมก่อสร้างต่างๆ การปรากฏตัวของครูบาสามารถรวบรวมผู้คนได้เป็นจำนวนมาก บางครั้งนับเป็นหมื่นๆ คน ตัวอย่างเช่นเมื่อครั้งที่ Paul Cohen พบเห็นที่เมืองสิงห์ ทางตอนเหนือของประเทศลาว อันมีพรมแดนใกล้กับแคว้นสิบสองปันนาของประเทศจีน ได้เห็นภาพพลังแห่งศรัทธาของผู้คนที่หลั่งไหลเข้ามากราบไหว้และร่วมทำบุญกับพระครูบาบุญชุ่ม รวมไปถึงการช่วยเหลือในการสร้างเจดีย์ไว้นั้นด้วย ความศรัทธาที่มีต่อครูบาบุญชุ่มนั้นเป็นส่วนหนึ่งมาจากเรื่องเล่าจำนวนมากในปาฏิหาริย์และอำนาจวิเศษ เรื่องเล่าจากปากของผู้ติดตามครูบาชาวเมียนมาร์และลาว คือครูบามีพลังวิเศษในการปรับเปลี่ยนสถานะของร่างกายได้^{๑๑}

^{๑๑} Paul Cohen (2000 – 2002), อ้างใน ขวัญชีวัน บัวแดง, โครงการทบทวนสถานภาพองค์ความรู้เรื่อง “ครูบาในพุทธศาสนาแบบล้านนา : ความหมาย วัตรปฏิบัติ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, (โครงการล้านนาคดีศึกษา: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗).

การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของพระครูบาบุญชุ่มนั้น เมื่อท่านได้เดินทางไปในสถานที่ต่างๆ และกิจกรรมการก่อสร้างทั่วภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนของครูบาบุญชุ่ม สะท้อนให้เห็นบทบาทของการเป็นต้นบุญตามแบบภาคเหนือล้านนาที่นิยมใช้เรียก ดังที่เรียกว่า ต้นบุญข้ามพรหมแดน นั้น ก็เป็นลักษณะความเชื่อที่มีมาอย่างยาวนานของชาวพุทธแบบเถรวาท การบูรณะก่อสร้างเหล่านี้ ก็เพื่อรื้อฟื้นพระพุทธศาสนาให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้งในยุคปัจจุบัน ความเสื่อมโทรมทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงและเกี่ยวเนื่องกับความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและสังคม ตามความเชื่อของชาวลื้อ เรียกว่า ยุคมืดหรือกลียุค ในสิบสองปันนา ความเสื่อมโทรมเกิดจากความคุกคามของ Red Guards ในช่วงของการปฏิวัติวัฒนธรรม ที่มีความพยายามในการทำลายศาสนาพุทธในลาว (เมืองสิงห์) เกิดจากการปฏิวัติทางวัฒนธรรมโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ตามรูปแบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ แม้ว่าการกระทำจะไม่รุนแรงมากนักก็ตาม ทั้งหมดเป็นบริบทท่ามกลางทศวรรษ ๑๙๘๐ (ช่วง พ.ศ. ๒๕๒๓) การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา รวมถึงวัฒนธรรมของชาวลื้อ ทั้งในสิบสองปันนาและเมืองสิงห์เริ่มขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและผู้มีจิตศรัทธาชาวไทย ในรัฐฉานของเมียนมาร์(เชียงใหม่) แม้จะไม่ได้มีการทำลายพระพุทธศาสนาโดยพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ความเสื่อมโทรมเกิดจากปัญหาหลายประการ เช่น ปัยหาความไม่สงบทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และการค้ายาเสพติด ดังนั้นการที่ครูบาบุญชุ่มเลือกสถานที่พำนักหลักที่เมืองพง จึงได้รับการอธิบายจากผู้ใกล้ชิดว่า เพราะเป็นสถานที่ที่ใกล้กับสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งถือเป็น “แดนเถื่อนแดนธรรม” ในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทใหญ่(ไตใหญ่) ผู้นับถือศาสนาพุทธนิกายยวนและเป็นส่วนสำคัญในการช่วยฟื้นฟูและคำจุนพระพุทธศาสนาด้วย^{๑๒}

ในประเด็นนี้ ขวัญชีวัน บัวแดง ได้วิเคราะห์ว่า ที่น่าสังเกตคือ การรับรู้ต่อครูบาบุญชุ่มนั้น มีความแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มลูกศิษย์ผู้ติดตาม เช่น ในกลุ่มคนลื้อที่เมืองสิงห์ ครูบาคือต้นบุญคนลื้อที่กลับชาติมาเกิด (เจ้าบุญ) แต่ในแดนล้านนาหรือภาคเหนือของไทย ท่านคือครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด แต่ทั้งนี้ไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในการดำเนินกิจกรรมของท่านหรือในกลุ่มของลูกศิษย์ผู้ติดตาม^{๑๓} สอดคล้องกับการสัมภาษณ์นายสิน ลอพรีอ ประชาชนชาวแม่แตง จ.เชียงใหม่ ที่ได้บอกกับผู้วิจัยว่ากลุ่มลูกศิษย์ของท่านมีจำนวนมาก เวลาที่มาแต่ละครั้ง ต่างฝ่ายก็ต่างดูแลช่วยเหลือท่านในบริบทต่างๆ มีการแบ่งหน้าที่กัน เป้าหมายคือเพื่อพระครูบาที่เคารพรัก และท่านคอยสอนอยู่เสมอว่า ท่านไม่ได้เป็นคนในถิ่นของใคร หรือคนกลุ่มใด แต่ให้สามัคคีกันทำความดีเพื่อท่าน เพื่อตนเอง และ

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔-๕๕.

^{๑๓} ขวัญชีวัน บัวแดง, โครงการทบทวนสถานภาพองค์ความรู้เรื่อง “ครูบาในพุทธศาสนาแบบล้านนา : ความหมาย วัตรปฏิบัติ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, (โครงการล้านนาศึกษา: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗).

เพื่อนมนุษย์โลก^{๑๔} ทั้งนี้เพราะท่านไม่ได้จำกัดความเป็นตนบุญของท่านเฉพาะกับคนกลุ่มใด (ไถยวน ลื้อลาว จีน ไตใหญ่) และด้วยพื้นฐานที่มีส่วนผสมทางชาติพันธุ์ การมีเชื้อสายลื้อเมื่องยอง การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบไทย และความสามารถในการสื่อสารภาษาท้องถิ่นได้หลายภาษา จึงทำให้ท่านมีภาพลักษณ์ของความหลากหลาย ซึ่งก็เป็นไปตามที่ท่านเชื่อเสมอว่า ชาวไตทั้งสี่ประเทศนั้นเป็นพี่น้องกัน การรื้อฟื้นศาสนาพุทธนิกายวนของท่าน ก็เพื่อให้พี่น้องกลับมา มีความสามัคคีกลมเกลียว และรวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพราะเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงของครูบาบุญชุ่มที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา มีประเด็นสำคัญของกลุ่มชนที่ท่านได้จาริกไปในพื้นที่สะท้อนการการงานเรียกชื่อของท่านว่าเป็นตนบุญ ที่ Cohen เรียกว่า “พุทธนิกายวน”^{๑๕} เป็นวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแบบผสมผสานกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น ศูนย์กลางพระพุทธศาสนานิกายวนของครูบาบุญชุ่มคือวัดพระธาตุดอนเรื่อ ที่ซึ่งภายในวัดและบริเวณโดยรอบ ครูบาได้กำหนดลำดับชั้นของผู้รับใช้ติดตามไว้เรียกว่า “ข้าทาสบริวาร” สามารถสังเกตได้จากสีเสื้อที่แตกต่างกัน มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง และมีตั้งแต่วัยรุ่นไปจนถึงสูงวัย ในปัจจุบันมีมากกว่า ๑๐,๐๐๐ คน และส่วนใหญ่มาจากหมู่บ้านต่างๆ ของชาวไทใหญ่ใน อ.เมืองพง หน้าที่ต่างๆ จะครอบคลุมตั้งแต่ผู้นำสวด รวบรวมเงินบริจาค ช่วยเหลือในโครงการก่อสร้าง ไปจนถึงงานใช้แรงงาน ทำความสะอาดและบำรุงรักษาอาคารสถานที่ การวางลำดับชั้นต่างๆ ขึ้นอยู่กับความสามารถและความใกล้ชิดสนิทสนมกับครูบา ในหมู่คนเหล่านี้ผู้ที่ตำแหน่งสูงสุด คือ มือขวาของครูบา เรียกว่า “พ่อพญา” หรือ “พ่อเมือง” ซึ่งเป็นชื่อเรียกในตำแหน่งผู้ปกครองสูงสุดของเมืองในระบบก่อนสมัยใหม่ของชาวไทยใหญ่ในรัฐฉาน วัดพระธาตุดอนเรื่อ และชุมชนชาวไทใหญ่จึงสัมพันธ์กันอยู่ภายใต้พุทธอาณาจักรของครูบาบุญชุ่ม^{๑๖}

ที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งของการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของพระครูบาบุญชุ่ม จากการศึกษาคพบว่า นอกจากประชาชนธรรมดาแล้ว ครูบาบุญชุ่มสามารถพำนักและเคลื่อนไหวในกิจกรรมต่างๆ ในประเทศพม่าได้อย่างค่อนข้างเป็นอิสระในช่วงนั้น เนื่องจากมีความสัมพันธ์อันดีกับนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ทั้งบาร์มี ชื่อเสียงของการเป็นตนบุญ ความสัมพันธ์ส่วนตัว และการพิสูจน์บางอย่าง ยกตัวอย่างเรื่องเล่าที่ว่า ครั้งหนึ่งนายทหารระดับสูงและพันธมิตรจากชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มที่ค้ายาเสพติด ได้พยายามวางแผนที่จะทดสอบบาร์มีและอิทธิฤทธิ์ของพระครูบา และเมื่อผ่านการทดสอบ คนเหล่านั้นจึงหันมาศรัทธาต่อครูบา และกลายเป็น

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายสิน ลอพริ้อ, ลูกศิษย์พระครูบาบุญชุ่ม ชาวอำเภอแม่แตง จ.เชียงใหม่, วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, เวลา ๑๔.๓๐ น.

^{๑๕} Paul Cohen (2000 – 2002), อ้างใน ขวัญชีวัน บัวแดง, โครงการทบทวนสถานภาพองค์ความรู้เรื่อง “ครูบาในพุทธศาสนาแบบล้านนา : ความหมาย วัตรปฏิบัติ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, (โครงการลัษณาคติศึกษา: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗).

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน.

มาเป็นส่วนหนึ่งของผู้สนับสนุนหลัก เรื่องราวเหล่านี้ถูกถ่ายทอดด้วยความสัมพันธ์ใกล้ชิดส่วนตัวกับนักธุรกิจที่ร่ำรวยและมีอิทธิพลชาวไทยอย่างกำนันแดง (แสงสนิท ไชยศรี) ผู้ซึ่งเคยเป็นผู้ติดตามครอบครัวคนแรกๆ ตั้งแต่สมัยเป็นคนขับรถพาครอบครัวไปยังสถานที่ต่างๆ กำนันแดงสะสมความมั่งคั่งผ่านธุรกิจการค้าข้ามแดนและรับเหมาก่อสร้างในโครงการใหญ่ๆ ในเมียนมาร์ ซึ่งได้สร้างความสัมพันธ์ไว้กับนายทหารยศสูงในกองทัพหลายคน ทั้งในอย่างกึ่งและเชิงตง อีกปัจจัยคือการได้รับเงินบริจาคเป็นจำนวนมาก ซึ่งครอบครัวจะทำการจัดสรรส่วนหนึ่งไว้สำหรับโครงการพัฒนาในเชิงตง เช่น สร้างถนน โรงพยาบาล โรงเรียน ซึ่งเป็นประโยชน์ให้กับทางการพม่าทั้งการเมืองและเศรษฐกิจ ยิ่งไปกว่านั้นสถานะที่พิเศษของครอบครัวยังครอบคลุมไปถึงกลุ่มคนผู้ใกล้ชิดอีกด้วย เช่น ทางการจะยกเว้นการเกณฑ์ทหารและแรงงานให้กับกลุ่มคนที่รับใช้ใกล้ชิดครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม สถานะเช่นนี้ก็ได้มั่นคงถาวรเหมือนกับของครอบครัว เพราะบางครั้งก็เกิดเหตุการณ์ที่เล่าต่อกันมาว่า กองทัพพม่าจะเกณฑ์คนไทใหญ่ในรัฐฉานไปร่วมต่อสู้กับกองทัพของราชายาเสพติด “ขุนล่า” และครอบครัวบุญชุมถูกบังคับให้ต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมากให้กับกองทัพ เพื่อยับยั้งการกระทำนั้น^{๑๗}

๔.๔ บทสรุป

จะเห็นได้ว่าอิทธิพลความสัมพันธ์ของครอบครัวบุญชุม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นกว้างขวางในแถบดินแดนล้านนาและประเทศที่อยู่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน มีผลต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม และยังมีผลต่อการสร้างฐานเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธยุคใหม่ หรือที่ Cohen เรียกว่า พุทธนิยายชวน ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมเชิงพุทธเครือข่าย ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศไทยหรือข้ามดินแดนไปก็ยังได้รับความศรัทธา และถือธรรมเนียมปฏิบัติต่อท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐฉาน เมืองพง ที่ถือว่าท่านมีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหวและการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเนื่องมาจากความเป็น “ตนบุญ” ที่สะท้อนมาจากการปฏิบัติ และการตั้งใจในการเผยแผ่ธรรมด้วยการสร้างวัดและศาสนสถาน ที่ปัจจุบันมีเป็นจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ เป็นสัญลักษณ์แห่งการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ แบบผสมผสานชาติพันธุ์ให้รวมเป็นหนึ่ง เหมือนการมัดเชือกเกลียวให้แน่น ให้พระพุทธศาสนามั่นคงสืบต่อไปในดินแดนล้านนาและภูมิภาคใกล้เคียง

^{๑๗} อ้างแล้ว.

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม ๒) เพื่อศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม และ ๓) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม ซึ่งผู้วิจัยใช้รูปแบบ การศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึก ในพื้นที่เป้าหมาย แล้วนำข้อมูลมาทำการสรุปวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งพอสรุปได้ตามลำดับต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ จากการศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม พบว่า แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของท่าน มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางสังคม เนื่องจากครูบาเกิดมาในวิถีของคนจนและเป็นวิถีแห่งพุทธ จึงทำให้มีความเชื่อมโยงกันทั้งทางด้านวิถีการดำเนินชีวิต ด้านความฝึกฝนในธรรมะ และในด้านการปฏิบัติธรรม ที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นคุณสมบัติของคำว่า “ครูบา” ซึ่งเป็นคำที่พุทธศาสนิกชนในล้านนาใช้เรียกขานพระมหาเถระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และได้สร้างคุณงามความดีอันนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับวิถีการต่างๆ เพื่อให้สร้างพลังศรัทธา และความเจริญรุ่งเรืองให้แก่พระพุทธศาสนาตามวิถีทางและแนวคิดการปฏิบัติของครูบานั่นๆ ดังเช่นพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร ด้วยวิถีชีวิต ด้วยบารมีแห่งบุญ และด้วยความอดสาหัส ความมั่นคง ความเข้มแข็งในจิตใจ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความมีพุทธะภายในตัวของท่าน สร้างเป็นพลังยิ่งใหญ่ในการประพฤติปฏิบัติ ดำเนินรอยตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อทางแห่งการหลุดพ้น และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงไปในพื้นที่ต่างๆ ในดินแดนล้านนาและในต่างประเทศ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงไปถึงครูบาอาจารย์ต่างๆ ที่ได้ประพฤติและปฏิบัติตามกันมา

๕.๑.๒ จากการศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม พบว่า บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม มีความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากการจาริกเพื่อปฏิบัติธรรม แล้วท่านยังจาริกเพื่อสร้างศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาให้เป็นอนุสรณ์แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทั้งในล้านนาคือ เชียงใหม่ ลำปาง

และเชียงราย และประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศพม่า ลาว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อมโยงไปถึงประเทศอื่นๆ เช่น ประเทศภูฐาน เนปาล และจีนอีกด้วย พื้นที่ในการแสวงธรรมของท่านนั้นแผ่ขยายไปจนเป็นที่รู้จัก ทำให้เกิดการพัฒนาด้านวิถีชีวิตและสังคมของคนในพื้นที่ ในการที่จะประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างคุณงามความดีของท่าน และน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตที่เกิดขึ้นเป็นเส้นทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังกระจายเส้นทางธรรมนี้ยังความเลื่อมใสศรัทธาไปสู่ดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ตามเส้นทางที่ท่านได้จาริกไป โดยเริ่มต้นจากดินแดนล้านนาอันเป็นภูมิเกิด ไปยังสถานที่ที่อยู่ห่างไกล ด้วยการประพฤติปฏิบัติ มีปฏิปทาในพระพุทธศาสนา

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม พบว่า ผู้วิจัยวิเคราะห์ใน ๓ ประเด็นดังต่อไปนี้

๑) วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการศึกษา พบว่า แม้ท่านไม่มีบทบาทโดดเด่นในด้านการมีอิทธิพลต่อการศึกษาศึกษา แต่ท่านก็มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมพระและสามเณรที่อยู่ในปกครองของท่าน ในแต่ละพื้นที่ที่ท่านไปสร้างวัดหรือศาสนสถานเอาไว้ ในด้านการศึกษา เช่น ท่านได้สนับสนุนพระและสามเณรต่างชาติที่ได้เข้ามาศึกษาในประเทศไทย สนับสนุนให้พระสงฆ์สามเณรเฝ้าในการศึกษา และช่วยเสริมสร้างศาสนทายาทเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา วางรากฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไป

๒) วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการเผยแผ่ พบว่า การเผยแผ่ของท่านจะมีหลักการที่เป็นแนวปฏิบัติอยู่ ๓ วิธีการ คือ

(๑) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา ด้วยวิธีการจาริกไปแสวงหาสถานที่ที่มีสปปายะอันสงบ เช่น ป่าเขา หรือถ้ำ เพราะท่านมุ่งมั่นตามแนวหลักธรรมคำสอนและปฏิบัติตามวิถีของครูบาอาจารย์ จึงมีจิตน้อมในการปฏิบัติวิปัสสนา เป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนทั้งประเทศไทยและประเทศในลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพม่า ลาว ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับบารมีของท่านมากมาย จึงเป็นเหตุที่ทำให้ท่านได้รับการขนานนามว่า ครูบาตบบุญแห่งล้านนาในยุคใหม่ และ ตบบุญข้ามพรหมแดน ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

(๒) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสอนธรรม สะท้อนผ่านการจาริกและการปฏิบัติวิปัสสนาของท่าน ผ่านคณะลูกศิษย์ที่นำธรรมะบรรยายของท่านในแต่ละครั้งมาตีพิมพ์เป็นหนังสือที่มีคุณค่าและหายาก ซึ่งธรรมะที่ท่านสอนนั้นล้วนเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นการฝึกจิตให้ดี ให้ทำแต่คุณงามความดี และมุ่งไปที่เป้าหมายคือพระนิพพาน

(๓) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสร้างศาสนสถาน เริ่มตั้งแต่ผลงานการสร้างวัดและศาสนสถานของท่านตั้งแต่เป็นสามเณร จนกระทั่งอุปสมบทเป็นพระมาจนถึงปัจจุบัน ท่านได้สร้างวัดและศาสนสถานมาแล้วรวมเป็นจำนวนประมาณ ๖๕ ศาสนสถาน พื้นที่จำนวนมากกว่า ๓๐ พื้นที่ (ไม่นับรวมที่ยังไม่สามารถสำรวจได้หมดจากการวิจัยนี้) ซึ่งเป็นการสร้างอนุสรณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรือง และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

๓) วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นกว้างขวางในแถบดินแดนล้านนาและประเทศที่อยู่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน มีผลต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม และยังมีผลต่อการสร้างฐานเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธยุคใหม่ เรียกว่า พุทธนิยายวน ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมเชิงพุทธ ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศไทยหรือข้ามดินแดนไปก็ยังคงได้รับความศรัทธา และถือธรรมเนียมปฏิบัติต่อท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐฉาน เมืองพง ประเทศพม่า ที่ถือว่าท่านมีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหวและการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เป็นผลสะท้อนมาจากคำว่า “ตนบุญ” ตามความเชื่อล้านนาและของชนกลุ่มชาติพันธุ์ และการตั้งใจในการเผยแผ่ธรรมด้วยการสร้างวัดและศาสนสถาน ที่ปัจจุบันมีเป็นจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ เชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมเชิงพุทธแบบผสมผสานชาติพันธุ์ให้รวมเป็นหนึ่ง

ดังนั้น บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม ที่ได้ชื่อว่าเป็นครูบา ตามคำยกย่องของชาวพุทธดินแดนล้านนาหรือในทางภาคเหนือ จึงถือเป็นบุคคลสำคัญ เป็นพระมหาเถระในสายการปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ มีแนวคิดและอัตลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางแห่งการเป็นพระนักเผยแผ่และนักพัฒนาที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่แห่งพระพุทธศาสนาในยุคนี้ ความสามารถในการเชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างเครือข่ายและการสร้างวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดิงาม และได้ผลจริง เป็นแนวปฏิบัติที่พระสงฆ์ในยุคใหม่ควรนำมาเป็นต้นแบบ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเป็นแนวปฏิบัติ รวมไปถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาและการเห็นคุณค่าของการเผยแผ่ การสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา ผ่านความเป็นตัวตนของพระสงฆ์ ก้าวสู่การเป็น “ตนบุญ” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบล้านนาต่อไป

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ การศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม แสดงให้เห็นถึงแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของท่าน มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางสังคม เนื่องจากครูบาเกิดมาในวิถีของคนจนและเป็นวิถีแห่งพุทธ จึงทำให้มีความเชื่อมโยงกันทั้งทางด้านวิถีการดำเนินชีวิต ด้าน

ความฝึกฝนในธรรมะ และในด้านการปฏิบัติธรรม ที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นคุณสมบัติของคำว่า “ครูบา” ซึ่งเป็นคำที่พุทธศาสนิกชนในล้านนาใช้เรียกขานพระมหาเถระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และได้สร้างคุณงามความดีอันนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับวิถีการต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ขวัญชีวัน บัวแดง** ได้ทำวิจัยเรื่อง “ครูบาในพระพุทธศาสนาแบบล้านนา : ความหมาย วัตรปฏิบัติ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์” ผลการวิจัยพบว่า ครูบาในพระพุทธศาสนาแบบล้านนาเป็นผู้มีชื่อเสียงในฐานะตนบุญผู้มีความศักดิ์สิทธิ์ และมีแง่มุมทางการเคลื่อนไหวตามความเชื่อแนวทาง และวัตรปฏิบัติของครูบา เช่น ครูบาศรีวิชัยที่กลายเป็นต้นฉบับแบบอย่างของครูบาตนบุญ และมีครูบาที่มีชื่อเสียงอีกหลายองค์ถือปฏิบัติตาม ได้แก่ ความเชื่อที่เกี่ยวกับการมาโปรดของพระศรีอาริย์ การเน้นถือศีล กินเจ ลักษณะการนุ่งห่มที่ไม่เหมือนพระทั่วไป การนั่งวิปัสสนากรรมฐานและการสร้างและบูรณะพุทธศาสนสถานและสาธารณูปโภค^๑

๕.๒.๒ ผลการศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม พบว่าบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม มีความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากการจาริกเพื่อปฏิบัติธรรม แล้วท่านยังจาริกเพื่อสร้างศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาให้เป็นอนุสรณ์แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทั้งในล้านนาเชื่อมโยงไปถึงประเทศอื่นๆ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านวิถีชีวิตและสังคมของคนในพื้นที่ เสมือนเป็นการใช้ยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่แบบเชิงรุก ด้วยกาเข้าใจและเข้าถึง โดยยึดหลักการทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **กรกต ขำบัณฑิต เกษมชาติ นเรศเสนีย์และภิกษุ กัลยาณมิตร** ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก” ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ไทย โดยส่วนมากเป็นไปเพื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้พุทธศาสนิกชนทุกเพศ ทุกวัย ได้ทราบถึงหลักธรรมคำสอนและนำไปประพฤติปฏิบัติ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้อยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชนมุ่งเน้นให้ตระหนักถึงความ เป็นชาวพุทธ สร้างความเชื่อมั่นและสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย มุ่งเน้นประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มาก^๒

๕.๒.๓ ผลการวิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม พบว่า ๑) มีความสัมพันธ์อิทธิพลต่อการศึกษา พบว่า แม้ท่านไม่มีบทบาทโดดเด่นในด้านการมีอิทธิพลต่อการศึกษาศาสนา แต่ท่านก็มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมพระและสามเณรที่อยู่ในปกครองของท่าน ในแต่ละพื้นที่ที่ท่านไปสร้างวัดหรือศาสนสถานเอาไว้ ในด้านการศึกษา ๒) อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่มที่มีต่อการเผยแผ่ พบว่า การเผยแผ่ของท่านจะมีหลักการที่เป็นแนวปฏิบัติอยู่ ๓ วิธีการ คือ (๑)

^๑ ขวัญชีวัน บัวแดง, โครงการทบทวนสถานภาพองค์ความรู้เรื่อง “ครูบาในพระพุทธศาสนาแบบล้านนา : ความหมาย วัตรปฏิบัติ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์”, รายงานการวิจัย, (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: โครงการล้านนาศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๖๐-๖๑.

^๒ กรกต ขำบัณฑิต เกษมชาติ นเรศเสนีย์และภิกษุ กัลยาณมิตร, ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก, บทความวิจัย, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๖.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา และให้ทุนการศึกษาพระเณร (๒) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสอนธรรม สะท้อนผ่านการจาริกและการปฏิบัติวิปัสสนาของท่าน (๓) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสร้างศาสนสถาน เพื่อปลูกฝังศรัทธาและสร้างความเชื่อและค่านิยมให้กับสังคมชุมชน (๓) มีอิทธิพลความสัมพันธ์ต่อการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาพบว่า อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นกว้างขวางในแถบดินแดนล้านนาและประเทศที่อยู่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน มีผลต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม และยังมีผลต่อการสร้างฐานเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธยุคใหม่ เรียกว่า พุทธนิยายวน ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมเชิงพุทธ ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศไทยหรือข้ามดินแดนไปก็ยังได้รับความศรัทธา และถือธรรมเนียมปฏิบัติต่อท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐฉาน เมืองพง ประเทศพม่า ที่ถือว่าท่านมีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหวและการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เป็นผลสะท้อนมาจากคำว่า “ตนบุญ” ตามความเชื่อล้านนาและของชนกลุ่มชาติพันธุ์ และการตั้งใจในการเผยแผ่ธรรมด้วยการสร้างวัดและศาสนสถาน ที่ปัจจุบันมีเป็นจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ เชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ แบบผสมผสานชาติพันธุ์ให้รวมเป็นหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกต ชาบัณทิต เกษมชาติ นเรศเสนีย์และภิกษุ กัลยาณมิตร ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก” ผลการวิจัยพบว่า เป้าหมายการเผยแผ่เชิงรุกจำแนกไว้ ๓ ด้าน คือ ๑. ด้านการศึกษาคือ พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการศึกษา ๒. ด้านศาสนา คือ การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เรียนรู้ศาสนพิธี พิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา รู้จักแบบแผน ระเบียบวิธีการปฏิบัติตนทางพระพุทธศาสนาและเพื่อสร้างศาสนทายาทให้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา ๓. ด้านวัฒนธรรมคือ ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีนั้น มีความสำคัญคู่กับวิถีการดำรงชีวิตของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตและปัจจุบันซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดความเชื่อค่านิยมและพฤติกรรมของคนในสังคม^๓

นอกจากนี้อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม พบว่า ยังแสดงให้เห็นถึงการใช้วิธีการเผยแผ่ในเชิงรุก แบบเต็มศักยภาพ คือการเข้าไปหาชุมชน เข้าหาผู้นำในชุมชนที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมนั้น แม้จะต่างพื้นที่หรือต่างประเทศ ถือได้ว่าพระครูบาบุญชุ่มเป็นนักเผยแผ่ที่มีคุณสมบัติที่เป็นวิถีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสฺสี) ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก” ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัตินักเผยแผ่ ลีลาการสอนและหลักคำสอนเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นที่ดึงดูดผู้ฟัง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าตั้งแต่เริ่มประกาศพระศาสนาใช้วิธีเผยแผ่แบบเชิงรุก คือ การเสด็จเข้าไปหาผู้นำทางศาสนา การเมืองและทางเศรษฐกิจ การเสนอคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา การเยี่ยมเยียนตามบ้านเรือนต่างๆ การบริการชุมชน ให้คำแนะนำ การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การปรับพระองค์ให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงทำให้การเผยแผ่ประสบความสำเร็จในยุคสมัยของพระองค์นอกจากนี้ยังการส่งเสริมให้มีเสรีภาพทางปัญญาในการพิจารณาเรื่องต่างๆ การเผยแผ่ศาสนามุ่งไปที่การสร้างความรู้ถูกเข้าใจถูก มุ่งสร้างสัมมาทิฐิเป็นสำคัญ ไม่หลอกล่อ บังคับหรือเชิญชวนให้เขามานับถือเมื่อเขา

^๓ เรื่องเดียวกัน.

พิจารณาแล้ว จะตัดสินใจอย่างไรก็ให้เป็นเสรีภาพทางปัญญา ให้รู้จักแสวงหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม ให้ทุกฝ่ายยอมรับและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง^๔

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

(๑) การวิจัยเรื่อง “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครุบาบุญชุ่ม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการศึกษาจากเอกสารและการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ ในการที่จะได้มาซึ่งข้อมูล ซึ่งต้องใช้ความเพียรในการค้นคว้าและวิเคราะห์ ดังนั้นผู้ที่ทำการศึกษาต่อควรศึกษาพื้นฐานในเรื่องของพระมหาเถรในล้านนา และรูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา เพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนาองค์ความรู้ และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

(๒) เรื่องของ พระครุบาบุญชุ่ม ควรมีการจัดพิมพ์และนำเสนอเพื่อเผยแพร่ในเชิงวิชาการให้กว้างขวาง เพราะมีเนื้อหาและข้อมูลในการศึกษาเชิงเอกสารน้อยมาก

(๓) ในการวิเคราะห์ที่นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ ควรใช้สติปัญญาในการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ และเพื่อการส่งเสริม เผยแผ่พระพุทธศาสนา

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสภาพทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภูมิภาคอาเซียน บนฐานของคำว่า “ครุบา” ในล้านนา

(๒) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อทางพระพุทธศาสนาระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา

(๓) การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภูมิภาคเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายทางวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา

^๔ พระมหาประกาศิต อาจารย์ปาลี (๒๕๕๖), อ้างใน พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสฺสี), ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก, บทความวิจัย, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒, หน้า ๘๘.

บรรณานุกรม

ก. หนังสือทั่วไป

- กรมการศาสนา. **ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี.** กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๒๕.
- กรมการศาสนา. **คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.
- เทพประวิณ จันทรแรง. **ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในล้านนา.** สารนิพนธ์ พุทธศาสตรบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
- พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร อรัญวาสีภิกขุ. **บันทึกธรรม.** สื่อธรรมะ : ดวงตะวัน, ๒๕๕๐.
- _____. **ทางสายธรรม...อย่าแดนหิมาลัย.** สื่อธรรมะ : ดวงตะวัน, ๒๕๔๐.
- _____. **ดวงใจอันบริสุทธิ์....** สื่อธรรมะ : ดวงตะวัน, ๒๕๔๑.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระบบ ฐิตญาโ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมฺมจิตโต). **การเผยแผ่เชิงรุก.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ภัทราพรศิริภาณุ . “ **ความสำคัญของพระสงฆ์ต่อชาวไทย**”. พ.ศ. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑๙๖. ก.ค.-ส.ค. ๒๕๓๘.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- รวีโรจน์ ศรีคำภา. **พุทธธรรมนำชีวิต,** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.๒๕๔๒.** กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- สดุณณ จังกาจิตต์. **จามเทวีวงศ์.** วารสารอักษรศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เล่มที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๑๘.
- สิงฆะวรรณสัย. **ปริทัศน์วรรณคดีล้านนาไทย.** เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๓.
- แสง จันทรงาม. **ศาสนาในล้านนาไทย. พุทธศาสนาในล้านนาไทย.** เชียงใหม่: ทัพย์เนตรการพิมพ์ ๒๕๒๓.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. **วรรณกรรมล้านนา.** เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, ๒๕๒๘.

ข. รายงานการวิจัย

ขวัญชีวัน บัวแดง, โครงการทบทวนสถานภาพองค์ความรู้เรื่อง “ครูบาในพุทธศาสนาแบบล้านนา : ความหมาย วัตรปฏิบัติ และความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์”, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**, (โครงการล้านนาคดีศึกษา: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗).

พระครูปลัดชโลตศพล (ปิ่นวิเศษ). บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอั้งสิรินโท). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระปลัดสามารถธมมสาโร. “ บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์,” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระปลัดสุชาติสุวตมโก (ชีหมื่นแปง). “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในอำเภอแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาบุญเลิศธมมทสสี (โอรุส). “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาคม (หลวงพ่อคุณปริสุทโธ)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาเป้าเดชปญโญ (คำสบาย). “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหามนตรีศรีบุญชู. “ แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

ค. วารสาร

กรกต ขาบัณฑิต เกษมชาติ นเรศเสนีย์และภักดิ์ กัลยาณมิตร. ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก. บทความวิจัย. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๖**.

พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ถาฐาน). กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน. บทความวิชาการ. **วารสารวิชาการธรรมทัศน์ ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐**.

พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสสี). ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก. บทความวิจัย. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒, หน้า ๘๘**.

ง. เว็บไซต์

โจโฉ เสียงธรรม. เสียงอ่าน ๓๐ พรรษาในร่มเงาพระพุทธศาสนา ของพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ตอนที่ ๑-๑๗. แหล่งที่มา : [ออนไลน์] <http://www.jozho.net/>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

บรรณาธิการ, บทความสังเขปประวัติพระภิกษุสงฆ์, <https://www.phuttha.com/พระสงฆ์/สังเขปประวัติพระภิกษุสงฆ์/ครูบาเจ้าบุญชุ่ม-ญาณสวโร>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๐.

จ. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระครูประยุตเจติยานุการ. รักษาการเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมดอยเวียงแก้วพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระสมศักดิ์ ปญญาวโร. รองเจ้าอาวาสวัดทุ่งหลวง ต.ทุ่งหลวง อำเภอแม่แตง จ.เชียงใหม่, วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสงวน วงศ์สม. ผู้ใหญ่บ้านดอยเวียงแก้ว หมู่ ๕ ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายวิชัย อุ่นถิ่น. ประชาชนบ้านเวียงแก้ว หมู่ ๕ ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน จ.เชียงราย. วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสิน ลอพริ้อ, ลูกศิษย์พระครูบาบุญชุ่ม ชาวอำเภอแม่แตง จ.เชียงใหม่, วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พ่ออุ้ยลิต สุระ. ประชาชนบ้านทุ่งหลวง ต.ทุ่งหลวง อำเภอแม่แตง จ.เชียงใหม่, วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

บทความวิจัย

เรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม

พระศักดิ์ธัช สวโร และคณะ

The Role and Connection Region of Kruba Boon jum

Phra Sakdithat Sangvaro and team

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม ๒) เพื่อศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม และ ๓) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์ ประชาชนในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๖ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางสังคม เนื่องจากครูบาเกิดมาในวิถีของชนจนและเป็นวิถีแห่งคนพุทธ จึงทำให้มีความเชื่อมโยงกันทั้งทางด้านวิถีการดำเนินชีวิต ด้านความฝักใฝ่ในธรรมะ และในด้านการปฏิบัติธรรม ที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นคุณสมบัติของคำว่า “ครูบา” ครูบาบุญชุ่ม จึงถือเป็นบุคคลสำคัญ ที่มีบทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคเป็นพระมหาเถระในสายการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีแนวคิดและอัตลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางแห่งการเป็นพระนักเผยแผ่ และนักพัฒนาที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่แห่งพระพุทธศาสนาในยุคนี้ ความสามารถในการเชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างเครือข่ายและการสร้างวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดิงาม เพื่อความเป็นหนึ่งอันเดียวกันของชาวพุทธทุกกลุ่ม เป็นแนวปฏิบัติที่พระสงฆ์ในยุคใหม่ควรนำมาเป็นต้นแบบ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเป็นแนวปฏิบัติ รวมไปถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาและการเห็นคุณค่าของการเผยแผ่ การสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาทั่วภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ผ่านความเป็นตัวตนของพระครูบาบุญชุ่ม ที่ก้าวสู่การเป็น “ตนบุญข้ามพรมแดน” โดยแท้จริง

คำสำคัญ : บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาค, ครูบาบุญชุ่ม

Abstract

This research aims to 1) to study the concept and identity of Kruba Boon jum 2) to study the role of Kruba Boon jum in connecting regions in term of cultural way and 3) to analyze the relationship among regions that influenced from Kruba Boon jums' work in term of education, distribution of Buddhist culture. This research was qualitative research, researchers had collected data from the documentary, books, related research and in-depth interview. The participants of this research were 3 Buddhist monks and 3 Buddhist people in Chiangrai province and Chiangmai province. The result were as follows:

The concept and identity of Kruba Boon jum relationship with environment and social factors. Because Kruba was born in the way of the poor and the way of the Buddhist. It is linked to the way of life. The focus in the Dharma and in the field of meditation. The characteristic feature of the word "Krubu". Kruba Boon jum is considered a key figure in the regional links. He is a great Mahathera monk in practice, who has the concept and identity reflect the way of being a missionary. And the developers are the new phenomenon of Buddhism in this era. Ability to associate ethnic groups, building a network and building a good Buddhist culture for the unity of all Buddhist groups. It is a practice that the monks of the modern age should bring as a model to develop knowledge and practice. Including the study of Buddhism and the value of propaganda, building a solid foundation for Buddhism across the Mekong region. Through the identity of Kruba Boon jum to step into "Meritorious Cross the Border" truly.

Keywords: roles and connection regions, Khruba Boon jum

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างสนิท อันเป็นภาพสะท้อนให้ทราบโดยทั่วกันว่าเมื่อพูดถึงสังคมไทยย่อมเห็นภาพของพระพุทธศาสนาที่ซ่อนเร้นอยู่ในวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของประชาชนนั่นเอง ตามที่ปรากฏในข้อความตอนหนึ่งว่า...ความโชคดีที่เป็นเหตุการณ์ให้เราได้รับสิทธิ์อยู่เสมอกับอีกประการหนึ่งคือ การได้เกิดเป็นคนไทย มีชีวิตบนผืนแผ่นดินไทยมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่งดงามโดยอาศัยรากฐานทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญและมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อาจจะกล่าวได้ว่า การที่เราได้เกิดเป็นคนไทยและอาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทยนั้น อยู่ในหลัก

แห่งความเจริญที่ประกอบด้วย ปฏีรูปเทสวาโส (อยู่ในภูมิประเทศอันสมควร) ปุพเพตปุญญตา (การได้สั่งสมคุณงามความดีไว้ในปางก่อน) และอิตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบด้วยความดี)...^๑

ในทำนองเดียวกันเมื่อกล่าวถึงพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมไทยซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจให้เป็นหนึ่งเดียวไว้ได้นั้น ศาสนบุคคลซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้สามารถเข้าถึงศรัทธาคือความเชื่อและปสาทะคือความเลื่อมใสเป็นเบื้องต้นนำไปสู่การปฏิบัติจนเป็นผล(ปฏิเวธ)คือความสุขสงบ และร่มเย็นตามธัมมานุธัมมปฏิบัติ นั้น ถึงแม้กาลเวลาจะหมุนเวียนเปลี่ยนผ่านอันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมทุกแห่งต้องต่อสู้ดิ้นรนขวาย และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงภายในกระแสของโลกาภิวัตน์ดังที่ทราบโดยทั่วไปเมื่อกล่าวในภาพรวมจึงนับได้ว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยมาเป็นเวลาที่ช้านาน

ดังนั้น หากพิจารณาอย่างถ่องแท้ในมิติของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าของสังคมไทยอย่างชัดเจนและเป็นสัมมาทิฐิแล้วย่อมจะมีความเข้าใจอย่างไว้อีกได้ว่า เหล่าพระสงฆ์ผู้ดำรงอยู่ในสมณธรรมตามยุคบาทขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีตถึงปัจจุบันที่ตั้งมั่นในพระธรรมวินัยอันเป็นสิกขาบทน้อยใหญ่ตามครรลองของสมณวิสัยทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ โดยเฉพาะพระภิกษุซึ่งเป็นหนึ่งในบริษัทสี่ที่ทรงมอบหมายให้เป็นผู้ธำรงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ให้คงอยู่ ห้าพันปีย่อมมีความตระหนักและต้องรับเป็นภาระอันใหญ่หลวงในฐานะผู้นำแห่งกองทัพธรรมนั่นเอง นอกจากจะปฏิบัติตามทำนองคลองธรรมอันเป็นหลักใหญ่ของพรหมจรรย์แล้ว บทบาทสำคัญ of พระภิกษุนั้นย่อมอนุเคราะห์แก่อุปการะแก่คณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองด้วย

เมื่อกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อศาสนจักร และอาณาจักร นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สืบเนื่องมาจากการน้อมรับในหลักการที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ ในสมัยพุทธกาล แก่พระสาวกทั้งหลายก่อนแยกย้ายกันไปประกาศหลักธรรมคำสอนว่า “ภิกษุทั้งหลายเราตถาคตพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์แม้เราทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์เช่นกันเราทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์แก่อุปการะและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ของจงอย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้นงามในท่ามกลางงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริสุทธิบริบูรณ์สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีธุลีคือกิเลสในจักขุน้อยมีอยู่เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมีดูก่อนภิกษุทั้งหลายแม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”^๒

จากโอวาทที่น้อมมากล่าวไว้ในเบื้องต้นนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงหลักการที่พระเถระ ในอดีตได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา เพื่อสนองนโยบายและช่วยเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงอยู่คู่กับสังคมไทยมาตามลำดับ “จนกระทั่งพระพุทธศาสนาถึงแก่วางค์

^๑ วโรจน์ ศรีคำภา, **พุทธธรรมนำชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๗๑-๗๒.

^๒ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐

เข้าสู่ล้านนา ในรัชสมัยของพญาเกือนา กษัตริย์ลำดับที่ ๖ ครองราชย์ พ.ศ. ๑๘๙๘ - ๑๙๒๘ ทรงเป็น
โอรสของพญาผายู พระองค์ทรงเป็นธรรมนิกราช ในสมัยนั้นบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข ต่อมาพระองค์ได้
สดับกิตติคุณของพระอุทุมพรบุพผาสวามี ผู้เป็นพระลังกาแต่มาจำพรรษาที่เมืองนครพน (เกาะตะมะ
ประเทศพม่า) ท่านมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่นั่น พระเจ้าเกือนา จึงส่งทูตไปอาราธนาเชียงใหม่
แต่ท่านกลับส่งหลานชายคือพระอานันทะเถระ และคณะสงฆ์จำนวนหนึ่งมาแทน”^๓

จากร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในล้านนา ทำให้ทราบความเป็นมาของ
พัฒนาการทางพระพุทธศาสนาจากสมัยทริภุชชัย สู่ยุคพุทธศาสนาแบบลังกาในสมัยของ
พญาเกือนาและต่อมา ได้เข้าสู่ยุคพระพุทธศาสนาลังกาใหม่ พระสงฆ์ในล้านนาได้เดินทางไปศึกษา
พระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา จึงทำให้พระสงฆ์ในล้านนามีความรู้ ความชำนาญ ในภาษาบาลี
อีกทั้งในสมัยของพระเจ้าติโลกราชได้มีการสังคายนาครั้งที่ ๘ ที่วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด พระ
อารามหลวง) จากหลักฐานที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ซึ่งเป็นหลักฐานทางโบราณคดีให้เราได้รับทราบความ
เป็นมาของพระพุทธศาสนาผ่านสถาปัตยกรรม ปติมากรรม จิตรกรรม วรรณกรรมและหลักฐานจาก
แหล่งข้อมูลอื่นๆ โดยเฉพาะหลักฐานจากงานวรรณกรรมของพระนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาใน
ล้านนากลายมาเป็นหลักฐานที่สำคัญที่ทำให้พวกเราชาวพุทธได้รับทราบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่
เกี่ยวข้องกับสังคม ศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต การเมืองการปกครอง ของผู้คนในล้านนาในแต่ละยุคได้
เป็นอย่างดียิ่ง

พระครูบาบุญชุ่ม เป็นพระมหาเถระรูปหนึ่งในล้านนาที่มุ่งปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตามแนวทาง
แห่งพระสาวกในพระพุทธศาสนา เป็นผู้เคร่งในศีลและวินัย มีความเมตตาสูง อีกทั้งเป็นพระมหาเถระ
ที่สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวางในดินแดนล้านนาไปจนถึงประเทศพม่า ท่านได้
สร้างศาสนวัตถุที่สำคัญเพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในแต่ละที่ที่เดินทางไป ทำให้พระพุทธศาสนาใน
พื้นที่นั้นๆเกิดการตื่นตัว สร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้กับผู้คน ทำให้มีพุทธศาสนิกชนผู้ให้เคารพนับถือ
เป็นจำนวนมากทั้ง ไทย ลาว พม่า และประเทศจีน อีกทั้งประวัติในการดำเนินชีวิตของท่านตั้งแต่วัย
เด็ก จนเข้าสู่ร่มเงาแห่งพระพุทธศาสนาก็ยังเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม ซึ่งเป็นที่
ยอมรับและได้รับการยกย่องจากประชาชนทั่วไปว่าเป็นนักบุญแห่งล้านนาทางเมืองเหนือ ตามเส้นทาง
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน ที่ท่านได้ไปอบรมเผยแผ่ ทั้งในด้านสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิต
ตลอดจนข้อวัตรปฏิบัติของท่าน เพื่อเสนอให้เป็นแบบอย่างแก่สาธารณชนด้วยกระบวนการวิจัยเชิง

^๓พระราชาธรรมนิเทศ (ระบบ ฐิตญาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๘๖ - ๓๘๗.

^๔เทพประวิณ จันทรแรง, ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในล้านนา, สารนิพนธ์ พุทธศาสตรบัณฑิต,
(กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), ๒๕๘.

คุณภาพ อันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม มีอย่างไรบ้าง
- ๑.๓.๓ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม อย่างไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสารกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และมุ่งศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังนี้ คือศึกษาเนื้อหาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับครูบาบุญชุ่มและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประเด็นการวิจัย ได้แก่ ประวัติและผลงานและเส้นทางการเชื่อมโยงเส้นทางบุญสู่เส้นทางธรรมของครูบาบุญชุ่ม และการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสารประกอบกับการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก โดยลงพื้นที่ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ และประชากรคือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) ดังนี้ จำนวนพื้นที่ ๒ จังหวัด ประกอบไปด้วย เชียงราย และเชียงใหม่ โดยจำแนกประชากรที่เก็บข้อมูลดังนี้ คือ พระสังฆาธิการ ๒ รูป ผู้นำชุมชน ๒ คน ประชาชนทั่วไปที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรืออาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ ๒ คน รวมทั้งสิ้น ๖ รูป/คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ บทบาท หมายถึง การดำเนินงานของครูบาบุญชุ่มในด้านเผยแผ่ พระพุทธศาสนา การสร้างสรรค์วัฒนธรรม การสร้างเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรม แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม

๑.๕.๒ การเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรม หมายถึง การดำเนินการเชื่อมโยงในการสร้างความสัมพันธ์ภาพของครูบาบุญชุ่มในด้านการเผยแผ่ นักวิชาการศาสนา วัฒนธรรม การสร้างเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรม และเส้นทางบุญสู่เส้นทางธรรมในล้านนา

๑.๕.๓ ครูบาบุญชุ่ม หมายถึง พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ซึ่งพระภิกษุรูปหนึ่งที่อยู่ในจังหวัดเชียงรายที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา ที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

๑.๖.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

๑.๖.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป จำนวน ๘ จังหวัด โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ซึ่งได้มาด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) จำนวน ๒ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ และเชียงราย จังหวัดละ ๓ รูป/คน รวมจำนวน ๖ รูป/คน

๑.๖.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเน้นการศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สังเคราะห์ข้อมูลเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ตามแนวทางการเชื่อมโยงเส้นทางบุญสู่เส้นทางธรรมของครูบาบุญชุ่มโดยใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยเนื้อหา ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลสถานภาพทั่วไป ได้แก่ ชื่อ ฉายา นามสกุล อายุ ตำแหน่ง อาชีพ และประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาประวัติและผลงานของครูบาบุญชุ่ม เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับครูบาบุญชุ่ม ๕ ด้าน สำหรับพระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับประวัติและผลงาน ทาง การเชื่อมโยงเส้นทางบุญสู่เส้นทางธรรมของครูบาบุญชุ่ม

๑.๖.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ

๑) รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) การเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ เช่น ประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสังคม ภูมิศาสตร์ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการนำมาวิเคราะห์การเชื่อมโยงภูมิภาค และลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการสัมภาษณ์ พระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป จำนวน ๖ รูป/คน

๑.๖.๕ วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงเอกสาร (Document Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitation Research & Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ ดังนี้

(๑) ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาค ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา การเชื่อมโยงทางสังคมวัฒนธรรม และแนวความคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ของพระมหาเถระในประเทศไทยและในล้านนา

(๒) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๖ รูป/คนโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นที่อยู่ในเนื้อหากลุ่มเดียวกันในบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา การเชื่อมโยงทางสังคมวัฒนธรรม ของครูบาบุญชุ่ม

๒) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารและผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และบทบาทการเชื่อมโยงเส้นภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม

๑.๗ ผลการวิจัย

๑.๗.๑ แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบา[๑๖=๑๖]

ครูบาบุญชุ่ม ถือว่าเป็นพระมหาเถระที่มีแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์โดดเด่นหลายด้าน ซึ่งจากการศึกษาวิจัยสรุปได้ ดังนี้

๑) แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ด้านการดำเนินชีวิต

ด้วยแนวคิดการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มีความอดทนขยันขันแข็งและมีความกตัญญู อีกทั้งใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาอยู่ตลอด ทำให้เกิดวิถีอัตลักษณ์เฉพาะในการดำเนินชีวิตของท่าน ซึ่งแตกต่างจากบุคคลทั่วไป คือ ถึงท่านจะเป็นเด็กแต่ก็เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม และการมีความเข้มแข็งจากการประสบความทุกข์ระทมลำบาก ทำให้เป็นเหมือนพลังที่จะทำให้ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะทำแต่ความดีงาม และทำให้มีความคิดที่จะบวชเรียนตั้งแต่เด็ก ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วถือเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งหาได้ยากยิ่ง เมื่อเทียบกับคนในสมัยปัจจุบัน ที่จะมีจิตฝักใฝ่ในพระพุทธศาสนาเช่นนี้

๒) แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ด้านการฝึกฝนธรรมะ

ครูบาบุญชุ่ม ได้รับการสอนและการน้อมนำการปฏิบัติมาตั้งแต่เด็ก ทำให้เกิดการปลูกฝังคุณงามความดีอยู่เสมอ นำไปสู่วิถีอัตลักษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะที่มีแต่คุณธรรม เป็นวิถีแห่งอริยะ และการแสวงหาทางแห่งคุณงามความดีตามแนวทางของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๓) แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ด้านการปฏิบัติวิปัสสนา

จากการที่ได้ศึกษาเรื่องราวในการปฏิบัติธรรมของท่าน ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงแนวคิดของท่านที่มุ่งแสวงหาการปฏิบัติธรรมในชีวิตอยู่เนืองๆ การเสาะหาหนทางและสถานที่อันสงบเหมาะสม และทำให้ท่านมีความสุขในการปฏิบัติธรรม นำไปสู่วิถีอัตลักษณ์เฉพาะที่เป็นการจุดด

จาริกไปยังสถานที่ต่างๆ ด้วยความมุ่งมั่นโดยไม่ย่อท้อต่อปัญหา อุปสรรค แม้กระทั่งอันตรายที่จะได้รับ ท่านสามารถที่จะเสียสละชีวิตได้เพื่อให้ได้ดำเนินตามแนวทางของพระบรมศาสดา คือ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๑.๗.๒ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม สามารถสรุปได้ดังนี้

(๑) การเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่มในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย

บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่มในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอเชียงแสน เนื่องจากอุปนิสัยของพระครูบาฯ ท่านมีวิถีอัตลักษณ์และแนวคิดในการแสวงหาสถานที่ในการปฏิบัติธรรม และพื้นที่แสวงบุญที่เหมาะสมตามธรรมชาติ รวมถึงการมีความอดุสาหะที่จะสร้างศาสนสถานไว้เป็นที่บูชาในพระพุทธศาสนาในพื้นที่ที่ห่างไกล เสมือนการกระจายการสร้างศรัทธา และพลังแห่งพระพุทธศาสนาให้มากขึ้นและไม่จำกัดเฉพาะพื้นที่ เพื่อสร้างรากฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคง เพราะการที่ท่านจาริกไปในแต่ละพื้นที่นั้นจะมีศิษยานุศิษย์ และพุทธศาสนิกชนจำนวนมากที่มีความศรัทธา หลังไหลกันไปทำบุญและขึ้นชมบารมี ทำให้แหล่งพื้นที่เหล่านั้นเกิดการพัฒนา และสร้างวัฒนธรรมชุมชนในสังคมให้มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา ที่พระครูบาฯ ได้เข้าไปช่วยฟื้นฟู ส่งเสริม และสร้างศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนให้เกิดขึ้นมาใหม่ และทำให้พระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายมีความเข้มแข็ง และมีอัตลักษณ์ที่ดึงดูด ที่สอดคล้องกับวิถีของ พระครูบาบุญชุ่ม

(๒) การเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่มในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

บทบาทและการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่มในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา การเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการสร้างศาสนสถานของพระครูบาฯ ได้ช่วยฟื้นฟูพลังศรัทธาและความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุว่า การจาริกไปของท่านในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดแรงกระตุ้นต่อสังคมของชาวพุทธในด้านของการทำบุญ การบริจาคทาน และการสร้างคุณงามความดีตามคำสอนธรรมที่พระครูบาฯ ได้สอนและชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติให้แก่พุทธศาสนิกชนในการที่จะน้อมนำคำสอนนั้นไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

๑.๗.๓ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม พบว่า ผู้วิจัยวิเคราะห์ใน ๓ ประเด็นดังต่อไปนี้

๑) วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการศึกษา พบว่า แม้ท่านไม่มีบทบาทโดดเด่นในด้านการมีอิทธิพลต่อด้านการศึกษา แต่ท่านก็มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมพระและสามเณรที่อยู่ในปกครองของท่าน ในแต่ละพื้นที่ที่ท่านไปสร้างวัดหรือศาสนสถานเอาไว้ ในด้านการศึกษา เช่น ท่านได้สนับสนุนพระและสามเณรต่างชาติที่ได้เข้ามาศึกษาในประเทศไทย สนับสนุนให้พระสงฆ์สามเณรเฝ้าในการศึกษา และช่วยเสริมสร้างศาสนทายาทเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา วางรากฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไป

๒) วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการเผยแผ่ พบว่า การเผยแผ่ของท่านจะมีหลักการที่เป็นแนวปฏิบัติอยู่ ๓ วิธีการ คือ

(๑) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา ด้วยวิธีการจาริกไปแสวงหาสถานที่ที่มีสปปายะอันสงบ เช่น ป่าเขา หรือถ้ำ เพราะท่านมุ่งมั่นตามแนวหลักธรรมคำสอนและปฏิบัติตามวิถีของครูบาอาจารย์ จึงมีจิตแน่วแน่ในการปฏิบัติวิปัสสนา เป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนทั้งประเทศไทยและประเทศในลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพม่า ลาว ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับบารมีของท่านมากมาย จึงเป็นเหตุที่ทำให้ท่านได้รับการขนานนามว่า ครูบาตบญูแห่งล้านนาในยุคใหม่ และ ตบญูข้ามพรหมแดน ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

(๒) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสอนธรรม สะท้อนผ่านการจาริกและการปฏิบัติวิปัสสนาของท่าน ผ่านคณะลูกศิษย์ที่นำธรรมะบรรยายของท่านในแต่ละครั้งมาตีพิมพ์เป็นหนังสือที่มีคุณค่าและหายาก ซึ่งธรรมะที่ท่านสอนนั้นล้วนเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นการฝึกจิตให้ดี ให้ทำแต่คุณงามความดี และมุ่งไปที่เป้าหมายคือพระนิพพาน

(๓) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสร้างศาสนสถาน เริ่มตั้งแต่ผลงานการสร้างวัดและศาสนสถานของท่านตั้งแต่เป็นสามเณร จนกระทั่งอุปสมบทเป็นพระมาจนถึงปัจจุบัน ท่านได้สร้างวัดและศาสนสถานมาแล้วรวมเป็นจำนวนประมาณ ๖๕ ศาสนสถาน พื้นที่จำนวนมากกว่า ๓๐ พื้นที่ (ไม่นับรวมที่ยังไม่สามารถสำรวจได้หมดจากการวิจัยนี้) ซึ่งเป็นการสร้างอนุสรณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรือง และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

๓) วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นกว้างขวางในแถบดินแดนล้านนาและประเทศที่อยู่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน มีผลต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม และยังมีผลต่อการสร้างฐานเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธยุคใหม่ เรียกว่า พุทธนิยายวน ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมเชิงพุทธ ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศไทยหรือข้ามดินแดนไปก็ยังได้รับความศรัทธา และถือธรรมเนียมปฏิบัติต่อท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐฉาน เมืองพง ประเทศพม่า ที่ถือว่าท่านมีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหว

และการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เป็นผลสะท้อนมาจากคำว่า “ตนบุญ” ตามความเชื่อ ลัทธิและของชนกลุ่มชาติพันธุ์ และการตั้งใจในการเผยแผ่ธรรมด้วยการสร้างวัดและศาสนสถาน ที่ปัจจุบันมีเป็นจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ เชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ แบบผสมผสานชาติพันธุ์ให้รวมเป็นหนึ่ง

ดังนั้น บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม ที่ได้ชื่อว่าเป็นครูบา ตามคำยกย่องของชาวพุทธดินแดนล้านนาหรือในทางภาคเหนือ จึงถือเป็นบุคคลสำคัญ เป็นพระมหาเถระในสายการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีแนวคิดและอัตลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางแห่งการเป็นพระนักเผยแผ่ และนักพัฒนาที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่แห่งพระพุทธศาสนาในยุคนี้ ความสามารถในการเชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างเครือข่ายและการสร้างวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดิงาม และได้ผลจริง เป็นแนวปฏิบัติที่พระสงฆ์ในยุคใหม่ควรนำมาเป็นต้นแบบ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเป็นแนวปฏิบัติ รวมไปถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาและการเห็นคุณค่าของการเผยแผ่ การสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา ผ่านความเป็นตัวตนของพระสงฆ์ ก้าวสู่การเป็น “ตนบุญ” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบล้านนาต่อไป

๑.๘ ข้อเสนอแนะ

๑) การวิจัยเรื่อง “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการศึกษาจากเอกสารและการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ ในการที่จะได้มาซึ่งข้อมูล ซึ่งต้องใช้ความเพียรในการค้นคว้าและวิเคราะห์ ดังนั้นผู้ที่ทำการศึกษาต่อควรศึกษาพื้นฐานในเรื่องของพระมหาเถระในล้านนา และรูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา เพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนาองค์ความรู้ และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

๒) เรื่องของ พระครูบาบุญชุ่ม ควรมีการจัดพิมพ์และนำเสนอเพื่อเผยแพร่ในเชิงวิชาการให้กว้างขวาง เพราะมีเนื้อหาและข้อมูลในการศึกษาเชิงเอกสารน้อยมาก

๓) ในการวิเคราะห์ที่นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ ควรใช้สติปัญญาในการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ และเพื่อการส่งเสริม เผยแผ่พระพุทธศาสนา

ภาคผนวก ข
หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย

แบบ สท.๐๔๙

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๕ ก.ค. ๒๕๖๑

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยพุทธศาสนา

ข้าพเจ้า พระอุปัชฌาย์ กิตติวิทย์ โท... ตำแหน่ง อาจารย์
ชื่อหน่วยงาน/องค์การ/ชุมชน... มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหานาค
ที่อยู่ ๑๑๑ หมู่ ๕ ต.แม่ต๋ำ อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา
โทรศัพท์ ๐๙๕-๖๕๖-๕๕๕ โทรสาร...
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
บทบาทการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการศึกษา

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระกิตติธัมม์ สิริ...
ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่... มิถุนายน... จนถึง... กันยายน... ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. มีส่วนช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอน
๒. มีส่วนช่วยในการพัฒนาหลักสูตร
๓. มีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(พระอุปัชฌาย์ กิตติวิทย์ โท...)

ตำแหน่ง

๑๐๖๕

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและ
ผลที่ได้รับของโครงการ

โครงการวิจัยเรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีสถิติศาสตร์ของครูบาบุญชุ่ม
๒. เพื่อศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม
๓. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา การเผยแผ่การสร้าง
เครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม

สรุปผลการดำเนินการตามแผนงาน/กิจกรรมตาม Proposal ในรอบ ๑๒ เดือน

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความพึง พอใจต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
๑. ประชุมเตรียมความพร้อมของคณะเพื่อลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล - ศึกษาประวัติและผลงาน - วิเคราะห์บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรม - เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา การเผยแผ่การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา	ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ผลงานที่สำคัญๆ ที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม	ข้อที่ ๑-๓	๑๐๐%
๒. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและผลงานด้านการเผยแผ่	ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ผลงานด้านการเผยแผ่	วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑	๑๐๐%

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความพึง พอใจต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
พระพุทธศาสนาของครู บาบุญชุ่ม	นำไปสู่การวิเคราะห์ ข้อมูลแนวคิดและ วิถีอัตลักษณ์ของครูบา บุญชุ่ม	พระพุทธศาสนา แนวคิดและวิถีอัต ลักษณ์ของ ครูบาบุญชุ่ม		
๓. ลงพื้นที่สัมภาษณ์ ด้านบทบาทการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของ ครูบาบุญชุ่ม	ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติ และผลงาน ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของครู บาบุญชุ่มที่มีต่อการ เชื่อมโยงเส้นทาง วัฒนธรรมของครูบา บุญชุ่ม	ได้ทราบข้อมูล เกี่ยวกับประวัติ และ ผลงานด้านการเผย แผ่พระพุทธศาสนา ของครูบากัญจน อรัญญวาสี มหาเถร (ครูบามหาเถร)ที่มีต่อ การเชื่อมโยงเส้นทาง วัฒนธรรมของครูบา กัญจนอรัญญวาสี มหาเถร (ครูบามหา เถร)	วัตถุประสงค์ ข้อที่ ๒	๑๐๐%
๔. ดำเนินการวิเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ	ได้ทราบถึงประวัติ ผลงานด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ของครู บาบุญชุ่ม ที่สะท้อน แนวคิดและวิถีอัต ลักษณ์ ที่นำไปสู่การ สร้างเครือข่ายทาง วัฒนธรรมของคนใน ล้านนา กลายเป็น เส้นทางบุญที่ใช้ในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา	ได้ทราบถึงประวัติ ผลงานด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา พร้อมกับบทบาทการ เชื่อมโยง และการ สร้างเครือข่ายด้าน การศึกษาและการเผย แผ่พระพุทธศาสนา ของครูบาบุญชุ่ม	วัตถุประสงค์ ข้อที่ ๑-๓	๑๐๐%
๕. ดำเนินการสังเคราะห์ องค์ความรู้ที่เกิดจาก การศึกษาเอกสารตำรา	สามารถสรุป ประเด็น สำคัญที่ได้กำหนดไว้ใน วัตถุประสงค์และกรอบ	สรุป และนำเสนอต่อ สถาบันวิจัยพุทธ ศาสตร์พิจารณา	วัตถุประสงค์ ข้อที่ ๑-๓	๑๐๐%

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความพึง พอใจต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
และการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับประวัติ การ เชื่อมโยง การสร้าง เครือข่ายทางวัฒนธรรม ของครูบาบุญชุ่ม	แนวคิดเพื่อนำเสนอต่อ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์			

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อ มจร.

ลงนาม.....

(พระศกดิษฐ์ ส่วโร)

หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน

วันที่ ๓๐ เดือน มิถุนายน ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์
การวิจัย เรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม

คำชี้แจง การตอบแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม ๒) เพื่อศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม และ ๓) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่การสร้างเครื่องข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม คณะผู้วิจัยขอความกรุณาท่านได้ตอบคำถามต่อไปนี้ให้ครบถ้วน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษเกี่ยวกับบทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม โดยไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของท่านแต่ประการใดทั้งสิ้น ซึ่งแบบสัมภาษณ์ ได้แย่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้ คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับครูบาบุญชุ่ม คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ๕ ด้าน ดังนี้

ด้านที่ ๑ แนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม

ด้านที่ ๒ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม

ด้านที่ ๓ ลักษณะที่โดดเด่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม

ด้านที่ ๔ บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม

ด้านที่ ๕ แนวคิด วิถี อัตลักษณ์ และบทบาทของครูบาบุญชุ่มมีอิทธิพลต่อสังคม

พระศกดิษฐ์ ส่วโร (แสงธง) และคณะ
ผู้วิจัย

๒.๓ ท่านคิดว่าลักษณะที่โดดเด่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่มคืออะไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๔ ท่านคิดว่าบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่มมีการเชื่อมโยงในมิติใดบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๕ ท่านคิดว่าแนวคิด วิธี อัตลักษณ์ และบทบาทของครูบาบุญชุ่มมีอิทธิพลต่อสังคมอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งที่กรุณาได้ให้ข้อมูลสำคัญ

ภาคผนวก จ
รูปภาพจากการสัมภาษณ์

รูปภาพที่ ๑ สัมภาษณ์ พระครูประยุตติเจตยานุการ
รักษาการเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมพระธาตุดอยเวียงแก้วพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

รูปที่ ๒ สัมภาษณ์ นายสงวน วงศ์สม
ผู้ใหญ่บ้านเวียงแก้ว หมู่ที่ ๕ ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

การลงพื้นที่สัมภาษณ์ภาคสนาม

ภาคผนวก จ

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ เลขที่สัญญา ว.๐๒๙/๒๕๖๐

ชื่อโครงการ บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม

หัวหน้าโครงการ พระศักดิ์ธัช ส่วโร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๖๑-๒๖๘๙๒๕๒ Email : wangthong_temple@hotmail.com

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างสนิท อันเป็นภาพสะท้อนให้ทราบโดยทั่วกันว่าเมื่อพูดถึงสังคมไทยย่อมเห็นภาพของพระพุทธศาสนาที่ซ่อนเร้นอยู่ในวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของประชาชนนั่นเอง ตามที่ปรากฏในข้อความตอนหนึ่งว่า...ความโชคดีที่เป็นเหตุการณ์ให้เราได้ระลึกอยู่เสมออีกประการหนึ่งคือ การได้เกิดเป็นคนไทย มีชีวิตบนผืนแผ่นดินไทยมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่งดงามโดยอาศัยรากฐานทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญและมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า การที่เราได้เกิดเป็นคนไทยและอาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทยนั้น อยู่ในหลักแห่งความเจริญที่ประกอบด้วย ปฏิรูปเทสวาโส (อยู่ในภูมิประเทศอันสมควร) ปุพเพตปญญาตา (การได้สั่งสมคุณงามความดีไว้ในปางก่อน) และอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบด้วยความดี)

ในทำนองเดียวกันเมื่อกล่าวถึงพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมไทยซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจให้เป็นหนึ่งเดียวไว้ได้นั้น ศาสนบุคคลซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้สามารถเข้าถึงศรัทธาคือความเชื่อและปสาทะคือความเลื่อมใสเป็นเบื้องต้นนำไปสู่การปฏิบัติจนเป็นผล(ปฏิเวธ)คือความสุข สงบ และร่มเย็นตามธัมมาธัมมปฏิบัตินั้นถึงแม้กาลเวลาจะหมุนเวียนเปลี่ยนผ่านอันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมทุกแห่งต้องต่อสู้ดิ้นรนขวบวและปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงภายในกระแสของโลกาภิวัตน์ดังที่ทราบโดยทั่วไปเมื่อกล่าวในภาพรวมจึงนับได้ว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยมาเป็นเวลาที่ช้านาน

ดังนั้น หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในมิติของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าของสังคมไทยอย่างชัดเจนและเป็นสัมมาทิฐิแล้วย่อมจะมีความเข้าใจอย่างไว้อคติว่า เหล่าพระสงฆ์ผู้ดำรงอยู่ในสมณธรรมตามยุคบาทขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีตถึงปัจจุบันที่ตั้งมั่นในพระธรรมวินัยอันเป็นสิกขาบทน้อยใหญ่ตามครรลองของสมณวิสัยทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ โดยเฉพาะพระภิกษุซึ่งเป็นหนึ่งในบริษัทสี่ที่ทรงมอบหมายให้เป็นผู้ธำรงรักษาพระศาสนาไว้ให้คงอยู่หาพ้นปีย่อมมีความตระหนักและต้องรับเป็นภาระอันใหญ่หลวงในฐานะผู้นำแห่งกองทัพธรรมนั่นเอง นอกจากจะปฏิบัติตามทำนองคลองธรรมอันเป็นหลักใหญ่ของพรหมจรรย์แล้ว บทบาทสำคัญของพระภิกษุนั้นย่อมอนุเคราะห์เกื้อกูลแก่คณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองด้วย

เมื่อกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อศาสนจักร และอาณาจักร

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สืบเนื่องมาจากการน้อมรับในหลักการที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ ในสมัยพุทธกาล แก่พระสาวกทั้งหลายก่อนแยกย้ายกันไปประกาศหลักธรรมคำสอนว่า “ภิกษุทั้งหลายเราตถาคตพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์เช่นกันเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ของจงอย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้นงามในท่ามกลางงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริสุทธิบริบูรณ์สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูปคือกิเลสในจักขุน้อยมีอยู่เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมีดูก่อนภิกษุทั้งหลายแม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”

จากโอวาทที่น้อมมากล่าวไว้ในเบื้องต้นนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงหลักการที่พระเถระ ในอดีตได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา เพื่อสนองนโยบายและช่วยเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงอยู่กับสังคมไทยมาตามลำดับ “จนกระทั่งพระพุทธศาสนาลังกาเข้าสู่ล้านนา ในรัชสมัยของพญากือนา กษัตริย์ลำดับที่ ๖ ครองราชย์ พ.ศ. ๑๘๘๘ - ๑๙๒๘ ทรงเป็นโอรสของพญาผายู พระองค์ทรงเป็นธรรมนิกราช ในสมัยนั้นบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข ต่อมาพระองค์ได้สดับกิตติคุณของพระอุทุมพรบุพผาสวามี ผู้เป็นพระลังกาแต่มาจำพรรษาที่เมืองนครพน (เกาะตะมะประเทศพม่า) ท่านมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่นั่น พระเจ้ากือนา จึงส่งทูตไปอาราธนาเชิญใหม่แต่ท่านกลับส่งหลานชายคือพระอานันทะเถระ และคณะสงฆ์จำนวนหนึ่งมาแทน”

จากร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในล้านนา ทำให้ทราบความเป็นมาของพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาจากสมัยทริภุชชัย สู่ยุคพุทธศาสนาแบบลังกาเถาในสมัยของพญากือนา และต่อมา ได้เข้าสู่ยุคสู่พระพุทธศาสนาลังกาใหม่ พระสงฆ์ในล้านนาได้เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา จึงทำให้พระสงฆ์ในล้านนามีความรู้ ความชำนาญ ในภาษาบาลี อีกทั้งในสมัยของพระเจ้าติโลกราชได้มีการสังคายนาครั้งที่ ๘ ที่วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง) จากหลักฐานที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ซึ่งเป็นหลักฐานทางโบราณคดีให้เราได้รับทราบความเป็นมาของพระพุทธศาสนาผ่านสถาปัตยกรรม ปติมากรรม จิตรกรรม วรรณกรรมและหลักฐานจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ โดยเฉพาะหลักฐานจากงานวรรณกรรมของพระนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในล้านนากลายมาเป็นหลักฐานที่สำคัญที่ทำให้พวกเราชาวพุทธได้รับทราบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสังคม ศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต การเมืองการปกครอง ของผู้คนในล้านนาในแต่ละยุคได้เป็นอย่างดี

พระครูบาบุญชุ่ม เป็นพระมหาเถระรูปหนึ่งในล้านนาที่มุ่งปฏิบัติปฏิบัติชอบ ตามแนวทางแห่งพระสาวกในพระพุทธศาสนา เป็นผู้เคร่งในศีลและวินัย มีความเมตตาสูง อีกทั้งเป็นพระมหาเถระที่สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวางในดินแดนล้านนาไปจนถึงประเทศพม่า ท่านได้สร้างศาสนวัตถุที่สำคัญเพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในแต่ละที่ที่เดินทางไป ทำให้พระพุทธศาสนาในพื้นที่นั้นๆเกิดการตื่นตัว สร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้กับผู้คน ทำให้มีพุทธศาสนิกชนผู้ให้เคารพนับถือเป็น

จำนวนมากทั้ง ไทย ลาว พม่า และประเทศจีน อีกทั้งประวัติในการดำเนินชีวิตของท่านตั้งแต่วัยเด็ก จนเข้าสู่ร่มเงาแห่งพระพุทธศาสนาก็ยังเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม ซึ่งเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องจากประชาชนทั่วไปว่าเป็นนักบุญแห่งล้านนาทางเมืองเหนือ ตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน ที่ท่านได้ไปบรมเผยแผ่ ทั้งในด้านสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ตลอดจนข้อวัตรปฏิบัติของท่าน เพื่อเสนอให้เป็นแบบอย่างแก่สาธารณชนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนสืบไป

๒. วัตถุประสงค์โครงการ

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม

๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาบุญชุ่ม

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลงานที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา การเผยแผ่การสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาบุญชุ่ม

๓. ผลการวิจัย

๓.๑ แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม

๑) ประวัติครูบาบุญชุ่ม

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ครูบาบุญชุ่ม ชื่อเดิมคือ เด็กชายบุญชุ่ม ทาแกง เป็นบุตรของพ่อคำหล้า แม่แสงหล้า ทาแกง เกิดวันอังคารที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เวลา ๐๙.๐๐ น. ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๔ หมู่บ้านแม่คำหนองบัว ตำบลแม่คำ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย ต่อมาได้บรรพชา ใน พ.ศ. ๒๕๑๙ และอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ได้เข้าอุปสมบทเมื่อวันที่ ๙ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ ตรงกับ เดือน ๘ เหนือขึ้น ๑๑ ค่ำวัน เวลา ๙.๑๙ น. ในโบสถ์วิหารพระเจ้าเก้าตื้อ พระราชพรหมจารย์ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่เป็นองค์อุปัชฌาย์ พระครูเวสุวันพิทักษ์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ พระครูศรีปริยัตินุรักษ์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ มีพระสงฆ์ร่วมหัตถ์บาท จำนวน ๒๙ รูป หลังจากนั้นเป็นต้นมาท่านก็ได้เริ่มสร้างสมบารมีด้วยการปฏิบัติภาวนาบำเพ็ญมาโดยตลอด สลับกับการสร้างศาสนสถานต่างๆ มากมาย โดยได้จำพรรษาทั้งในจังหวัดใหม่ เชียงราย หลังจากนั้นไปจำพรรษาที่เมืองพง ประเทศพม่า สลับกันไปอย่างนี้ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วท่านจะอยู่ที่เมืองพง ประเทศพม่าเป็นหลัก นับจนถึงปัจจุบันนี้ รวมระยะเวลาที่ท่านได้อุปสมบทมาจำนวน ๓๑ พรรษา

๒) ผลงานของครูบาบุญชุ่ม

(๑) ผลงานสร้างศาสนสถานต่างๆ ในขณะที่เป็นสามเณร

พ.ศ. ๒๕๑๙ จำพรรษาที่วัดบ้านด้ายธรรมประสิทธิ์ ตำบลป่าสัก อำเภอยางแสน

- ได้สร้างพระวิหารวัดบ้านด้ายและกุฏิสงฆ์ ๑ หลัง

พ.ศ. ๒๕๒๐ จำพรรษาที่วัดบ้านด้ายธรรมประสิทธิ์ ตำบลป่าสัก อำเภอยางแสน

พ.ศ. ๒๕๒๑ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอยเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูล อำเภอยางแสน

- ได้สร้างพระธาตุดอยเวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูล

เชียงใหม่	- ได้สร้างพระธาตุจำเมืองท้าววังนั้ง ตำบลเมืองพง พม่า พ.ศ. ๒๕๒๒ จำพรรษาที่วัดทุ่งหลวง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ - ได้สร้างพระธาตุดอยดอกคำ ตำบลเมืองพง พม่า - ได้สร้างพระธาตุจอมยอง เมืองยอง พม่า - ได้สร้างพระธาตุจอมสวรรค์บ้านโป่ง และดอยเวียงหว่า ตำบลเมืองพง พม่า พ.ศ. ๒๕๒๓ จำพรรษาที่วัดจอมแจ้งบ้านกวตชีเหล็ก อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
จังหวัดเชียงราย	- ได้สร้างศาลาและแท่นแก้วพระธาตุจอมพง พม่า พ.ศ. ๒๕๒๔ จำพรรษาที่วัดจอมแจ้งที่เดิม - ได้สร้างพระธาตุจอมศรีดัดเกมุง เมืองพง พม่า พ.ศ. ๒๕๒๕ จำพรรษาที่วัดเมืองหนองป่าหมากหน่อ บ้านห้วยน้ำราก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
ห้วยไคร้	- ได้สร้างพระธาตุวัดพระเจ้าล้านทอง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖ จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดัดเกมุงเมือง วัดพระนอน เมืองพง พม่า - ได้สร้างศาลาเก้าห้องและกุฏิสงฆ์ วัดพระนอน วัดพระธาตุจอมศรีดัดเกมุง พม่า พ.ศ. ๒๕๒๗ จำพรรษาที่วัดพระธาตุจอมศรีดัดเกมุงเมือง วัดพระนอนเมืองพง พม่า - ได้สร้างวิหารพระเจ้านอน เมืองพง พม่า และสร้างแท่นแก้ววัดแม่คำบัว แท่นแก้ว พระเจ้านอนวัดพระธาตุ จอมศรีดัดเกมุงเมือง บ้านทุ่ง พม่า พ.ศ. ๒๕๒๘ จำพรรษาที่วัดอนันตทกวิวิหาร กรุกฏมันฑู ประเทศเนปาล - ได้สร้างพระวิหารพระธาตุดอนเรือง พม่า และสร้างแท่นแก้ว วัดปากว้าว ตำบลห้วยไคร้
	พ.ศ. ๒๕๒๙ ได้เดินทางไปปฏิบัติธรรม ณ ประเทศเนปาลในครั้งนี้ ได้รับเมตตาธรรมจาก หลวงปู่โง่น โสรโย จ.พิจิตร ไปสงที่สนามบิน ได้พบพุทธศาสนิกชนในต่างแดน ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างขัดสนและมีวิถีชีวิตแปลกๆ ท่านได้แผ่เมตตาและแนะนำให้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว และเสริมสิริมงคลแก่ชีวิตสืบไป (๒) ผลงานสร้างศาสนสถานต่างๆ หลังอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๒๙ จำพรรษาวัดพระธาตุจอมศรีดัดเกมุงเมือง วัดพระนอน เมืองพง (พม่า) - สร้างกุฏิสงฆ์ญาณส่วโรนุสรณ์ วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า พ.ศ. ๒๕๓๐ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า - สร้างศาลาเก้าห้องพระธาตุดอนเรือง พ.ศ. ๒๕๓๑ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า - สร้างพระวิหารวัดป่าสา และกุฏิสงฆ์ห้อยน้ำรูกถวาย อุทิศให้โยมพ่อคำหล้า พ.ศ. ๒๕๓๒ จำพรรษาที่วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง พม่า - สร้างอุโบสถวัดพระธาตุดอนเรือง พม่า - สร้างแท่นแก้ววัดบ้านป่าข่า พม่า พ.ศ. ๒๕๓๓ จำพรรษา ณ สวนพุทธอุทยาน ไกล่พระธาตุดอนเรือง

- สร้างพระวิหารวัดบ้านโป่ง ตำบลเมืองพง

- สร้างปราสาทเก้าชั้น ที่พักสงฆ์พระธาตุดอนเรือง พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๔ จำพรรษา ณ ห้วยดอนเรือง ใกล้พระธาตุดอนเรือง

- สร้างวิหารบ้านทุ่ง และสร้างสะพานข้ามแม่น้ำป่าช้า ตำบลเมืองพง พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๕ จำพรรษา ณ ดอยป่าไม้เปา ใกล้พระธาตุดอนเรือง

- สร้างศาลาใหญ่วัดพระธาตุดอนเรือง และสร้างพระธาตุจอมหลวงปู่ด้อย

- สร้างวิหารพระเจ้าอินทร์สานวัดพระธาตุดอนเรือง พม่า ซึ่งยังไม่แล้วเสร็จ และ

สร้างพระธาตุถ้ำผาเรือง อำเภอแม่สาย

พ.ศ. ๒๕๓๖ จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยวัง บ้านมุเซอ จ่ากู่

- สร้างพระธาตุดอยตุงคำ พระธาตุจำเมืองป่าช้า เป็นครั้งที่สอง

พ.ศ. ๒๕๓๗ จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยวัง บ้านมุเซอ จ่ากู่

- สร้างพระธาตุวัดเชียงเจื่องเมืองแจลีสองปันนา และแท่นแก้ว วิหารวัดบ้านจ้อง

ตำบลโป่งผา อำเภอแม่สาย

- สร้างพระธาตุจอมสิงห์ เมืองยู้ พม่า

- สร้างพระแท่นแก้ววัดป่าคาแม่เงิน อำเภอเชียงแสน พระธาตุจอมคำ จอมแก้ว

บ้านป่ากู่ และวิหารวัดบ้านนา วัดหัวขัว

- สร้างโบสถ์ยอดปราสาทกลางน้ำ วัดบ้านทุ่ง ตำบลเมืองพง และสร้างวิหารวัด

สามปู เมืองพง พม่า

พ.ศ. ๒๕๓๘ จำพรรษา ณ ถ้ำห้วยวัง บ้านมุเซอ จ่ากู่

- สร้างพระธาตุสบพ พระธาตุกำลัง บ้านมุเซอ เชียงตุง

- สร้างพระธาตุวังลาว พระธาตุบ้านแม่คำหนองบัว อำเภอเชียงแสน

- สร้างพระธาตุบ้านม่วงคำ, พระธาตุดอนแท่น บ้านห้วยผึ้ง ประเทศลาว

- สร้างพระธาตุซุ้มพระเจ้า ๑๑๒ องค์ที่พระธาตุทันใจ ตำบลเมืองพง

- สร้างพระธาตุเจ้าองค์ปฐม บ้านหัวขัว พม่า และศาลาหลวงปู่ครูบาธรรมชัย

อนุสรณ์ วัดพระธาตุดอนเรือง

พ.ศ. ๒๕๓๙ จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทธรูปผาช้าง ระหว่างเมืองสะ เมืองขัน เขตหัว

แดง

- วางศิลาฤกษ์ พระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐) เขตชายแดน ๓ ประเทศ คือ จีน

- หัวแดง - พม่า

พ.ศ. ๒๕๔๐ จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทธรูปผาช้าง ระหว่างเมืองสะ เมืองขัน เขตหัว

แดง

- ก่อฐานรากพระพุทธรูปหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐)

- บูรณะพระธาตุจอมยอง เมืองยอง ประเทศพม่า

- บูรณะพระธาตุเก่าแก่ใกล้บ้านป่าสา

- บูรณะอุโบสถวัดพระเจ้าทองทิพย์ เชียงราก ประเทศลาว

- โปรดลูกศิษย์ เมืองลง เมืองเชียงรุ่ง เมืองฮาย ประเทศจีน

- พม่า ชีเหล็ก	พ.ศ. ๒๕๔๑ จำพรรษา ณ ถ้ำผาจุติง ประเทศภูฐาน - ก่อสร้างพระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐) หลัก กม. เขตชายแดนจีน - หัวแดง - บูรณะวัดบ้านด้าย อ.เชียงแสน จ.เชียงราย - ก่อสร้างศาลา พระเจ้าอินทรีสาน วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง จังหวัดท่า - บูรณะพระธาตุดอยตุงคำ เมืองพง จังหวัดท่าชีเหล็ก - บูรณะพระธาตุจอมหงษ์ เมืองพง จังหวัดท่าชีเหล็ก พ.ศ. ๒๕๔๒ จำพรรษา ณ ถ้ำพระพุทบาทผาช้าง เมืองสะ - เมืองขัน เขตหัวแดง - ฉลองพระธาตุหลักคำ (หลัก กม. ๒๔๐) - ก่อสร้างศาลา พระเจ้าอินทรีสาน วัดพระธาตุดอนเรือง - บูรณะวัดบ้านด้าย อ.เชียงแสน เชียงราย - ก่อสร้างศาลา ดอยยางคำ - บูรณะพระธาตุจอมหงษ์ ๓) แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุ่ม ครูบาบุญชุ่ม ถือว่าเป็นพระมหาเถระที่มีแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์โดดเด่นหลายด้าน ซึ่งจากการศึกษาวิจัยสรุปได้ ดังนี้ ๑) แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ด้านการดำเนินชีวิต ด้วยแนวคิดการดำเนินชีวิตที่ดั่งาม มีความอดทนขยันขันแข็งและมีความกตัญญู อีกทั้งใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาอยู่ตลอด ทำให้เกิดวิถีอัตลักษณ์เฉพาะในการดำเนินชีวิตของท่าน ซึ่งแตกต่างจากบุคคลทั่วไปๆ คือ ถึงท่านจะเป็นเด็กแต่ก็เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม และการมีความเข้มแข็งจากการประสบความสำเร็จกระทำลำบาก ทำให้เป็นเหมือนพลังที่จะทำให้ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะทำความดีงาม และทำให้มีความคิดที่จะบวชเรียนตั้งแต่เด็ก ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วถือเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งหาได้ยากยิ่ง เมื่อเทียบกับคนในสมัยปัจจุบัน ที่มีจิตฝักใฝ่ในพระพุทธศาสนาเช่นนี้ ๒) แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ด้านการฝึกฝนในธรรมะ ครูบาบุญชุ่ม ได้รับการสอนและการน้อมนำการปฏิบัติมาตั้งแต่เด็ก ทำให้เกิดการปลูกฝังคุณงามความดีอยู่เสมอ นำไปสู่วิถีอัตลักษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะที่มีแต่คุณธรรม เป็นวิถีแห่งอริยะ และการแสวงหาทางแห่งคุณงามความดีตามแนวทางของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๓) แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ด้านการปฏิบัติวิปัสสนา จากการที่ได้ศึกษาเรื่องราวในการปฏิบัติธรรมของท่าน ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงแนวคิดของท่านที่มุ่งแสวงหาการปฏิบัติธรรมในชีวิตอยู่เนืองๆ การเสาะหาหนทางและสถานที่อันสงบ เหมาะสม และทำให้ท่านมีความสุขในการปฏิบัติธรรม นำไปสู่วิถีอัตลักษณ์เฉพาะที่เป็นการรุดงค์ จาริกไปยังสถานที่ต่างๆ ด้วยความมุ่งมั่นโดยไม่ย่อท้อต่อปัญหา อุปสรรค แม้กระทั่งอันตรายที่จะได้รับ ท่านสามารถที่จะเสียสละชีวิตได้เพื่อให้ได้ดำเนินตามแนวทางของพระบรมศาสดา คือ สมเด็จพระสัมมาสัม
------------------------------	---

พุทธเจ้า

๓.๒ บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครุบาบุญชุมในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย (ครุบามหาเถร)

(๑) การเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครุบาบุญชุมในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย
บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครุบาบุญชุมในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอเชียงแสน เนื่องจากอุปนิสัยของพระครุบาฯ ท่านมีวิถีอัตลักษณ์และแนวคิด ในการแสวงหาสถานที่ในการปฏิบัติธรรม และพื้นที่แสวงบุญที่เหมาะสมตามธรรมชาติ รวมถึงการมี ความอดุสหาที่จะสร้างศาสนสถานไว้เป็นที่บูชาในพระพุทธศาสนาในพื้นที่ที่ห่างไกล เสมือนการ กระจายการสร้างศรัทธา และพลังแห่งพระพุทธศาสนาให้มากขึ้นและไม่จำกัดเฉพาะพื้นที่ เพื่อสร้าง รากฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคง เพราะการที่ท่านจาริกไปในแต่ละพื้นที่นั้นจะมีศิษยานุศิษย์และ พุทธศาสนิกชนจำนวนมากที่มีความศรัทธา หลังไหลกันไปทำบุญและขึ้นชมบารมี ทำให้แหล่งพื้นที่ เหล่านั้นเกิดการพัฒนา และสร้างวัฒนธรรมชุมชนในสังคมให้มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา ที่พระครุบาฯ ได้เข้าไปช่วยฟื้นฟู ส่งเสริม และสร้าง ศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนให้เกิดขึ้นมาใหม่ และทำให้พระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายมีความ เข้มแข็ง และมีอัตลักษณ์ที่งดงาม ที่สอดคล้องกับวิถีของ พระครุบาบุญชุม

(๒) การเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครุบาบุญชุมในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่
บทบาทและการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครุบาบุญชุมในเขตพื้นที่จังหวัด เชียงใหม่ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา การเข้าไปเผยแผ่ พระพุทธศาสนาและการสร้างศาสนสถานของพระครุบาฯ ได้ช่วยฟื้นฟูพลังศรัทธาและความเชื่อมั่นใน พระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุว่า การจาริกไปของท่านในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดแรง กระตุ้นต่อสังคมของชาวพุทธในด้านของการทำบุญ การบริจาคทาน และการสร้างคุณงามความดีตาม คำสอนธรรมที่พระครุบาฯ ได้สอนและชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติให้แก่พุทธศาสนิกชนในการที่จะน้อม นำคำสอนนั้นไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

๓.๓ วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครุบาบุญชุม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและ วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษา การเผยแผ่ การ สร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครุบาบุญชุม พบว่า ผู้วิจัยวิเคราะห์ใน ๓ ประเด็นดังต่อไปนี้

๑) วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครุบาบุญชุม ที่มีต่อการศึกษา พบว่า แม้ ท่านไม่มีบทบาทโดดเด่นในด้านการมีอิทธิพลต่อการศึกษาศึกษา แต่ท่านก็มีส่วนสำคัญในการสนับสนุน ส่งเสริมพระและสามเณรที่อยู่ในปกครองของท่าน ในแต่ละพื้นที่ที่ท่านไปสร้างวัดหรือศาสนสถานเอาไว้

ในด้านการศึกษา เช่น ท่านได้สนับสนุนพระและสามเณรต่างชาติที่ได้เข้ามาศึกษาในประเทศไทย สนับสนุนให้พระสงฆ์สามเณรใฝ่ในการศึกษา และช่วยเสริมสร้างศาสนทายาทเพื่อเผยแผ่ พระพุทธศาสนา วางรากฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไป

๒) วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาครูบุญชุ่ม ที่มีต่อการเผยแผ่ พบว่า การเผยแผ่ของท่านจะมีหลักการที่เป็นแนวปฏิบัติอยู่ ๓ วิธีการ คือ

(๑) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา ด้วยวิธีการจาริกไป แสวงหาสถานที่ที่มีสัปบายะอันสงบ เช่น ป่าเขา หรือถ้ำ เพราะท่านมุ่งมั่นตามแนวหลักธรรมคำสอน และปฏิบัติตามวิธีของครูบาอาจารย์ จึงมีจิตน้อมในการปฏิบัติวิปัสสนา เป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนทั้ง ประเทศไทยและประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพม่า ลาว ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ เกี่ยวกับการมีของท่านมากมาย จึงเป็นเหตุที่ทำให้ท่านได้รับการขนานนามว่า ครูบาตบบุญแห่งล้านนา ในยุคใหม่ และ ตบบุญข้ามพรหมแดน ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมทาง พระพุทธศาสนา

(๒) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสอนธรรม สะท้อนผ่านการจาริกและการ ปฏิบัติวิปัสสนาของท่าน ผ่านคณะลูกศิษย์ที่นำธรรมะบรรยายของท่านในแต่ละครั้งมาตีพิมพ์เป็น หนังสือที่มีคุณค่าและหายาก ซึ่งธรรมะที่ท่านสอนนั้นล้วนเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นการฝึกจิตให้ดี ให้ทำแต่ คุณงามความดี และมุ่งไปที่เป้าหมายคือพระนิพพาน

(๓) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสร้างศาสนสถาน เริ่มตั้งแต่ผลงานการ สร้างวัดและศาสนสถานของท่านตั้งแต่เป็นสามเณร จนกระทั่งอุปสมบทเป็นพระมาจนถึงปัจจุบัน ท่าน ได้สร้างวัดและศาสนสถานมาแล้วรวมเป็นจำนวนประมาณ ๖๕ ศาสนสถาน พื้นที่จำนวนมากกว่า ๓๐ พื้นที่ (ไม่นับรวมที่ยังไม่สามารถสำรวจได้หมดจากการวิจัยนี้) ซึ่งเป็นการสร้างอนุสรณ์ที่แสดงให้เห็นถึง ความเจริญรุ่งเรือง และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

๓) วิเคราะห์อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่ายและ วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า อิทธิพลความสัมพันธ์ของครูบาบุญชุ่ม ที่มีต่อการสร้างเครือข่าย และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นกว้างขวางในแถบดินแดนล้านนาและประเทศที่อยู่ลุ่มแม่น้ำโขง ตอนบน มีผลต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม และยังมีผลต่อการสร้าง ฐานเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธยุคใหม่ เรียกว่า พุทธนิกายยวน ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมเชิงพุทธ ไม่ว่าจะ อยู่ในประเทศไทยหรือข้ามดินแดนไปก็ยังได้รับความศรัทธา และถือธรรมเนียมปฏิบัติต่อท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐฉาน เมืองพง ประเทศพม่า ที่ถือว่าท่านมีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหวและการ ขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เป็นผลสะท้อนมาจากคำว่า “ตบบุญ” ตามความเชื่อล้านนา และของชนกลุ่มชาติพันธุ์ และการตั้งใจในการเผยแผ่ธรรมด้วยการสร้างวัดและศาสนสถาน ที่ปัจจุบันมี เป็นจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ เชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ แบบ

ผสมผสานชาติพันธุ์ให้รวมเป็นหนึ่ง

ดังนั้น บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม ที่ได้ชื่อว่าเป็นครูบา ตามคำยกย่องของชาวพุทธดินแดนล้านนาหรือในทางภาคเหนือ จึงถือเป็นบุคคลสำคัญ เป็นพระมหาเถระในสายการปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ มีแนวคิดและอัตลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางแห่งการเป็นพระนักเผยแผ่และนักพัฒนาที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่แห่งพระพุทธศาสนาในยุคนี้ ความสามารถในการเชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างเครือข่ายและการสร้างวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดั่งงาม และได้ผลจริง เป็นแนวปฏิบัติที่พระสงฆ์ในยุคใหม่ควรนำมาเป็นต้นแบบ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเป็นแนวปฏิบัติ รวมไปถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาและการเห็นคุณค่าของการเผยแผ่ การสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา ผ่านความเป็นตัวตนของพระสงฆ์ ก้าวสู่การเป็น “ตนบุญ” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบล้านนาต่อไป

4. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ประวัติคณะผู้วิจัย

ส่วนที่ ๑ : ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ พระศักดิ์ธัช ส่วโร (แสงธง)
Name Phra Sakdithat Sangvaro (Sangtong)
๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่
๔. หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่
๕๔๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕ ต่อ ๑๐๓
๕. ประวัติการศึกษา - พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- ศศ.บ. (การปกครอง) มหาวิทยาลัยรามคำแหงกรุงเทพ
๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)
ระบุสาขาวิชา
๗. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : “ความเชื่อและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์
ล้านนา” พ.ศ. ๒๕๕๘
สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย
: “วิสาหกิจผ้าหม้อห้อมจังหวัดแพร่: องค์ความรู้ และการ
จัดการเชิงเครือข่ายเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน” ๒๕๖๐
สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย
๘. งานวิจัยที่กำลังทำ : “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของของครูบาบุญชุ่ม” ๒๕๖๐
สถานภาพ : หัวหน้าโครงการ

ส่วนที่ ๒ : ก. ผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ พระครูโสภณพัฒนานุยุต,ผศ.ดร.
Name Asst. Prof. Phrakru Sophonpattananuyut
๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่
๔. หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่
๕๔๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕ ต่อ ๑๐๓
๕. ประวัติการศึกษา - Ph.D. (Buddhist Studies) University of Magadh, India
- กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)

- พธ.บ. (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่

๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

ระบุสาขาวิชา

๗. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อบรรยากาศการปกครองของคณะสงฆ์
จังหวัดแพร่, (แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).
สถานภาพในการทำวิจัย : หัวหน้าโครงการ

๘. งานวิจัยที่กำลังทำ:

ข. ผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ (เรื่องปัญญารัตน์)
Name Phra Anusorn kittivanno (Ruangpunyarat)

๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่

๔. หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่
๕๔๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕ ต่อ ๑๐๓

๕. ประวัติการศึกษา - พธ.บ. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- พธ.ม.(พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

ระบุสาขาวิชา

๗. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : “ความเชื่อและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์
ล้านนา” พ.ศ. ๒๕๕๘
สถานภาพ : ผู้วิจัย

๘. งานวิจัยที่กำลังทำ:

ค. ผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์
Name Asst. Prof. Dr. Somjit Khonwong

๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่
๔. หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่
๕๔๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕ ต่อ ๑๐๓
๕. ประวัติการศึกษา
- ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) เอกการจัดการทั่วไป
สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์
 - ศีษศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) เอกหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - ดุษฎีบัณฑิต (Ph.D.) Political Science มหาวิทยาลัยมคอ
๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)
ระบุสาขาวิชา
๗. งานวิจัยที่สำเร็จแล้ว :
- เรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการ
จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
ศึกษา จังหวัดแพร่ ปี ๒๕๔๘
สถานภาพ : ผู้วิจัยหลัก
- เรื่อง “การติดตามผลบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่ ปี ๒๕๔๘
สถานภาพ : ผู้วิจัยหลัก
- เรื่อง “ ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของศูนย์เด็กก่อน
เกณฑ์ในวัดของจังหวัดแพร่ ปี ๒๕๔๘
สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย
- เรื่อง ประสิทธิภาพ การสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้
พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ ๒๕๕๐
สถานภาพ : ผู้วิจัย
- เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในจังหวัดแพร่ ปี ๒๕๕๕
สถานภาพ : ผู้วิจัย
- เรื่อง สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้าง
ความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา
ปี ๒๕๕๗
สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย

๘. งานวิจัยที่กำลังทำ: